

T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANA BİLİM DALI

PROFESYONEL VOLEYBOLCULARIN İLETİŞİM BECERİLERİ İLE
SALDIRGANLIK VE ÖFKE DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS

Murat TERZİ

MART-2025
GÜMÜŞHANE

**T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANA BİLİM DALI

**PROFESYONEL VOLEYBOLCULARIN İLETİŞİM BECERİLERİ İLE
SALDIRGANLIK VE ÖFKE DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

**EXAMINATION OF COMMUNICATION SKILLS, AGGRESSION AND
ANGER LEVELS OF PROFESSIONAL VOLLEYBALL PLAYERS**

YÜKSEK LİSANS

Murat TERZİ

**MART-2025
GÜMÜŞHANE**

**T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANA BİLİM DALI

**PROFESYONEL VOLEYBOLCULARIN İLETİŞİM BECERİLERİ İLE
SALDIRGANLIK VE ÖFKE DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

**EXAMINATION OF COMMUNICATION SKILLS, AGGRESSION AND
ANGER LEVELS OF PROFESSIONAL VOLLEYBALL PLAYERS**

YÜKSEK LİSANS

Murat TERZİ

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Oktay ŞAHİN

**MART-2025
GÜMÜŞHANE**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlamış olduğum “**Profesyonel Voleybolcuların İletişim Becerileri ile Saldırganlık ve Öfke Düzeylerinin İncelenmesi**” isimli bu tezimin, tamamen kendi çalışmam olduğunu, her alıntıya kaynak gösterdiğimi, alıntı yaptığım tüm çalışmaları kaynakçada belirttiğimi ve Gümüşhane Üniversitesi’nin lisanslı kullanıcısı olduğu intihal yazılım programı ile Lisansüstü Eğitim Enstitüsü’nün belirlediği kıstaslara uygun olarak raporladığımı taahhüt ederim. Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Gümüşhane Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

19/03/2025

.....
Murat TERZİ

TEŞEKKÜR

Sporda kazandıkları disiplin ve azimle yetiştirdiğimiz nesiller, bir gün sadece kendi hayatlarını değil, yaşadıkları dünyayı da daha düzenli ve sağlıklı bir geleceğe taşıyacaklardır. Yetiştirdiğimiz nesillere sporun sadece bir oyun olmadığını, hayatın her alanına etki eden bir güç olduğunu gösteriyoruz. Yarın, bu gençler sporun disiplinini ve takım ruhunu, topluma katkı sağlamak için kullanacaklar. Sporda kazandıkları iletişim becerileri ve kontrol altına aldıkları öfke ile yetiştirdiğimiz gençler, bir gün toplumsal ilişkilerde daha anlayışlı, saldırganlık yerine çözüm odaklı bir yaklaşımı benimseyeceklerdir. İlkokuldan itibaren üzerimde emeği olan bütün öğretmenlerime, hayatın her anında yanımda olan dostlarıma, birlikte çalıştığım öğretmen, antrenör ve yönetici arkadaşlarıma; antrenörlerime, öğrencilerime ve sporcularıma teşekkür ederim.

Yüksek lisans tez araştırmamı gerçekleştirme sürecimde, kıymetli zamanını bana ayırıp güler yüzünü ve samimiyetini gösteren, tecrübeleri ve bilgi birikimi ile yoluma ışık tutan, gösterdiği disiplinli ve çalışkan öğretmen modeliyle bana rol model olan tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Oktay ŞAHİN'e saygıyla teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek Lisans eğitimimin ilk gününden tez savunma tarihime kadar geçen bu süreçte bana her türlü desteği vermiş Serdar TAŞKIN hocama ve yardımını benden eksik etmeyen Doç. Dr. Üyesi Mustafa Barış SOMOĞLU hocama da bu zorlu zaman diliminde gösterdiği sabır ve şefkat ile bana ilham kaynağı olduğu için ayrıca teşekkür ederim. Bu araştırmada verileri elde etmek için kullanılan anketleri ülkenin çeşitli bölgelerinde sporcuları ile buluşturan voleybol antrenörlerine, beden eğitimi ve spor öğretmenlerine, güzide kulüplerimizin kıymetli temsilcilerine; yapılan çalışmada anketlere özveriyle katılan, sabırla tamamlayan voleybol sporcularına teşekkür ederim.

Tüm bu süreçte ilgisini, anlayışını ve desteğini esirgemeyip yanımda olan, kıymetli eşim Rahime TAŞ TERZİ'ye, kızım Gülce TERZİ'ye doğumumdan itibaren maddi ve manevi desteklerini esirgemeyip bugünlere kadar gelmemde büyük emekleri olan, annem Necla TERZİ'ye, babam Erol TERZİ'ye her zaman yanımda olan abim Suat TERZİ'ye, kardeşim Halit TERZİ'ye teşekkür ederim.

Murat TERZİ
GÜMÜŞHANE – 2025

ÖZET

Etkili iletişim, sporda performansın artırılması, motivasyonun güçlendirilmesi ve takım içi uyumun sağlanması açısından kritik bir rol oynar. Sporda saldırganlık ve öfke, performansı olumsuz etkileyebilir ve takım içi uyumu bozabilir. Bu araştırmayla, profesyonel voleybolcuların iletişim becerileri ile saldırganlık ve öfke düzeylerini belirlemek, aralarındaki ilişkiyi ortaya koymak ve farklı değişkenler “cinsiyet, yaş, oynadığı lig düzeyi, (voleybol) aktif spor yılı, eğitim durumu, medeni durumu ve oynadığı mevki” açısından incelenmek amaçlandı. Araştırmada ilişkisel tarama yöntemi kullanıldı. Yapılan araştırmada, veri toplama aracı olarak; “Kişisel Bilgi Formu (KBF)”, “Etkili İletişim Becerileri Ölçeği (EİBÖ)” ve “Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği (SSÖÖ)” uygulandı. Verilerin analizinde SPSS 25 paket programı kullanıldı. Sporcuların demografik özelliklerine ilişkin bulgular için frekans ve yüzde; ilişkisiz ölçümlerde ortalama puanların karşılaştırılması için Varyans analizi (tek yönlü ANOVA, t testi), anlamlı farklılığı belirlemek için Tukey testi, alt boyutlar arasındaki ilişkiyi incelemek için Pearson Korelasyon Çarpımı analizinden yararlanıldı. Araştırmanın örneklem belirleme yöntemi olarak “Kolayda Örneklem Yöntemi” kullanıldı. Bu yöntemle belirlenen araştırma grubu Türkiye Voleybol Federasyonu (TVF) liglerinde oynayan 174 (%43.5) kadın ve 226 (%56.5) erkek voleybolculardan oluşmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre voleybolcuların etkili iletişim becerileri alt boyutlarından elde edilen puanların ortalamanın üzerinde olduğu, sporda saldırganlık ve öfke düzeyi alt boyutlarından elde edilen puanların ortalamanın altında olduğu tespit edilmiştir. EİBÖ ve SSÖÖ arasındaki ilişkinin düşük düzeyde, anlamlı ve negatif yönde olduğunu uygulanan “Pearson Korelasyon” testi göstermiştir [$r=-,240$ $p=0,00$]. Araştırma sonuçlarının TVF liglerinde mücadele eden sporcuların etkili iletişim becerileri ile sporda saldırganlık ve öfke düzeyleri arasındaki ilişkiyi çeşitli değişkenlere göre nicel olarak ortaya çıkarması ve antrenörlere fikir vermesi beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: İletişim, Öfke, Saldırganlık, Voleybolcu

SUMMARY

Effective communication plays a critical role in enhancing performance, strengthening motivation and ensuring team cohesion in sports. Anger and aggression in sports can negatively affect performance and disrupt team harmony. Controlling these emotions is important for maintaining healthy sports environments within the framework of fair-play. In this study, it was aimed to determine the communication skills, aggression and anger levels of professional volleyball players, to reveal the relationship between them and to examine them in terms of different variables “gender, age, league level played, years of active sports (volleyball), educational status, marital status and the region of the position played”. Relational screening method was used in the study. In the study, “Personal Information Form (PIF)”, “Effective Communication Skills Scale (EIBS)” and “Aggression and Anger Scale in Sports (ASAS)” were applied as data collection tools. SPSS 25 package program was used for data analysis. Frequency and percentage were used for the findings related to the demographic characteristics of the athletes; analysis of variance (one-way ANOVA, t test) was used for the comparison of mean scores in unrelated measurements, Tukey test was used to determine significant differences, and Pearson's product correlation analysis was used to examine the relationship between sub-dimensions. “Convenience Sampling Method” was used as the sampling method of the study. The research group determined by this method consisted of 174 (43.5%) female and 226 (56.5%) male volleyball players playing in Turkish Volleyball Federation (TVF) leagues. According to the results of the research, it was determined that the scores obtained from the sub-dimensions of effective communication skills of volleyball athletes were above the average, while the scores obtained from the sub-dimensions of aggression and anger level in sports were below the average. “Pearson Correlation” test showed that the relationship between EIBS and SSAS was low, significant and negative [$r=-,240$ $p=0,00$]. The results of the research are expected to quantitatively reveal the relationship between the effective communication skills of the athletes competing in TVF leagues and the levels of aggression and anger in sports according to various variables and to give ideas to coaches.

Key Words: Communication, Anger, Aggression, Volleyball Player

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	III
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI	IV
TEŞEKKÜR	V
ÖZET	VI
SUMMARY	VII
İÇİNDEKİLER.....	VIII
TABLolar DİZİNİ.....	XI
EKLER DİZİNİ	XII
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	XIII
1. GİRİŞ	1
2. KURUMSAL KİMLİĞİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ.....	4
2.1. Voleybol Oyununun Tanımı ve Oyun Kuralları	4
2.1.1. Voleybolun Dünyadaki Gelişimi	5
2.1.3. Türkiye Voleybol Federasyonu Ligleri Tarihi Gelişimi ve Kategorileri	9
2.1.4. Voleybol Oyuncularının Kişisel ve Psikolojik Özellikleri	9
2.2. İletişim.....	10
2.2.1. İletişim Kavramı	10
2.2.1.1. İletişim Türleri	11
2.2.1.2. Sözlü İletişim	11
2.2.1.3. Sözsüz İletişim	12
2.2.1.4.İletişim Süreci ve Ögeleri	13
2.2.1.5. Kaynak (Kodlayıcı)	14
2.2.1.6. Mesaj (İleti).....	14
2.2.1.7. Kanal.....	14
2.2.1.8. Alıcı (Hedef)	15
2.2.1.9. Geribildirim (Dönüt)	15
2.3. Saldırganlık.....	16
2.3.1. Saldırganlık Çeşitleri.....	16
2.3.2. Saldırganlık Türleri	17
2.3.2.1. Amaç Yönelimli Saldırganlık	17
2.3.2.2. Araçsal Saldırganlık	18
2.3.2.3. Düşmanlık İçeren Saldırganlık.....	18

2.3.2.4. Emir Altında Gerçekleştirilen Saldırganlık	19
2.3.2.5. Atılğanlık	19
2.3.2.6 Sporda Saldırganlığın Ortaya Çıkma Nedenleri	19
2.3.2.7. Ailesel Faktörler	20
2.3.2.8. Çevresel Faktörler	20
2.3.2.9. Cinsiyet Faktörü	21
2.3.2.10. Kişilik Faktörü	21
2.3.2.11. Sosyal Medya Faktörü	21
2.4. Öfke	22
2.5.1. Öfkenin İfade Edilme Tarzı	23
2.5.2. Öfkenin Genel Özellikleri	24
2.5.3. Öfkenin Nedenleri	24
2.5.4. Sporda Öfke Durumu	25
2.5.5. Öfke Türleri	25
2.5.6. Öfke ve Saldırganlık İlişkisi	25
2.6.Literatür Taramasının Sonuçları	26
2.6.1. Konuyla İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	26
3. ARAŞTIRMANIN METODOLİJİSİ	28
3.1. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi	28
3.2. Araştırmanın Problemi, Amacı ve Alt Amaçları	30
3.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	31
3.4. Araştırmanın Varsayımları	32
3.5. Araştırma Modeli	32
3.6. Evren ve Örneklem	32
3.7. Veri Toplama Araçları	34
3.7.1.Kişisel Bilgi Formu	34
3.7.2.Etkili İletişim Becerileri Ölçeği (EİBÖ)	34
3.7.3.Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği(SSÖÖ)	35
3.8.Veritoplama Süreci	35
3.9.Verilerin Analizi	35
4.BULGULAR	37
4.2. Voleybol Sporcularının Etkili İletişim Becerileri ve Sporda Saldırganlık ve Öfke Düzeyleri İle İlgili Bulguları	37
5. TARTIŞMA	50
6.SONUÇ VE ÖNERİLER	60

6.2.1. Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler	62
6.2.2. İleride Yapılabilecek Araştırmalara Yönelik Öneriler.....	63
KAYNAKÇA	65
EKLER.....	79
ETİK KURUL KARARI.....	83
ÖZGEÇMİŞ.....	84

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Araştırmanın grubuna ait demografik bilgilerin dağılımı	33
Tablo 2. Ölçek puanlarının dağılımına ilişkin betimsel istatistikler ve normal dağılım durumunun değerlendirilmesi (n:400)	36
Tablo 3. Cinsiyet değişkenine EİBÖ ve SSÖÖ puanları sonuçları	37
Tablo 4. Yaş değişkenine EİBÖ ve SSÖÖ puanları sonuçları	38
Tablo 5. Oynadığı lig değişkenine EİBÖ ve SSÖÖ puanları sonuçları	39
Tablo 6. Spor yapma yılı değişkenine EİBÖ ve SSÖÖ puanları sonuçları	40
Tablo 7. Eğitim durumu değişkenine EİBÖ ve SSÖÖ puanları sonuçları	42
Tablo 8. Medeni durum değişkenine EİBÖ ve SSÖÖ puanları sonuçları	43
Tablo 9. Oynadığı mevki değişkenine EİBÖ ve SSÖÖ puanları sonuçları	44
Tablo 10. Lig düzeyi ve oynadığı mevkiye göre etkili iletişim becerileri ölçeğinin karşılaştırılması	45
Tablo 11. Lig düzeyi ve oynadığı mevkiye saldırganlık ve öfke düzeylerinin karşılaştırılması	47
Tablo 12. EİBÖ ve SSÖÖ arasındaki korelasyon sonuçları	48
Tablo 13. EİBÖ ve SSÖÖ arasındaki alt boyut korelasyon sonuçları	48

EKLER DİZİNİ

Ek 1. Kişisel Bilgi Formu.....	79
Ek 2. Etkili İletişim Becerileri Ölçeği.....	80
Ek 3. Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği	82

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ANOVA	: Analysis of Variance (Varyans Analizi)
BDK	: Ben Dilini Kullanma
BVA	: Balkan Voleybol Birliği
CEV	: Avrupa Voleybol Konfederasyonu
E	: Empati
ED	: Etkin Dinleme
EGD	: Egoyu Geliştirici Dil
EİBÖ	: Etkili İletişim Becerileri Ölçeği
FIVB	: Uluslararası Voleybol Federasyonu
GSB	: Gençlik ve Spor Bakanlığı
KTKA	: Kendini Tanıma Kendini Açma
Max	: Maksimum
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
Min	: Minimum
M.Ö.	: Milâttan önce
ÖB	: Öfke Boyutu
SB	: Saldırganlık Boyutu
SS	: Standart Sapma
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
SSÖÖ	: Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği
TVF	: Türkiye Voleybol Federasyonu
UAAF	: Uluslararası Amatör Atletizm Federasyonu
YMCA	: Genç Hristiyan Erkekler Birliği

1. GİRİŞ

Spor kelimesi, Latince kökenli olup "oyalanmak, birbirinden ayırmak ve uzaklaşmak" anlamlarını içerir. Bu kelimenin Latince "delport" ya da "disport" olarak ifade edilmesi zaman içinde evrim geçirerek günümüzde "sport" şeklini almıştır (Balcıoğlu, 2003). Günümüz modern toplumunda, spor, temel bir sosyal olgudur. Spor, insanoğlunun varoluşundan günümüze kadar süregelen, rekabetçi bir yapıyla bireyleri bir araya getiren ve kişilere mutluluk sağlayan bir fiziksel etkinliktir (Zorba, 2012).

Voleybolun öncüsü sayılan 'Mintonette' oyunu, Amerika'da beden eğitimi öğretmeni W. G. Morgan tarafından 19. yüzyılın sonlarında eğlenceli bir etkinlik olarak başlatılmıştır. Zamanla gelişen bu oyun, 1952 yılında 'Volleyball' adını alarak günümüzdeki formunu kazanmıştır. Türkiye'de ise voleybol sporu, 1920'li yıllarda 1. Dünya Savaşı sonrasında tanışmıştır. Sürekli evrim geçiren ve takımlar arasında oynanan bu spor, sporcuların koordineli bir şekilde taktiksel hareket etmelerini gerektiren karşılaştırmalı bir spor dalı olarak ön plana çıkmıştır (Altın ve Fişekçioğlu, 2014).

İki ya da daha fazla sporcu arasında gerçekleştirilen, karşılıklı gruplar halinde icra edilen spor aktiviteleri takım sporları olarak tanımlanır (Özbaydar, 1983). Bireyin sosyal entegrasyonunu destekleyen, etkili iletişim becerilerini güçlendiren, kazanma ve kaybetme durumlarında birlikte çalışma yeteneğini artıran, grup işbirliği prensiplerini öğreten ve karşılıklı yardımlaşmayı teşvik eden faydalar, takım sporlarının bireye sunduğu önemli katkılar arasında yer almaktadır (Salar vd., 2012). Bireyin kendini bir topluluğa ait hissetme duygusu, sosyalleşme sürecinde temel bir yapı taşı olarak değerlendirilmektedir. Aile, grup veya millete aidiyet hissi, bireyin toplum içindeki rolünün ve statüsünün belirlenmesinde önemli bir faktör olarak kabul edilmektedir. Bireylerin spor faaliyetlerine katılımı, onları sosyal yaşama entegre etme açısından etkili bir rol oynamaktadır. Bu faaliyetler, bireylere rekabetçi, mücadeleci, cesur ve disiplinli olma özellikleri kazandırmaktadır (Şahan, 2008).

İletişim, duyguların ve düşüncelerin, bilinçli veya bilinçsiz, amaçlı veya amaçsız bir süreç içinde, sözlü veya sözlü olmayan yollarla ifade edildiği, alındığı ve yorumlandığı bir olgudur (Berko vd., 2000). Bir toplum üyesi olan birey, varlığını başkalarına iletmek; duygularını, düşüncelerini, bilgilerini başkalarına aktarmak; aynı zamanda başkalarının duygu, düşünce ve bilgilerini öğrenme gerekliliği içindedir.

İletişim ihtiyacı, en temel insan ihtiyaçlarından biridir (Güneri vd., 2018). Spor alanındaki iletişim kavramı, sporcu performansındaki değerlerin analizi açısından incelenmesi gereken bir odak noktasıdır. Etkili iletişim becerilerinin pratik uygulaması, bireysel sporcu performansını ve takımın genel performansını artırmada hayati bir faktör olarak öne çıkmaktadır (Abakay, 2013). Sporcuların iletişim becerileri, bir takımın başarılı olmasında temel bir rol oynamaktadır. Takım içinde etkili bir iletişim, oyun stratejilerinin anlaşılmasını ve hızlı kararların alınmasını kolaylaştırabilir.

Tezimizin odak noktasını oluşturan bu çalışma, profesyonel voleybolcuların iletişim becerileri ile saldırganlık ve öfke düzeyleri arasındaki kompleks ilişkiyi anlamaya yönelik bir çaba içermektedir. Bu bağlamda, sporcuların bu duygusal değişkenleri nasıl dengelediklerini ve bu dengelemenin performansları üzerindeki muhtemel etkilerini ayrıntılı bir şekilde inceleyeceğiz.

Her spor disiplini için temel amaç, sporcu performansını artırarak ve başarıyı sağlayarak, spor endüstrisinin talep ettiği nitelikleri karşılamak ve geliştirmektir (Wulf, 2007). Ancak, spor ortamında sıkça karşılaşılan sportmenlik ruhuna aykırı agresif tutumlar ve saygısız davranışların sayısı artmaktadır. Bu durum, sporun temel hedeflerinden sapılmasına, insanların spora ve sporculara yönelik olumsuz algılar oluşturmaya, ön yargıların gelişmesine sebep olmaktadır (Görgüt ve Tuncel, 2017). Aynı zamanda, voleybol gibi tempolu bir spor dalında, saha içindeki hızlı değişimlere uyum sağlamak için sporcular arasındaki etkileşim önemlidir. Ancak, bu etkileşimin olumsuz yönde etkilendiği durumlarda, özellikle saldırganlık ve öfkenin devreye girdiği anlarda, takımın performansı olumsuz etkilenebilir.

Saldırganlık, bireyin rahatsız edici bir durumla karşılaştığı bir ortamda, canlı bir hedefe yönelik davranışları içeren bir davranıştır (Kaufmann, 1970). Bu perspektiften bakıldığında, öfke ve saldırganlık terimleri sıkça birbirine benzeyen ifadeler olarak kabul edilebilir (Algur, 2019). Öfkenin temelindeki belirgin ve hassas nedenlerden biri, bireyin engellenmesidir; diğer bir deyişle, hedefe yönelen bireye müdahalede bulunulmasıdır (Bilge, 1997). Yoğun bir şekilde tecrübe edilen öfke, yönetilmediği durumlarda bireylerin yaşam enerjisini kontrol etmekte zorlanmasına ek olarak, davranışlarını da kontrol altına almakta zorlanmalarına sebep olabilir (Maxwell vd., 2009).

Spor çevresi, sporcuların sportmenlik prensiplerine uygun, öfke ve saldırganlık davranışlarından arınmış bir ortamı benimsemelidir. Spor ortamında, özellikle takım sporlarında bireylerin sürekli iletişim içinde oldukları, müsabaka ve antrenmanlarda çeşitli duygu ve davranışları paylaştıkları kaçınılmaz bir gerçektir. Bu bağlamda, takım

sporcularının etkili iletişim becerilerine sahip olmaları, sportif performans ve takım dinamikleri açısından kritik bir öneme sahiptir. Araştırma kapsamında ele alınan saldırganlık eylemi ise sporcu ve takım düzeyinde olumsuz etkilere neden olabilen önemli bir faktördür. İletişim becerileri yüksek olan bireylerin, saldırganlık davranışları üzerindeki etkisi, bu alandaki araştırmaların odak noktalarından birini oluşturmaktadır (Yıldırım, 2015). Bu bağlamda, voleybolcuların etkili iletişim becerilerinin, özellikle de saldırganlık ve öfke ile olan ilişkisinin ayrıntılı bir şekilde ele alındığı bu çalışma, spor psikolojisi ve iletişim becerileri literatürüne önemli katkılarda bulunmayı hedeflemektedir. Bu katkı, sadece Türkiye'deki voleybol liglerinde değil, aynı zamanda benzer spor ortamlarında, sporcuların duygusal zekâ ve etkili iletişim becerilerini geliştirmeye yönelik genel stratejilere de ışık tutabilir.

Profesyonel voleybolcuların (kadın-erkek) “iletişim, saldırganlık ve öfke” düzeylerini belirlemek “cinsiyet, yaş, oynadığı lig düzeyi, (voleybol) spor yapma yılı, eğitim durumu, medeni durum, oynadığı mevki” gibi değişkenler açısından karşılaştırılması ve aralarındaki ilişkinin incelenmesi amaçlandı.

2. KURUMSAL KİMLİĞİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

Araştırmanın bu kısmında voleybol branşının tanımı, oyun kuralları, voleybolun ülkemizde ve dünyadaki gelişimi, eğitimle bağdaştırılması gibi konulara yönelik bilgiler yer almaktadır. Psikolojik becerilerden olan etkili iletişim konusunda (tanımı, çeşitleri, kullanılma zamanı, kuramları ve eğitimle bağdaştırılması vb.) bilgiler yer almaktadır. Yine psikolojik becerilerden olan saldırganlık ve öfke konusunda da (tanımı, türleri, kuramları, eğitimle bağdaştırılması vb.) bilgiler yer almakta olup genel bir çerçeve çizilmiştir.

2.1. Voleybol Oyununun Tanımı ve Oyun Kuralları

Voleybol, oyun sahasının ortasında iki direk arasına gerilmiş file ile ayrılan bir alanda, süre kısıtlaması olmaksızın, altı asıl ve sekiz yedek oyuncudan oluşan iki takım tarafından oynanan bir spordur. TVF'ye (2021) göre voleybol; topun kurallara uygun teknikler kullanılarak filenin üzerinden geçirilip rakip sahaya gönderilerek sayı elde edilmeye çalışıldığı ve aynı zamanda rakibin sayı kazanmasını önlemeye yönelik oynanan bir takım sporudur. Oyun, 18 metre uzunluğunda, 9 metre genişliğinde bir sahada; sahanın ortasında belirli bir yüksekliğe sahip bir file ile ikiye ayrılmış alanda, hakemlerin gözetiminde ve seyirciler önünde, elle oynanır. Voleybol oyununda güç, hız ve estetik önemli bir rol oynamaktadır. Fröhner'e (1999) göre, voleybol yeteneğin estetik bir şekilde sergilenmesine olanak tanır. Scates'e (2003) göre, voleybol oyununun ana felsefesi, kısa sürede gerçekleşen oyun unsurlarının bütünleşmesidir. Voleybol sporunda oyunculardan hem mental hem de motor becerileriyle etkili bir oyun sergilemeleri beklenmektedir (Fröhner, 1999). Dinçer'e (1999) göre voleybol sporunun en temel unsurunu güç oluşturmaktadır. Bireysel gücün ise takım dayanışması ve ahengi ile daha etkili hale geleceği düşünülmektedir. Takım üyelerinin ortak amaç gayesiyle dayanışma içinde olması, başarının vazgeçilmez unsurlarından bir tanesidir. Voleybol sporu diğer spor dallarıyla mukayese edildiğinde, çift yönlü fiziksel mücadelenin olmadığı, zaman geçirilmediği, oyun hızının oldukça yüksek olduğu bir branştır.

Voleybol, dinamik ve heyecan verici bir spor dalıdır. Oyunun temel hedefi, oyuncuların topu üç pasla kontrollü bir şekilde rakip takımın sahasına göndermesi ve topun rakip takımın zeminine değmesini sağlamaktır. Bir takım topu rakip takımın

sahasına başarılı bir şekilde gönderdiğinde, bu durumda bir puan kazanılır (Tunçel, 2021). Oyun servis atışıyla başlar. Servis atan oyuncu, servis çizgisinin dışından topa vurarak topun fileyi geçip karşı takımın sahasına düşmesini hedeflemelidir. Servis atışından sonra topun fileye takılması, yerde kalması veya takım hatası gibi durumlarda bir "ralli" oluşur. Ralliyi kazanan takım bir puan kazanır ve servis atma hakkını elde eder. Servis hakkını kazanan takım, yeni servisi kullanmadan önce saat yönünde bir pozisyon döner (URL-1, 2020). Günümüzde voleybol maçları, her biri altı as oyuncu ve sekiz yedek oyuncudan oluşan toplam 14 sporcu ile oynanmaktadır. Kadınlar için file yüksekliği 2,24 metre, erkekler için ise 2,43 metre olarak belirlenmiştir. Maçlar, başantrenör ve yardımcı antrenör tarafından yönetilmektedir. Bir takım, maçı kazanmak için üç set alması gerekir. Rakip takım bir set kazandığında, dördüncü set oynanır. Eşitlik durumu (2-2) oluştuğunda, karar seti olarak beşinci set oynanır. Setlerde, rakip takımla arasındaki skor farkını ikiye çıkarmak, seti kazanmanın amacıdır. Skor farkı oluşmazsa, setler 25 sayı üzerinden oynanır. Beşinci set ise 15 sayı üzerinden oynanır (Vurat, 2000 vd., Şenel, 2021).

2.1.1. Voleybolun Dünyadaki Gelişimi

Voleybol, dünya genelinde ilk defa 1895 senesinde William G. Morgan'ın eliyle ABD'deki Genç Hristiyan Erkekler Birliği (YMCA) katılımcılarına spor yaptırırken oynatılmıştır. Massachusetts bölgesinin Holyoke şehrindeki misyoner oluşumunda yapılan müsabaka, "Mintonette" adıyla ilk defa sahnelenmiştir. W. G. Morgan'ın, fiziksel aktiviteye katılan eforlarını tekdüzelikten ve monotonluktan çıkarmak amacıyla oyunu oynatma fikri vardı. Bu eğlence odaklı oyunun yarışma dürtüsü yüksek olduğundan, voleybol branşının gelişmesine ve günümüze kadar varlığını sürdürmesine katkı sağlamıştır. Morgan, o dönemde tenis sporundan ilham alarak tenis filesinin yüksekliğini artırmış ve oyuncuların ellerini kullanmalarını tercih etmiştir. Günümüz voleybolunun temelleri bu şekilde atılmıştır. Voleybol branşının başlangıçta belirlenen kuralları, genç beden eğitimi öğretmeni olan W. G. Morgan, ilgili iş insanı Dr. Frank ve itfaiye yöneticisi John Lynch aracılığıyla tasarlanmıştır. W. G. Morgan, Springfield Koleji'nde "Mintonette" oyununu tanıttığında, Prof. A. T. Halsted tarafından oyuna "Voley-ball" adı önerilmiştir, çünkü bu ad, topun yere değmeden vurulması anlamına gelmektedir. ABD Voleybol Birliği, 1952'de "Voley-ball" sözcüklerini birleştirerek "Volleyball" şeklinde yazılmasını kararlaştırmıştır (URL-2, 2024). W.G. Morgan, Springfield Koleji'nde yapılan gösterilerin ardından oyunun kurallarını geliştirmiştir. Gelişen kurallar, Genç Hristiyan Erkekler Birliği Amerika'da YMCA dernekleri ve

dünya genelinde misyonerler aracılığıyla tanıtılarak yayılmıştır. 1913 yılında ise, uluslararası alanda Filipinler’de düzenlenen Uzak Doğu Asya Oyunları’nda yer bulmuştur. (Koçak, 2012). 1916 yılında, Amerika Birleşik Devletleri’nde voleybol sporunun resmi kurallarını sistematik bir biçimde ele alan bir kitap yayımlandı. Aynı yıl Filipinler’de organize edilen oyunlarda, smaç (baş üstü vuruş) tekniği ilk defa uygulanmış ve yoğun bir heyecan yaratmıştır. ABD’de 1920’lerden itibaren okul ve bölgesel turnuvalarla popülerlik kazanan voleybol, savaş dönemiyle birlikte daha da yaygınlaşmıştır (Uluöz, 2015). YMCA, 1922 yılında Ulusal Voleybol Şampiyonası’nı düzenlenmiştir. Ardından, YMCA misyonerlerinin liderliğinde, 1928 yılında ABD’de voleybol birliği kurulmuştur. Bu girişimin ardından, oyun kurallarının evrimiyle beraber, voleybol birliği tarafından ABD genelinde yurt içi organizasyonlar organize edilmiştir. Voleybolun popüler hale gelmesiyle birlikte, kuralların sık sık değişmesi hakem eğitimine olan ihtiyacı artırmıştır. Bu sebeple, 1934 yılında ulusal hakem eğitimi ve atamaları başlatılmıştır. Oyunun popülerliği ve sürekli değişen doğası, yeni tekniklerin gelişmesine yol açmıştır. Örneğin, 1940 yılında, manşet pas tekniği yarışmalarda kullanılmaya başlanmış ve bu tekniğin tanımı belirginleştirilmiştir. II. Dünya Savaşı’nın sona ermesinin ardından, daha önce gerçekleştirilen toplantılar yeniden ivme kazanmış ve 1947 yılında, Paris’te Paul Libaud başkanlığında Uluslararası Voleybol Federasyonu (FIVB) kurulmuştur. FIVB’nin kuruluşundaki temel hedefler; voleybol sporunun küresel anlamda gelişimini desteklemek, uluslararası yarışmalar düzenlemek, oyunun kurallarını standartlaştırmak ve voleybolu olimpiyat oyunlarına dahil etmeyi sağlamaktır. Günümüzde FIVB’nin merkezi, İsviçre’nin Lozan şehrinde bulunmaktadır. FIVB, W. Jizhong başkanlığında 222 ülke federasyonu ile birlikte (dünya çapında en büyük beş federasyondan biri olarak) dünya voleybolunun yönetimini sürdürmektedir (URL-2, 2024). Voleybol, ilk kez 1964 Tokyo Olimpiyatları’nda yer almış; erkeklerde Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB), kadınlarda ise Japonya birinci olmuştur. FIVB, 1990 yılında Dünya Ligi’ni düzenlemeye başlamış ve 1995 yılında voleybolun 100. yılı coşkulu bir şekilde kutlanmıştır (Uluöz, 2019). Uluöz’e (2019) göre, William G. Morgan’ın voleybolu icat etmesindeki temel amacı, popülerlik kazanarak kısa sürede farklı yaş gruplarından insanları bir araya getirmek ve diğer takım sporlarına kıyasla daha az yorucu, daha eğlenceli bir oyun sunmaktır.

2.1.2. Voleybolun Ülkemizdeki Gelişimi

YMCA temsilcisi Dr. Deaver, 1920-1925 yılları arasında İstanbul şubesi müdürlüğü yaparken İstanbul'da ilk voleybol takımını kurmuştur. Türkiye'deki birçok ilkin spor alanında öncüsü olan Selim Sırrı Tarcan, Erkek Muallim Mektebi'nde beden terbiyesi öğretmenliği yaparken, işgal yıllarında YMCA'da tanıştığı ve sevdiği voleybolu özümsemiş ve öğrencilerine uygulamaya başlamıştır. Selim Sırrı Tarcan döneminde mezun olan öğretmenler, ülkenin çeşitli bölgelerinde görev yaptıktan sonra voleybolu tanıtarak ve okullarında oynatarak bu sporun yayılmasına önemli bir katkı sağlamışlardır. Bu şekilde voleybol, ülkenin dört bir yanında yaygınlaşmaya başlamıştır (URL-2, 2024).

Beşiktaş Jimnastik Kulübü, YMCA'nın uluslararası düzeyde düzenlediği turnuvaya katılan ilk Türk takımıdır. Mühendis Mektebi öğrencileri tarafından Fenerbahçe Spor Kulübü'nü temsilen mücadele etmiştir. Bu katılımıla birlikte, Beşiktaş Jimnastik Kulübü ve Fenerbahçe Spor Kulübü arasındaki rekabetin yanı sıra voleybol sporu ülkede gelişmiş ve yayılmıştır. 1930'lu yıllarda, Galatasaray Lisesi öğrencileri Galatasaray Spor Kulübü'nü temsil eden voleybol takımını kurarak bu rekabet ortamına dahil olmuşlardır. Aynı dönemde, Türkiye'nin farklı bölgelerinde Harp Okulu, Atatürk Erkek Lisesi ve Mülkiye Okulu Ankara'da; İnönü, Ticaret ve Atatürk Liseleri İzmir'de; Adana Erkek Lisesi ise Adana'da voleybol faaliyetlerine devam etmiş ve bu rekabetler, voleybolun ülke çapında yayılmasına ve gelişmesine önemli ölçüde katkı sağlamıştır. 1923 yılından itibaren düzenlenen İstanbul Kulüpler Şampiyonası'nın ilk şampiyonu Beşiktaş Jimnastik Kulübü olmuştur. Ülke genelindeki ilk turnuva ise 1948 yılında Türkiye Voleybol Şampiyonası adıyla gerçekleştirilmiş ve şampiyonluğa Vefa Spor Kulübü ulaşmıştır. Türkiye Voleybol Şampiyonası organizasyonu, 1970'li yıllara kadar devam etmiştir. Ayrıca, ülkemizde deplasmanlı voleybol ligi 1970-1971 sezonunda başlamış ve ilk şampiyonluk, Galatasaray Spor Kulübü tarafından kazanılmıştır. Deplasmanlı lig, ülke voleybolu için büyük bir öneme sahip olmuş ve rekabetin artmasına önemli bir katkı sağlamıştır. 1921 yılında YMCA tarafından yayımlanan Voleybol Nizamnamesi, Türkiye'deki ilk basılı voleybol oyun kuralları yönetmeliği olma özelliğini taşımaktadır. Türkiye, 1947 yılında kurulan FIVB'ye 1948 yılında üye olmuştur. 1958 yılında ise Türkiye'de Voleybol-Eltopu Federasyonu kurulmuş ve başkanlık görevine Vahit Çolakoğlu getirilmiştir. Bu gelişme, voleybolun çoklu federasyon yönetiminden ayrılarak özerklik kazanmasını sağlamış ve profesyonel yöneticiler tarafından yönetilme imkânı sunmuştur. Türk milli voleybol takımı, uluslararası arenadaki ilk deneyimini 1953 yılında Yugoslavya ile oynadığı maçta

yaşamış ve bu maçı 3-0'lık skorla kaybetmiştir. Milli voleybol takımımız, Avrupa Voleybol Şampiyonası'na ilk kez 1958 yılında katılmıştır. Milli takım, sonraki yıllarda birçok turnuvada yer alarak önemli deneyimler edinme fırsatı bulmuştur. 2003 yılında Türkiye'de düzenlenen Avrupa Şampiyonası'nda Kadın Milli Takımımız final oynamış ve ikinci olmuştur. 2012 yılında Kadın Milli Takımımız Dünya Grand Prix'inde üçüncü olmuştur. Erkek Milli Takımımız Avrupa Ligi'nde 2012 yılında ikinci, 2013 yılında üçüncü olmuştur. 2014 yılında Erkek Milli Takımımız Dünya Ligi'nde ikinci olmuştur. Aynı yıl 2014, Kadın Milli Takımımız Avrupa Ligi'nde birinci olmuştur. 2015 yılında, Kadın Milli Takımımız, I. Avrupa Olimpiyat Oyunları'nda şampiyonluk yaşamıştır. 2017'de, Kadın Milli Takımımız Avrupa Şampiyonası'nda şampiyon olmuştur. 2018 yılında, Erkek Milli Takımımız Avrupa Ligi'nde üçüncülük elde ederken, Kadın Milli Takımımız Milletler Ligi'nde ikinci olmuştur. 2019'da, Erkek Milli Takımımız Avrupa Altın Ligi'nde şampiyon olurken, Kadın Milli Takımımız Avrupa Şampiyonası'nda ikinci olmuştur. 2021 yılında, Kadın Milli Takımımız Milletler Ligi'nde üçüncü, Avrupa Şampiyonası'nda ise üçüncü olurken, Erkek Milli Takımımız Avrupa Altın Ligi'nde birinci olmuştur. Kadın Milli Takımımız 2023 CEV Avrupa Şampiyonası'nda şampiyon olmuştur. Ülkemizde kadın voleybolunda uluslararası alanda ilk şampiyonluğu kazanan takım, 1999 yılında Avrupa Kupa Galipleri Kupası'nda birinci olan Eczacıbaşı Spor Kulübü Kadın Voleybol Takımı olmuştur. Eczacıbaşı Spor Kulübü Kadın Voleybol Takımı, ayrıca 2015 yılında Avrupa Şampiyonlar Ligi'nde, 2015 ve 2016 yıllarında Dünya Kulüpler Şampiyonası'nda, 2018 ve 2021 yıllarında ise Avrupa Voleybol Konfederasyonu CEV Kupası'nda şampiyonluk yaşamıştır. Vakıfbank Spor Kulübü Kadın Voleybol Takımı, 2008 yılında Challenge Kupası'nda, 2011, 2013, 2017 ve 2018 yıllarında Avrupa Şampiyonlar Ligi'nde, 2013, 2017, 2018 ve 2021 yıllarında ise Dünya Kulüpler Şampiyonası'nda şampiyonluk yaşamıştır. Fenerbahçe Spor Kulübü Kadın Voleybol Takımı, 2010 yılında Dünya Kulüpler Şampiyonası'nda, 2012 yılında Avrupa Şampiyonlar Ligi'nde, 2014 yılında ise CEV Kupası'nda birincilik elde etmiştir. Bursa Büyükşehir Belediye Spor Kadın Voleybol Takımı ise 2015 yılında ve 2017 yıllarında CEV Challenge Kupası'nda şampiyon olmuştur.

Ülkemizde erkek voleybolunda uluslararası düzeydeki ilk şampiyonluk, 2008-2009 sezonunda Avrupa Challenge Cup'ta birinci olarak Arkas Spor Erkek Voleybol Takımı tarafından elde edilmiştir. Halkbank Spor Kulübü Erkek Voleybol Takımı, 2013 yılında CEV Cup'ta şampiyonluk yaşamış, 2014'te CEV Şampiyonlar Ligi'nde ikinci, 2022'de ise CEV Challenge Kupası'nda ikinci olmuştur. Fenerbahçe Spor Kulübü Erkek Voleybol Takımı, 2010 yılında Balkan Şampiyonası'nda şampiyon olmuş ve

2014 yılında CEV Challenge Kupası'nda birinciliğe ulaşmıştır. Ziraat Bankası Spor Kulübü Erkek Voleybol Takımı, 2017 yılında CEV Kupası'nda ikinci olmuş, 2020'de ise CEV Challenge Kupası'nda ikinci sırada yer almıştır. Galatasaray Spor Kulübü Erkek Voleybol Takımı ise 2018 yılında CEV Kupası'nda ikinci olmuştur.

2.1.3. Türkiye Voleybol Federasyonu Ligleri Tarihi Gelişimi ve Kategorileri

TVF, 1958 yılında "Voleybol-Eltopu Federasyonu" adıyla kurulmuş olup, 2004 yılından itibaren özerk bir yapıya sahiptir ve ülkemizde voleybol sporunun resmi olarak yürütme ve yönetimini üstlenmektedir. TVF'nin, Uluslararası Voleybol Federasyonu (FIVB), Avrupa Voleybol Konfederasyonu (CEV) ve Balkan Voleybol Birliği'ne (BVA) resmi üyeliği bulunmaktadır. TVF'nin merkezi Ankara'dadır. Türkiye deplasmanlı Voleybol Ligi 1970-1971 sezonunda başlamıştır. 2023-2024 sezonu Türkiye Voleybol Federasyonu (TVF) ligleri; Vodafone Sultanlar Ligi (kadınlar), Axa Sigorta Efeler Ligi (erkekler), KFC Kadınlar 1. ligi, Alpaslan Endüstri Erkekler 1. Ligi, 2. lig (kadınlar-erkekler), bölgesel lig (kadınlar-erkekler) takımlarından oluşmuştur. Aynı sezonunda Türkiye Voleybol Federasyonu (TVF) liglerinde toplamda 275 takım mücadele etmiştir. Bu takımların liglere ve kategorilere dağılımı ise şu şekildedir: Vodafone Sultanlar Ligi'nde (kadınlar) 14, Axa Sigorta Efeler Ligi'nde (erkekler) 14 takım bulunmaktadır. KFC Kadınlar 1. Liginde (2 grup) 24, Alpaslan Endüstri Erkekler 1. Liginde (2 grup) 24 takım yer almaktadır. 2. Lig'de ise 16 grupta 144 kadın takımı ve 8 grupta 55 erkek takımı mücadele etmektedir.

2.1.4. Voleybol Oyuncularının Kişisel ve Psikolojik Özellikleri

Bir voleybolcunun profesyonel olabilmesi için belirli kişilik ve psikolojik özelliklere sahip olması gereklidir. Takım sporunun doğası gereği, birlikte hareket etme ve sorumluluk alma bilincinin geliştirilmesi önemlidir. Bireyin planlı, programlı ve disiplinli bir yaşam tarzını benimsemesine katkı sağlayabilir ve grup içindeki aidiyet duygusunu güçlendirebilir (Dalkıran, 2014). Yapılan araştırmalar, voleybol oynayan sporcuların genellikle daha sakin ve içe dönük kişilik özelliklerine sahip olduğunu göstermektedir (Hasıl ve Erden, 1992). Ayrıca, psikolojik olarak dikkat toplama, kontrol sağlama, başarıya odaklanma ve oyuna tam anlamıyla konsantre olma becerilerini geliştirmeleri beklenir (Sevim, 2002).

2.2. İletişim

2.2.1. İletişim Kavramı

İletişim, çeşitli kaynaklarda farklı şekillerde tanımlanmıştır. Dewey (1916) tarafından iletişim, insan davranışının doğal bir yolu olarak kabul edilmiş ve bireyin toplum içinde varlığını devam ettirebilmesi için gerekli olduğu vurgulanmıştır (Wahlström, 2010). Baltaş (1992) tarafından yapılan tanıma göre, iletişim; düşüncelerin, duyguların veya bilgilerin herhangi bir yolla başka bir kişiye aktarılması olarak tanımlanmıştır (Baltaş, 1992). Adair (2013), iletişimi, bir kişinin kendini diğerine ifade etmesi ve ortak semboller kullanarak mesajların iki yönde hareket ettiği bir süreç olarak tanımlamıştır. Cüceloğlu'nun (2000) tanımına göre, iletişim, iki kişi arasında gerçekleşen anlam alışverişi sürecidir. Çilenti'ye (1984) göre iletişim, davranışın değişimine yönelik olarak görüş, bilgi, fikir, duygu ve beceri alışverişi sürecidir. Planalp (1999), iletişimin iletişimcinin ve mesajı alan kişinin duygularını şekillendiren bir süreç olduğunu savunmaktadır. Budak'a (2009) göre, psikoloji sözlüğünde iletişim, bilginin semboller ve beden dili gibi araçlarla bir noktadan başka bir noktaya aktarılması olarak tanımlanır. Bu tanımlar öğrenildiğinde iletişimin karşılıklı duygu ve düşünce alışverişi süreci olarak tanımlandığı görülebilir ve bu durumda iletişim birçok unsuru içeren bir süreç olduğu söylenebilir (Özen, 2001). İletişim, günlük yaşamımızın vazgeçilmez bir parçasıdır ve hayatımızı derinden etkileyen bir olgudur. Bireyler, sosyal varlıklar olarak bir arada yaşarlar ve iletişim sayesinde toplum içinde etkileşimde bulunurlar. Toplum içinde iyi ilişkiler kurmak, yardımlaşmak ve desteklemek gibi olumlu davranışlar, iletişimin temelini oluşturur (Eroğlu, 2015). Etkili iletişim becerilerine sahip olmak, bireyin sosyal hayatta diğer insanlarla etkileşimde bulunmasını sağlar ve çevresiyle uyum içinde olmasına olanak tanır. Bu nedenle, güçlü iletişim yetenekleri, kişinin yaşam kalitesini artırarak daha sağlıklı ilişkiler kurmasına ve dolayısıyla daha tatmin edici bir hayat yaşamasına yardımcı olur (Elkatmış ve Ünal, 2014). İletişim, bir bilgi ya da duygu paylaşma sürecidir. Gönderici tarafından gönderilen bir mesaj, alıcı tarafından alınır ve anlaşılır. İletişim, iki yönlü bir etkileşimdir ve hem gönderici hem de alıcının aktif rolünü gerektirir (Telman ve Ünsal, 2005). İletişim, insanların aralarında bilgi, duygu, fikir ve düşüncelerini aktarma sürecini ifade eder. İnsanlık tarihi boyunca iletişim yöntemleri ve araçları sürekli olarak gelişmiş ve bu gelişim, kazanılan deneyimlerin ve birikimlerin daha etkili bir şekilde paylaşılmasını sağlamıştır (Güler, 1990). İnsanlık tarihi boyunca iletişim, insanların birbirleriyle etkileşim kurma ihtiyacından doğmuş ve bu ihtiyaç, çeşitli iletişim yöntemlerinin ve araçlarının

geliştirilmesine yol açmıştır. İletişim için ilk olarak semboller, duman sinyalleri ve resimler gibi basit araçlar kullanılmıştır. Ancak günümüzde teknolojinin gelişmesiyle birlikte, telefon, bilgisayar, televizyon ve radyo gibi daha karmaşık ve sofistike iletişim araçları ortaya çıkmıştır (Aziz, 2013). İletişim ihtiyacının karşılanması, iletişim araçlarının kullanımıyla, kişilerin özellikleriyle, iletişimin gerçekleştiği zaman ve mekânla ilişkilidir. Bu faktörlerin etkisi altında iletişim süreci ve dinamikleri değişebilir (Zıllıoğlu, 2003). İletişim, insanlar arasında bilgi, duygu ve fikir alışverişi sürecini ifade eder. Tarih boyunca var olan bu olgu, çeşitli disiplinler tarafından ele alınmış ve incelenmiştir. Bu çeşitli bakış açıları ve inceleme yöntemleri, iletişimin farklı tanımlarını ortaya çıkarmıştır. İletişim, çok yönlü bir konudur ve sürekli olarak değişen bir yapıya sahiptir, ayrıca birçok etkileyen faktörü içermektedir (Aziz, 2013). İletişim, günlük yaşamımızın ayrılmaz bir parçası gibi görünse de aslında insanların sosyal ve psikolojik gereksinimlerini karşılamada kritik bir rol oynar. Günümüzde, insanların toplumsal entegrasyonunu etkileyen birçok faktör arasında iletişimin önemi belirgin bir şekilde artmaktadır (Ak, 2002).

2.2.1.1. İletişim Türleri

İnsanlarla iletişim, bireylerin kişisel, günlük, örgütsel ve sosyal yaşamlarında kaçınılmaz bir faaliyetir ve hayatın her alanında önemli bir rol oynar. İletişimin hayati önem taşıması göz önüne alındığında, iletişim türleri çeşitli kategorilere ayrılabilir; bunlar arasında sözlü, sözlü olmayan, elektronik ve yazılı iletişim şekilleri bulunmaktadır (Topaloğlu ve Koç, 2002).

2.2.1.2. Sözlü İletişim

Sözlü iletişim biçimi, dil bilimi açısından "sadece dil değil, dil" olarak iki kategori altında incelenmektedir. İnsanlar arasındaki etkileşim ve yazışmalar, dil ile iletişim fonksiyonunu yerine getirir. Bu yöntemde, bireyler açıkladıkları bilgileri birbirlerine aktararak etkileşimde bulunurlar (Şimşek, 2003). Sadece iletişime değil, dile odaklandığımızda sesin özelliklerinden bahsedilmektedir; ses tonu, ses frekansı, ses yüksekliği, cümle içinde ve duraklamalarda hangi cümle ve kelimelerin vurgulandığı gibi faktörler dikkate alınır. Dil ve iletişim dışı özellikler de önemlidir. Dilsel iletişimde, insanların ne söylediği kadar nasıl söylediği de büyük bir öneme sahiptir (Özkök, 1985). Bu tür iletişim genellikle küçük toplantılar, görüşmeler veya telefon görüşmeleri gibi durumları kapsar. Yazılı iletişim, sözlü iletişimden daha hızlı bir iletişim biçimidir. Mesajı alan kişi, mesajı ileten kişinin jestlerini ve yüz ifadelerini de dikkate alır (Bora,

2013). İletişim türleri arasında en etkili ve hızlı olanı, sözlü veya yüz yüze iletişimidir. Bu iletişim biçiminde, konuşmacı ile dinleyici arasında duyguları ifade etmek, bilgi paylaşmak veya düşünce ve fikirleri aktarmak daha sağlıklı bir şekilde gerçekleşir (Can, 1999).

2.2.1.3. Sözsüz İletişim

Sözsüz iletişim, bireylerin sosyal uyumunda önemli bir rol oynar ve iletişim sürecinin önemli bir bileşenidir. Şahıslar arasındaki iletişimde görsel ipuçlarının ve jestlerin rolü büyüktür. Bu, iletişimin amacına, mesajın alınmasına ve karşıdaki kişide yaratılan izlenime kadar çeşitli işlevlere sahiptir (Burgoon ve Bacue, 2003).

"Sözsüz iletişim", kelimelerin ötesinde kalan her türlü iletişim biçimini ifade eder. Bu tanım, sözsüz iletişimi tam olarak anlatmaya yetmez. Sözsüz iletişim, kişinin isteyerek veya istemeyerek başka kişilere konuşmadan mesaj ilettiği bir iletişim şeklidir. Beden dili olarak da bilinen sözsüz iletişim, jestler, mimikler, el kol hareketleri, başın duruşu ve yüz ifadeleri gibi görsel imgelerle gerçekleştirilir. Kişinin beden dili davranışları, çevresel ve kültürel faktörlerle etkileşime girerek şekillenir. Yapılan araştırmalar, iletişim sırasında sözsüz iletişim davranışlarının konuşmadan daha etkili olduğunu göstermektedir. Bu araştırmalar sonucunda, iletişimde %35'inin sözlü ve %65'inin sözsüz iletişim yoluyla gerçekleştiği belirlenmiştir. Ayrıca, iletilmek istenen duygu ve mesajlarda sözsüz iletişimin %60'ının, sesin %30'unun ve sözlerin %10'unun etkili olduğu ortaya konmuştur. Bu bulgular, sözsüz iletişimin iletilmek istenen duyguları ve mesajları aktarmada taşıdığı değer ve önemi vurgular (Dinçer, 2012).

Sözsüz iletişim, kişilerin cinsiyet, kültürel kökeni ve toplumsal değerleri gibi faktörlere bağlı olarak değişiklik gösterir. Örneğin, kadınlar konuşurken göz teması kurma eğilimindeyken, erkekler genellikle göz teması kurmadan iletişim kurmayı tercih ederler. Bu durum, sözsüz iletişimin kişiler arasındaki iletişim tarzını etkileyen önemli bir faktördür (Erkuş ve Günlü, 2009). Bireylerin etkili iletişim kurabilmek, empati yapabilmek ve kişisel farklılıkları anlatabilmek için kültürlerarası kurallara hakim olmaları gerekmektedir. Bu sayede, bir kişi, karşıdaki bireyin ilettiği mesajı ve davranışı anlamlandırabilir, uzun süreli diyaloglar kurabilir ve olası anlaşmazlıkları önleyebilir. Bu bağlamda, kültürlerarası iletişim becerileri, etkili iletişimde kritik bir role sahiptir (Eğimli, 2011).

2.2.1.4.İletişim Süreci ve Öğeleri

İletişim ve etkileşim için en az iki unsura ihtiyaç duyulur ki bu unsurlar insanlar, hayvanlar veya araçlar olabilir (Dökmen, 2005). Bu unsurlar arasında biri mesajı ileten kaynak olarak diğeri ise mesajı alan alıcı olarak nitelendirilebilir. İletişim, mesajın gönderici tarafından doğru ve açık bir şekilde alıcıya aktarılması süreci olarak tanımlanabilir. Eğer kaynak, mesajının alıcı tarafından yanlış anlaşılması için gereken özeni gösterir ve alıcı da mesajı doğru şekilde yorumlarsa, iletişim süreci başarılı bir şekilde tamamlanmış olur (Yılmaz, 2008). İfade edilen duygulara verilen tepkiler genellikle olumlu veya olumsuz şekilde olabilir. Eğer verilen cevap, karşı tarafın istediği yöne doğru ilerliyorsa, bu duruma genellikle "olumlu cevap" denir. Ancak, yanıt karşı tarafın beklemediği bir mesaj içeriyorsa, bu durumda "olumsuz tepki" meydana gelir (Williams ve Eggland, 1991). Lunenburg ve Ornstein'a göre, iletişim, bir dizi faktörün bir arada var olması ve birbirini tamamlayarak etkileşmesidir. Bu süreçte, her mesaj, sembol, iletişim kaynağı, alıcı, kodlama ve kod çözme süreçleri ile davranışa geçiş öncesinde bilgi edinme sürecini içerir. Bu kavramı açıklarken, Schermerhorn, iletişimi kaynak, mesaj, iletişim kanalı, iletişim kabulü, geri bildirim ve gürültü olmak üzere altı ana başlık altında ele alır (Schermerhorn, 2001). Bu nedenle, etkili iletişim için önemli olan, düşüncelerin beden dili yoluyla etkili bir şekilde ifade edilmesidir. Bu durum, iletişimi başlatan kaynak kişinin etkili beden dilini kullanmasına ve bu beden dilinin açıkça algılanmasına bağlıdır (Eren, 2003). İletişim sürecinin temelinde, bir mesajı iletmek için bir gönderenin bulunması gerekmektedir. Bu, karşı tarafın anlaması için sözlü veya sözsüz olarak bir mesajı açıklamaya çalışan kişiyi ifade eder (Dubrin, 2005). Organizasyonel bağlamda, mesajı ileten kişi bir yönetici veya bir topluluk olabilir. Örneğin, bir antrenör bir sporcuya bilgi ve deneyimlerini aktarabilir, bir menajer antrenörleri finansal konular hakkında bilgilendirebilir veya takım arkadaşlarıyla etkileşime giren bir antrenör kaynak olarak işlev görebilir (Lunenburg, 1991). Preston'a göre, iletişim sürecinde belirli sorumluluklar bulunmaktadır. Bu sürecin en önemli sorumluluğu, mesajı alıcıya doğru bir şekilde iletmek isteyen kaynak kişinin omuzlarındadır. Başarılı bir iletişim, kaynak kişinin sahip olduğu bilgi ve becerilere, kullandığı iletişim araçlarına ve yöntemlerine dayanır. Dolayısıyla, iletişim sürecinde güven ve başarı duygusunu oluşturmada, kaynak kişinin bilgi ve donanımı hayati öneme sahiptir (Erdoğan, 2000).

2.2.1.5. Kaynak (Kodlayıcı)

Kaynak, iletişim sürecinin kilit unsurlarından biridir ve bu süreci başlatan aktördür. İletişim sürecinde yer alan kaynak ve alıcının paylaştığı ve kullandığı iletişim unsuru kod olarak adlandırılır (Çamdereli, 2015). Kaynak, bir düşünceyi veya ilgili davranışı alıcıya iletirken, bunları kelimeler, rakamlar, şekiller, işaretler, hareketler veya diğer semboller aracılığıyla kodlayarak mesaj haline getirir. Bu sürece kodlama denir (Mısırlı, 2004). Kod açma, ileti haline getirilen tasarı, duygu ve düşüncelerin kodlanmış biçimden alınıp anlamlandırılması sürecidir (Pearson ve Nelson, 1997). Newstrom ve Davis (1993) iletişim sürecinin ilk adımını, kaynağın mesajını oluşturmak olarak tanımlar; bu nedenle, etkili bir iletişim için hedef belirleme hayati öneme sahiptir (Newstrom ve Davis, 1993).

2.2.1.6. Mesaj (İleti)

Mesaj, iletişim sürecinde kaynaktan alıcıya iletilen duygu ve düşüncelerin semboller ve işaretler aracılığıyla kodlanarak aktarıldığı iletişim aracıdır. Akman (2013) tarafından yapılan tanımla, mesaj, bir yaşantıdan kaynağın iletmek istediği duygu ve düşüncenin çeşitli sembollerle kodlanarak alıcıya iletilmesini sağlar. Bir kişi, bir başkasına veya bir gruba iletmek istediği düşünce, fikir veya duyguları, sözlü veya sözsüz şekilde kodladıktan sonra mesaj olarak iletebilir. Mesaj, kaynak tarafından aktarılan bilgi, fikir ve davranışların ortak semboller kullanılarak kodlanması sürecidir (Odabaşı ve Oyman, 2002). Kaynak tarafından üretilen tüm sözlü ve görsel-işitsel mesajlar, yapı ve içerik bakımından iki ana kısımdan oluşur. İletişim, anlamın yapı ile birleşimiyle gerçekleşir. Anlam, iletişim sürecinin önemli bir bileşenidir ve başkalarının mesajlarında gizli olan anlamları anlamaya çalışırız. İnsanlar arasındaki iletişim sorunları genellikle anlam karmaşasından kaynaklanır. Ne söylemek istediğimizi bilmemize rağmen, diğer tarafın ne anlamak istediği önemlidir. Anlam, sosyal yaşamda kültürel bir boyuta ve bireysel deneyimlerde öznel bir boyuta sahiptir (Zıllıoğlu, 2007).

2.2.1.7. Kanal

İletişimdeki kanallar, iletişim sürecinde mesajların taşınmasını sağlayan ortamları ifade eder. Bu kanallar, ışık, radyo ve ses dalgaları, telefon hatları gibi çeşitli ortamlardan oluşur. Örneğin, sözlü iletişimde hava bir iletişim kanalı olarak kullanılırken, telefon görüşmelerinde telefon hatları kanal görevi görür. İnsanların sağlıklı duyu organlarına sahip olmaları durumunda, bu kanallar beyne iletişim sağlar. Dolayısıyla, ileti ne kadar çok duyuya hitap ederse, etkili iletişim de o kadar artar

(Küçük, 2012). İletişimde kullanılan araçların seçimi, iletişimin etkinliği üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Birden fazla iletişim kanalının eşzamanlı olarak kullanılması mümkündür. Ancak iletişim kanalında herhangi bir fiziksel veya psikolojik parazitin olmaması veya varsa bunların giderilmesi önemlidir (Sabuncuoğlu, 2013; Karacan Doğan, 2018). Etkili iletişimin oluşturulmasında tercih edilen iletişim kanalı büyük bir öneme sahiptir. İletişim için seçilen hedefler, yerler, zamanlar ve yetenekler göz önünde bulundurularak en uygun iletişim yöntemi belirlenmelidir (Güçlü, 1997).

2.2.1.8. Alıcı (Hedef)

Alıcı, kaynağın ilettiği mesajların hedef aldığı kişidir veya kişilerdir. Bu alıcılar tek bir birey, bir grup insan veya bir kuruluş olabilir (Küçük, 2012). Örneğin; bir mektup alıcısı, radyo dinleyicileri, bir dergi ya da kitabın okuyucuları, ders dinleyen öğrenciler veya televizyon izleyicileri, iletişimin hedef aldığı çeşitli alıcılar arasındadır (Güven, 2013). Aynı şekilde, etkili iletişimin sağlanmasında temel bir faktör olan alıcı, kişisel nitelikleri ve iletişim becerileriyle bu süreçte belirleyici bir rol oynamaktadır. Alıcı, iletişim sürecinde gönderilen mesajı anlamak, kavramak ve bu anlamı gerçekleştirmek için çaba gösteren kişidir. Etkili bir iletişim için, hedef kitle olarak belirlenen kişinin toplumsal konumu, inançları, tutumları ve davranışları hakkında bilgi sahibi olunmalıdır. Bu bilgiler elde edildikten sonra, hedefe uygun şekilde mesaj iletilmelidir (Ölçücüoğlu, 2019). Hedefe yönelik iletiler, semboller veya yazılı metinler aracılığıyla oluşturulur. İletişim sürecinin tam anlamıyla gerçekleşebilmesi için sadece mesajın alıcıya iletilmesi yeterli değildir. Bunun yanı sıra, alıcının mesajı alması, anlamlandırması ve bu anlamları hedefe doğru yorumlaması da gereklidir. Etkili iletişim, alıcının mesajı anlamlandırmasıyla başlar ve bu süreçte iletişimin amacına ulaşması sağlanır (Bolat, 1996).

2.2.1.9. Geribildirim (Dönüt)

Geribildirim, iletişim sürecinin nihai aşamasıdır ve kaynak tarafından iletilen mesajın alıcı tarafından algılanması ve yanıtlanması anlamına gelir. Bu süreçte, olası yanlış anlamaları tespit etmek ve düzeltmek için önemli bir rol oynar. Ayrıca, göndericiye mesajın iyileştirilmesi, uyarlanması veya yeniden düzenlenmesi için öneriler sunar. Bu nedenle, geribildirim ile iletişim sürecinin etkinliği artırılabilir (Erdem, 2011; Yağcı ve Uçar, 2018). Geribildirim, alıcının iletilen mesaja sözlü veya sözsüz bir yanıt vermesini ifade eder ve bu bazen geri besleme olarak da adlandırılır. Alıcının mesajı nasıl yorumladığı da geribildirim kapsamına dahildir. Tek yönlü

iletişimlerde geribildirim eksiktir, ancak çift yönlü iletişimlerde zorunlu bir unsurdur. Geribildirim, olumlu veya olumsuz olarak gerçekleşebilir (Türk, 2018). Geribildirim olumlu ve olumsuz olarak iki şekilde gerçekleşmektedir. Olumlu geribildirimde kaynağa istenen etkinin sağlandığı bilgisi verilmektedir. Olumsuz geribildirimde ise kaynağa, alıcı üzerinde hedeflenen etkinin gerçekleşmediği anlatılmaktadır. Özellikle olumsuz geribildirimden bahsederken, kaynağın bir yorum yaparak, mesajlarını tekrar göndermesi gerekmektedir. Böylece geribildirim süreci ve iletişim aktif bir biçimde gerçekleşmektedir (Bruner, 1979; Akt. Kellecioğlu, 2019).

2.3.Saldırganlık

Latince'deki "ad" (doğru) ve "gradi" (adım) sözcüklerinden türeyen saldırganlık kavramı, İngilizce "aggression" kelimesi ile eşanlamlıdır ve ileriye doğru hareket etme anlamına gelir (Gülaştı, 2022). Saldırganlık, kötü niyetle ve başkasına zarar verme amacıyla, kişiyi doğrudan hedef alan, araçlı ya da araçsız gerçekleştirilen eylemler ve davranışlar bütünü olarak tanımlanabilir. Bu tür davranışlar, bir bireyin düşünce ve eylemlerini, başka bir kişinin direnç göstermesine karşı fiziksel zor kullanarak veya başka sebeplerle incitmek için planlı bir şekilde yapılır (Öztürk, 1993). Saldırganlık, "Bir kişiye zarar vermek veya onu yıpratmak amacıyla doğrudan, silahlı veya silahsız olarak gerçekleştirilen eylem; bireyin kendi düşünce ve davranışlarını, karşılaştığı direnişe rağmen zorla kabul ettirme çabası" şeklinde tanımlanabilir (Budak, 2000). Saldırganlık, bireyin kendine veya başkalarına zarar vermek amacıyla gerçekleştirdiği yıkıcı davranışlar olabilir. Aynı zamanda, bireyin kendini koruma amacıyla gösterdiği tepkiler de saldırganlık olarak değerlendirilebilir (Çelik, 2006).

2.3.1. Saldırganlık Çeşitleri

Saldırganlık kavramının tek bir tanımının olmaması, bu terimin çok yönlü olduğunu gösterir. Saldırganlık genellikle bir kişinin başka bir kişiye fiziksel zarar vermesi veya zarar verme tehdidinde bulunması olarak düşünülür (Loeber ve Hay, 1997). Aktif saldırganlıkta, zarar verme amaçlı eylemler gerçekleştirilirken, pasif saldırganlıkta zarar verme niyeti eylemsiz bir şekilde ifade edilir. Aktif saldırganlık durumunda bir birey, karşısındaki kişiye doğrudan zarar vermek için somut eylemler gerçekleştirir. Pasif saldırganlıkta ise, birey, bu zarar verme durumunu önlemek veya hafifletmek için yapabileceği bir şeyler olduğunu bilmesine rağmen, bu durumu görmezden gelir veya umursamaz. Bu durumda birey, korkutma veya tehdit etme yoluyla saldırganlık göstermez (Şenyüzlü, 2013). Saldırgan davranış karmaşık bir

yapıya sahip olduğundan, türlerine ilişkin tek tip bir sınıflandırma yapmak mümkün olmamaktadır. Somut olarak tanımlanabildiği için saldırganlık denildiğinde akla ilk gelen fiziksel ve sözlü saldırganlıktır, ancak birine zarar vermenin farklı yolları vardır. Ayrıca farklı türleri de vardır (South, 2014). Fiziksel saldırganlık genellikle, kurban üzerinde fiziksel acı ve yaralanma yaratan eylemler olarak tanımlanır (Berna, 2021). İtme, dürtme, çekiştirme, saç çekme, darbe, ısırma, tekme atma, bıçaklama, ateşli silahla yaralama, sert bir cisim fırlatma, cam kırma ve ateş yakma gibi hareketler fiziksel saldırganlık örnekleridir (Çelik ve Otrar, 2013). Sözlü saldırganlık, inkâr etme, tehdit etme, yüksek sesle konuşma, dedikodu yapma, argo kullanma ve mağdurla alay etme gibi davranışları içerir (Erşan vd., 2009).

2.3.2. Saldırganlık Türleri

Araştırmacılar, saldırganlık kavramı üzerine yaptıkları çalışmalarda, bu olgunun tek bir faktörle açıklanamayacağını ve farklı türlerinin bulunduğunu vurgulamışlardır (Bilir, 2018). Bu nedenle, araştırmacılar saldırganlığı beş ana başlık altında ele almışlardır. Bunlar; düşmanlık temelli saldırganlık, otorite altında gerçekleştirilen saldırganlık, araçsal saldırganlık, amaca yönelik saldırganlık ve atılganlık olarak sınıflandırılmıştır (Yoka, 2023).

2.3.2.1. Amaç Yönelimli Saldırganlık

Amaç yönelimli saldırganlıkta, gerçekleştirilen davranışın altında yatan motivasyon art niyet barındırmaz; eylemin amacı, karşı tarafa zarar vermek yerine, belirli bir hedefe ulaşmayı sağlamaktır (Yoka, 2023). Amaç yönelimli saldırganlık, sporcunun gerçekleştirdiği eylemi sporun doğası gereği normal bir davranış olarak kabul etmesi ve bu eylemin yanlış olduğunu düşünmemesi ile karakterizedir. Bu tür saldırganlığı bir örnekle açıklayacak olursak; bir futbol maçında hakemin futbolcuya sarı veya kırmızı kart göstermesi durumunda, futbolcunun hakeme karşı aşırı ve uygunsuz sözlü ya da fiziksel tepkiler vermesi, ancak bu tepkilerin oyun kuralları dahilinde olduğunu düşünmesi örnek verilebilir (Beşkat, 2016). Bir diğer örnek olarak, buz hokeyi maçında bir oyuncunun rakip oyuncuya omuzla müdahale etmesi veya basketbol maçında rakibine dirsek atması gibi davranışlar da verilebilir. Bu tür hareketler, düşmanlık amacı taşıyan saldırganlık olarak değerlendirilmemelidir, çünkü bu eylemler sporcunun oyunun doğası gereği gerçekleştirdiği ve kurallar çerçevesinde kabul edilebilecek davranışlar olarak görülmektedir (Çobanoğlu ve Güner, 2006). Genel olarak değerlendirildiğinde, amaç yönelimli saldırganlığın temelinde, bireyin belirlediği

hedefe ulaşma arzusu ve isteği yer almaktadır. Bu tür saldırganlık, kasıtlı olarak zarar verme amacı taşımamakla birlikte, hedefe ulaşma çabası içerisinde sergilenen davranışlardan kaynaklanmaktadır.

2.3.2.2. Araçsal Saldırganlık

Araçsal saldırganlık, belirli bir hedefe ulaşmak amacıyla sergilenen bir davranış biçimi olup, bu davranış hem planlı hem de plansız şekilde ortaya çıkabilir. Bu tür saldırganlık, özellikle spor müsabakalarında yaygın olarak gözlemlenir. Örneğin, tekvando, karate, judo veya güreş gibi sporlarda sporcular, rakiplerini alt etmek için kurallar çerçevesinde hareket ederler. Buradaki temel amaç, rakibe zarar vermek değil, rakibin hedefe ulaşmasını engellemektir (Ay, 2021). Benzer şekilde, basketbol maçlarında bir oyuncunun smaç yapmaya çalışırken rakip tarafından engellenmesi de araçsal saldırganlık örneği olarak değerlendirilebilir. Bu durumda savunma yapan oyuncunun amacı, rakibe fiziksel zarar vermek değil, onun sayı yapmasını engelleyerek oyunu kendi lehine çevirmektir (Beşkat, 2016). Sporcular, bu tür davranışları hedeflerine ulaşmak için bir strateji olarak değerlendirebilirler ve başarılı olduklarında bu davranışlar daha da pekişebilir. Bu durum, sporcuların rekabet ortamında daha sık araçsal saldırganlığa başvurmalarına neden olabilir, çünkü bu davranışlar genellikle kazanma ile ilişkilendirilir (Açak, 2011).

2.3.2.3. Düşmanlık İçeren Saldırganlık

Düşmanlık içeren (yıkıcı) saldırganlıkta, asıl amaç rakibi dezavantajlı duruma düşürmek veya ona doğrudan zarar vermektir. Bu tür saldırganlığı sergileyen bireyler, iç dünyalarında yoğun bir şekilde öfke, kin ve nefret gibi duygular barındırırlar. Spor müsabakaları bağlamında, bu saldırganlık türünde başarıya ulaşma, rakibi geride bırakma ya da yarışı kazanma amacından ziyade, tamamen rakibe zarar verme niyeti ön plandadır (Ay, 2021). Bir örnek vermek gerekirse; bir güreş müsabakasında rakibine karşı yoğun bir öfke duyan bir sporcunun, rakibine yumruk atması ya da bir karate sporcusunun, müsabaka sırasında kural dışı olduğunu bilmesine rağmen rakibine tekme atması bu tür yıkıcı saldırganlığa örnek teşkil eder. Bu tür davranışlar, toplumsal olarak kabul görmeyen ve temel amacı, düşman olarak görülen bireye kasıtlı olarak zarar vermek olan saldırganlık tutumlarını yansıtır (Çiloğlu, 2019).

2.3.2.4. Emir Altında Gerçekleştirilen Saldırganlık

Bu saldırganlık türü, bireyin bir emir veya talimat doğrultusunda etik dışı davranışlar sergilemesini ifade eder. Örneğin, bir boks müsabakasında antrenör, sporcuya müsabakanın çok önemli olduğunu ve her ne pahasına olursa olsun kazanması gerektiğini belirttiğinde, sporcu bu talimatı yerine getirmek amacıyla saldırgan davranışlar sergileyebilir. Bu durumda, sporcu verilen emri yerine getirmek için, müsabakayı kazanma amacını gütmekten, etik sınırları aşan hareketlerde bulunur (Öztürk, 2019). Müsabakayı kazanma sürecinde antrenörün yaptığı açıklamalar, sporcu üzerinde bir psikolojik baskı oluşturarak, onun etik dışı davranışlarda bulunmasına neden olabilir. Bu baskı, sporcuya yarışta başarılı olma zorunluluğu hissi aşılar ve bu da onu, talimatları yerine getirmek amacıyla saldırgan davranışlar sergilemeye yönlendirebilir.

2.3.2.5. Atılğanlık

Atılğanlık, çok boyutlu bir kavram olup çeşitli tanımlara sahiptir. Hem duygusal hem de tepkisel, yapıcı ve koruyucu özellikler taşıyan atılğanlık, doğuştan gelen bir özellik değil, öğrenilen bir davranış biçimidir. Bu nedenle, bireyler atılğanlığı yaşam deneyimleri ve sosyal etkileşimler yoluyla geliştirirler (Çelik, 2006). Atılğanlık, karşı tarafı zarar verme niyeti taşımamakla birlikte, daha çok karşı tarafın düşüncelerini etkilemeyi ve kendisiyle yüzleşmesini sağlamayı amaçlar. Bu davranış biçimi, bireylerin kendi haklarını savunmalarını ve ihtiyaçlarını açıkça ifade etmelerini sağlar (Araz, 2017). Bu saldırganlıktan farklı olarak, kişilerarası sağlıklı iletişimin bir biçimidir (Yıldız, 2021).

2.3.2.6 Sporda Saldırganlığın Ortaya Çıkma Nedenleri

Sporcu veya takım, bir müsabakada mağlup olduklarında, hakemlerin oyunu iyi yönetmediği algısına sahipse, şaşkınlık içindeyse, fiziksel temas veya sakatlık riskiyle karşı karşıyaysa, bedensel acı çekiyorsa veya sporcu yeteneklerini gösteremiyorsa, saldırgan bir davranış içine girebilir (Shokoufeh, 2014). Bu tür durumlar, bazen müsabakaya yönelik saldırgan davranışları tetikleyebilir. Örneğin, sıcaklık, maç sonucu, saha veya spor salonunun koşulları, takımın ligde veya yarışmadaki pozisyonu ve müsabakanın belirli aşamaları bu faktörlerden bazılarıdır (Shokoufeh, 2014). Sporda saldırganlık, bireyin kendini rahatlatma yöntemi olarak görülmektedir. Diğer bir ifadeyle spor, saldırganlık dürtülerinin hafiflemesine neden olmaktadır. Kişi, normal şartlarda toplumda kabul görmeyen saldırgan davranışlarını spor yoluyla bastırabilir.

Ancak bazı araştırmacılar, saldırgan eğilimlerin spor sayesinde azalmak yerine, aksine daha da arttığını savunmaktadır (Sala, 1997).

2.3.2.7. Ailesel Faktörler

Saldırganlık üzerine yapılan çalışmalarda aile faktörünün önemi vurgulanmaktadır (Öztürk, 2008). Çocukluk döneminde aile ile geçirilen zaman ve yaşam tarzı, saldırganlık davranışının gelişiminde kritik bir rol oynar. Aile, çocuğun sadece fiziksel ve eğitimsel ihtiyaçlarını değil, aynı zamanda toplumsal uyumunu ve statüsünü de etkiler. Ebeveynlerin yanlış yönlendirmeleri ve sergiledikleri saldırgan davranışlar, çocukların saldırganlık eğilimlerini artırabilir (Nas, 2017). Bu durumu örneklerle açıklamak gerekirse; erkek çocukların akranlarıyla kavga etmelerini anne ve babalarının başarılı bir davranış olarak ödüllendirmesi veya çocuğun her davranışı karşısında anne ve babanın sözlü ve fiziksel şiddet uygulaması gibi durumlar, çocuğun saldırganlık davranışlarını etkileyebilir. Genel olarak değerlendirildiğinde, bireyin saldırgan tutumlar sergilemesinde, aile içindeki geçmiş yaşantıların büyük bir rol oynadığı görülmektedir.

2.3.2.8. Çevresel Faktörler

Saldırganlıkta, bireylerin çevreleriyle olan ilişkileri de önemli bir etken olarak değerlendirilir. Çevresel faktörler, kişilerin sosyal etkileşimleri ve toplumsal dinamikleri, saldırgan davranışların ortaya çıkmasında belirleyici rol oynayabilir (Çavdar, 2018). Bireyler, çevresel faktörlerin etkisi altındadır ve bu faktörler, onların davranışlarını, sosyal etkileşimlerini ve genel tutumlarını şekillendirebilir. Çevre, saldırganlık gibi davranışların gelişiminde önemli bir rol oynayabilir (Erden, 2007). Bu etkileşim, saldırganlık üzerinde belirleyici olabilir (Topuz, 2008). Hava kirliliği, alkol ve uyuşturucu kullanımı, gürültü ve kalabalık gibi çevresel faktörler, saldırganlık davranışlarının ortaya çıkmasında önemli bir rol oynayabilir. Bu tür unsurlar, bireylerin stres seviyelerini artırarak ve ruhsal dengelerini bozarak saldırganlık eğilimlerini tetikleyebilir (Gülaştı, 2022). Örneğin, spor müsabakalarında taraftarların oluşturduğu kalabalık ve gürültülü ortam, sporcuların davranışlarını önemli ölçüde etkileyebilir. Bu tür çevresel faktörler, sporcuların stres seviyelerini artırabilir ve bu da onların saldırgan davranışlar sergilemesine neden olabilir (Ay, 2021). Araştırmalar, gürültü ve kalabalığa maruz kalan bireylerin daha fazla saldırgan davranış sergileme eğiliminde olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, yoğun fiziksel emek, rahatsızlık, kızgınlık ve can sıkıntısı gibi çevresel faktörler de saldırganlık davranışlarının tetikleyicisi olabilir (Bilir, 2018).

2.3.2.9. Cinsiyet Faktörü

Bilimsel çalışmalar, erkeklerin kadınlara kıyasla daha yüksek oranda saldırgan davranış sergileme eğiliminde olduklarını ve aynı zamanda daha sık saldırılara maruz kaldıklarını göstermektedir (Erden, 2007). Bu durumun altında yatan sebepler arasında, erkeklerdeki içgüdüsel kıskançlık, koruma isteği ve sahiplenme duygusunun yanı sıra, hormonların biyolojik etkileri de önemli bir rol oynayabilir (Çetinoğlu, 2016). Erkeklerde bulunan testosteron hormonu, saldırgan davranışları tetikleyebilirken, kadınlarda bulunan östrojenin testosteronun etkilerini azalttığı bilinmektedir. Testosteron hormonu erkeklere fazladan verildiğinde, saldırganlık seviyeleri artarken, kadınlarda bu durum herhangi bir etkide bulunmamaktadır. Sosyal açıdan ise, erkeklerin saldırgan davranışları toplumda daha hoşgörölü karşılanabilirken, kadınların saldırgan davranışları toplumda genellikle olumsuz ve hoşgörüsüz olarak değerlendirilir. Bu durum, erkeklerin saldırgan davranışlarını kadınlara karşı üstünlük göstergesi olarak görmelerine neden olabilir.

2.3.2.10. Kişilik Faktörü

İnsanlar sosyal varlıklar olarak toplum içinde kabul görme ve dışlanmama isteği taşırlar. Bu nedenle, çoğu zaman toplumsal normlar ve kurallara uyum sağlamak isterler. Ancak bazı durumlarda, bireyler bu toplumsal değerleri göz ardı ederek saldırgan davranışlar sergileyebilirler. Bu tür bir eğilim, kişinin karakter özellikleri ve saldırganlığa eğilimli kişisel eğilimlerinden kaynaklanabilir (Uluişik, 2015). Stres, baskı ve korku gibi olumsuz durumlarla karşılaşan bireyler, kendilerini korumak amacıyla saldırgan davranışlar sergileyebilirler (Nas, 2017).

2.3.2.11. Sosyal Medya Faktörü

Teknolojinin ilerlemesiyle iletişim, günümüz dünyasında temel bir önem kazanmıştır (Gülaştı, 2022). Televizyon ve internet üzerindeki film, spor müsabakası ve dizilerde, saldırganlık ve şiddet sıklıkla normalleştirilmekte ve bir yaşam tarzı olarak sunulmaktadır (Arslan, 2018). Çocuklar ve gençlerin izlediği şiddet içerikli sosyal medya programlarının, artmış uyarılmışlık durumu, kişilik bozulması ve sosyal izolasyona yol açtığı gözlemlenmiştir (Er vd., 2018). Saldırgan davranışların başlıca kaynakları arasında aile ve kitle iletişim araçları bulunmaktadır. Örneğin, bir futbol maçında hakemin gözünden kaçan bir faul, faul yapan oyuncunun bu davranışını tekrar etmesine teşvik edebilir. Eğer bu maç sosyal medyada yayınlanırsa, söz konusu saldırgan davranışların daha geniş bir kitle tarafından taklit edilme olasılığı artar

(Taşmektepligil vd., 2017). Euro 2024 turnuvasının grup elemelerinde Belçika ve İsveç arasında oynanan ve televizyonda yayınlanan maçta meydana gelen saldırganlık, iki taraftarın ölümüne neden olmuştur. Bu ve benzeri olaylar, kitle iletişim araçlarının etkisinin ne kadar büyük olabileceğini göstermektedir. Sosyal medya araçlarının yanlış kullanımı toplum üzerinde olumsuz etkiler yaratabilirken, doğru ve amaçlı kullanıldığında insanlık için faydalı olabilir (Mil ve Şanlı, 2015).

2.3.2.12. Sporda Saldırganlık

Sporda saldırganlık davranışlarının özellikleri iki temel faktöre dayanmaktadır: Birincisi, saldırının amacı veya niyetiyle ilgili durumdur. İkincisi ise, saldırının hangi hedefe yönelik olduğudur. Spor müsabakaları ve yarışmaları, rekabetin yoğun yaşandığı ve seyircinin taraf tuttuğu ortamlarda, saldırgan davranışların ortaya çıkması için uygun bir zemin sunar. Ancak, rakip takıma zarar verebilecek her hareketi saldırganlık olarak tanımlayamayız. Spor müsabakalarında saldırgan davranışın sınırlarını, ilgili spor dalının kuralları ile bu davranışın ardındaki niyet ve kasıt belirler (Bilir, 2018). Sporda karşı takımdaki sporcuya zararı olabilecek her türlü sert ve kural dışı hareketi saldırganlık olarak adlandırmak mümkündür. Aşırı güdülenmenin neden olduğu fiziki gerginlik, profesyonel hareketlerin yapılmasını zorlaştıracak gibi, sakatlanma riskini de arttırmaktadır. Aynı şekilde fazla gergin olan yüksek rekabetin yaşandığı önemli spor karşılaşmalarında da kasten yapılan hareketlerin saldırganlığa neden olabileceği gibi kasıt olmadan yapılan sert hareketlerin de saldırganlığa neden olması mümkündür. Kondisyon seviyesi düşük olan sporcularda müsabaka sırasında erken yorgunluk oluşmakta ve bunun ilk belirtileri, saldırgan ve agresif davranış dürtüleri olarak meydana çıkmaktadır (Şanlı, 2014).

2.4. Öfke

Öfke, bireyin yaşamı boyunca deneyimlediği duygusal durumlar arasında yer alır. Öfke, belirli bir kişiye özgü olmayıp, her yaş, eğitim düzeyi ve kültürden insanın deneyimlediği evrensel bir duygusal durumdur (İlhan vd., 2021). Öfke ve kızgınlık, dilimizde sıklıkla birbirinin yerine kullanılmaktadır. Türk Dil Kurumu sözlüğünde öfke; engellenme, incinme veya tehdit karşısında sergilenen saldırganlık hali, sinirlilik, hışım, hiddet, gazap olarak tanımlanmaktadır (Kurtiç, 2006). Öfke, doyurulamayan arzular, beklenmeyen sonuçlar ve karşılanmayan beklentilere verilen doğal, evrensel ve insani bir duygusal tepkidir. Aynı zamanda, en zararlı olabilecek duygusal deneyimlerden biri olarak da tanımlanabilir. Kontrolsüz öfkenin hem bireyler hem de toplum üzerinde

büyük bir etkisi vardır. Öfke, genellikle suça ve şiddete yönelik davranışlarla ilişkilidir; eş ve çocuk istismarı vakalarında, toplumsal şiddet olaylarında kendini göstermektedir (Romas vd., 2000). Öfke, kişinin kendisine yönelik bir tehlike sezme durumuyla karşıdaki kişiyi uyarma gereği duyması durumunda meydana gelen etkili bir yaşantı durumudur. Hiddet ve düşmanlık türü özellikleri içerisinde olan temel duygulardan biri olarak görülmesi ve tahrik edici uyarmalara verilen bir yanıttır (Averill, 1983). Öfke, genellikle engellenme, saldırı, eleştiri, tehdit, yoksunluk ve sınırlamalar karşısında hissedilen olumsuz bir duygudur ve bu duygular saldırgan eylemlere yol açabilir (İmamoğlu vd., 2020). Öfke, kişilerin belirli olaylara, insanlara veya nesnelere karşı gösterdiği duygusal bir tepkidir. Bu duygusal tepkinin kontrol altında tutulması olumlu bir durumken, kontrolsüz yaşanması pek çok olumsuz sonuç doğurabilir. Bu nedenle, öfke sıklıkla saldırganlık ile ilişkilendirilir ve pek çok saldırganlık türünün ardındaki temel motivasyon veya dürtü olarak kabul edilir (Balcıoğlu vd., 2016).

2.5.1. Öfkenin İfade Edilme Tarzı

Bireylerin öfkelerini ifade etme biçimleri, sahip oldukları kişilik özelliklerine bağlı olarak farklılık gösterebilir. Bu doğrultuda, öfke ifade tarzları üç alt boyuta ayrılmaktadır: içe yönelik öfke, dışa yönelik öfke ve öfke kontrolü. İçe yönelik öfke, bireyin öfkelerini dışa vurmadan, iç dünyasında yaşadığı ve bu duyguların başkaları tarafından fark edilmemesi için çaba gösterdiği durumu ifade ederken, dışa yönelik öfke, bireyin hissettiği öfke nedeniyle çevresine agresif tepkiler vermesine, insanlara veya nesnelere saldırgan davranışlar sergilemesine yol açabilir. Öfkenin kontrol edilmesi ise öfke duygusunun açığa çıkmadan bastırılması ve bireyin sakinleşmesi süreci olarak tanımlanabilir (Spielberger vd., 1983). İçe yönelik öfke, bireyin hissettiği öfkeyi dışa vurmak yerine, bu duyguları iç dünyasında bastırması ve görmezden gelerek kontrol altına almaya çalışmasıdır (Navaro, 2003). Öfke, bireylerin hareketlenmesi için uyarıcı bir etki sağlar; ancak bu duygunun ifade edilme biçimindeki sorunlar, öfkenin etkisini kaybetmesine yol açabilir. Bazı insanlar, öfke duygularını içe atarak dışa vurmak yerine kendi içlerinde yaşarlar. Bu davranışın sebeplerinden biri, bu kişilerin çevrelerindeki diğer insanlarla sorun yaşama kaygısı taşıması olabilir (Özer, 1994). Dışa yönelik öfke, bireyin yaşadığı öfke duygusunu dışa aktararak daha hızlı bir şekilde sakinleşmesine ve kendini daha iyi hissetmesine yardımcı olabilir. Ancak, bu durum sonrasında pişmanlık duygusuna yol açabilir. Öfke duygusunu kısa süreli bir delilik olarak tanımlayan bazı editörler ve ünlü şairler, öfkeli olduğu anlarda kişinin sağlıklı bir düşünme yeteneğini kaybettiğini ifade etmektedirler (Goultson ve Goldberg, 2003).

Öfkenin kontrol edilmesi, içe yönelik veya dışa yönelik bir öfke ifade tarzı olup olmamasından bağımsız olarak, kişinin öfkesini ne derecede yönetebildiği ile ilgilidir. Teorik açıdan, öfke duygusunu yaşayan bireylerin bu duygularını yönetebilmek için sakinleşme çabası göstermeleri, bu süreci etkili bir şekilde yönetebildiklerini ve öz kontrol yeteneklerinin güçlü olduğunu gösterebilir (Terakye, 1998).

2.5.2. Öfkenin Genel Özellikleri

Öfke üzerine çalışan uzmanlar, birçok farklı görüşe sahip olsalar da bazı temel konularda ortak bir noktada buluşmuşlardır.

- Öfke, insan doğasına özgü, doğal ve normal bir duygusal durumdur.
- Öfke, belirli bir davranış biçiminden kaynaklanmamaktadır.
- Sürekli hale gelen öfke, sağlık açısından ciddi tehditler oluşturan bir durumdur.
- Öfkenin ortaya çıkmadan önce kontrol altına alınması önemlidir (Baumann, 1997).

2.5.3. Öfkenin Nedenleri

Öfkenin nedenleri konusunda araştırmacılar arasında ortak bir görüş olmamakla birlikte, literatürde öfkenin en yaygın nedeni olarak engellenmeler gösterilmektedir (Beyazaslan, 2012). Öfkenin nedenleri arasında kişinin engellenmesi, haksızlığa uğraması, fiziksel olarak zarar görmesi ve yaralanması, tacize uğraması, hayal kırıklığı yaşaması, tehdit edilmesi, rahatsız edici uyaranlara maruz kalması, kişilik haklarının ve benliğinin ihlal edilmesi ve toplumda kabul gören kuralların çiğnenmesi gibi durumlar yer almaktadır. Bu bağlamda, biyolojik, psikolojik, sosyal, kültürel ve ekonomik faktörler, öfkenin ortaya çıkmasında önemli bir rol oynayabilmektedir (Kaya vd., 2009). Öfkenin kaynaklarıyla ilgili olarak, öfkeye sebep olan engellenme iki farklı kaynaktan gelmektedir: bireyin kendi içinde ve çevresinde (Türker, 2010). Bir bireyin karşılaştığı olumsuz deneyimler ve bu deneyimlerde etkili olan temel uyarıcılar, öfkenin ortaya çıkmasında önemli bir rol oynar. Bu uyarıcılar arasında fiziksel saldırı, eleştirilme, baskı, engellenme, reddedilme veya karşıtlık gibi durumlar bulunabilir (Türker, 2010). Takım sporlarında sporcuların engellerle başa çıkabilmek ve kendilerini savunabilmek adına saldırgan tepkiler gösterdikleri ve stresli ortamdan kaçış yolları aradıkları gözlemlenmiştir. Öfkeyle mücadele etmek ve onu kontrol altına almak, hem ruh sağlığı hem de sportif başarı için oldukça önemlidir (Demir vd., 2017).

2.5.4. Sporda Öfke Durumu

Sporda öfke, oldukça yaygın bir duygusal durumdur. Bu duygu, dış etkenler (örneğin, rakibin tehditkâr sözleri) veya içsel faktörler (örneğin, kötü bir performans veya geçmişte yaşanan ağır bir yenilgi) tarafından tetiklenebilir. Doğal bir duygu olmasına rağmen, öfkenin kontrol edilememesi saldırgan davranışlara neden olabilir. Bu nedenle, öfke ile saldırganlık arasında anlamlı bir ilişki olduğu söylenebilir (Mowlaie vd., 2011).

2.5.5. Öfke Türleri

Öfke, iki ana kategori altında sınıflandırılabilir: sürekli veya yıkıcı öfke ile anlık veya durumsal öfke. Anlık öfke, hafif bir rahatsızlıktan yoğun bir öfke seviyesine kadar değişebilen bir psikobiyolojik duygusal durum olarak tanımlanabilir. Sürekli veya yıkıcı öfke ise, kas gerginliği, nöroendokrin ve otonom sinir sistemlerinin aktivasyonu ile karakterize edilir. Bu tür öfke, zamanla şiddetlenir ve genellikle adaletsizlik, haksız muamele, saldırıya uğrama veya engellenmenin yol açtığı hayal kırıklığıyla ilişkilidir (Kalafatoğlu, 2022). Sürekli öfke, bireyin kendisine yönelik genel duygularını ve ne derece öfke hissettiğini ifade eder (Elkin vd., 2015). Durumsal öfke, bireyde zamanla birikmiş ve aniden ortaya çıkan öfke olarak tanımlanır (Gündoğdu, 2009). İnsanlarda öfke çeşitli şekillerde ifade edilebilir: içe yönlendirilmiş, dışa vurulmuş veya kontrol altına alınmış. Dışa vurulan öfke, kişinin öfkesini sözlü ya da davranışsal olarak dışa yansıtması anlamına gelir; içe yönlendirilmiş öfke, bu duygunun bastırılması veya içselleştirilmesi eğilimini gösterir; öfke kontrolü ise bireyin öfkesini ne ölçüde yönetebildiği veya sakinleşme eğilimiyle ilgilidir (Sonkaya vd., 2017).

2.5.6. Öfke ve Saldırganlık İlişkisi

Kişiden kişiye ifade biçimi farklılık göstermekle beraber öfkenin olumsuz ve kötü bir biçimde aktarılması, idare edilememesi; bireylerde öfke kontrolünün yitirilmesine, saldırganlık, kin ve stres gibi daha yıkıcı sonuçlara yol neden olabilir (Baumann, 1997). Son yıllarda çok sıklıkla duyduğumuz gençlerin kendi arasında veya yakın çevrelerinde uyguladıkları saldırganlık, zaman zaman çok zarar verici kanlı bir nitelikte olabilmekte ve ergen bireylerin ileriki dönemde yoğun pişmanlık düzeyine ulaşmalarına sebep olmaktadır (Öztürk, 2007). Öfke kontrolü ile saldırganlık arasındaki ilişki, toplumsal açıdan önemli bir konu olarak değerlendirilmektedir. Literatürde, öfke kontrolünde başarısız olan bireylerin saldırganlık düzeylerinde belirgin bir artış gözlemlenmiştir. Öfke-saldırganlık ilişkisinde, bireyin öfkesini yeterince yönetememesi ve bu öfkeyi

diğer bireylere yönlendirmesi, saldırgan davranışların ortaya çıkmasında etkili bir faktör olarak öne çıkmaktadır (Berkowitz vd., 2004).

2.6.Literatür Taramasının Sonuçları

2.6.1. Konuyla İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Demir (2020) bu çalışmanın amacı Türkiye Boks Federasyonunu 2019-2020 sezonunda lisanlı faal elit düzey boksörlerin spor güdülenme, saldırganlık ve öfke düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Sonuç olarak elit düzey boksörlerin sporda güdülenme düzeyi ile saldırganlık ve öfke düzeyleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Dolayısıyla bu durum elit düzey boksörlerin spor müsabakalarında saldırganlık ve öfke düzeyinin artmasıyla motive olmakta ve güdülenme düzeyleri de artış göstermektedir.

Yıldırım (2015) bu araştırmanın amacı, hokeycilerin iletişim becerileri ve saldırganlık düzeylerindeki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan çalışmaya 261 (129 erkek, 132 kız) hokeyci gönüllü olarak katılmıştır. Sonuç olarak, çalışmamıza katılan kadın ve erkek hokeycilerin iletişim becerilerinin genel olarak yüksek olduğu, saldırganlık puanlarının ortalamasının altında olduğu görüldü.

Özdemir ve Abakay (2017) voleybol ve futbol sporu ile uğraşan kadın futbolcuların iletişim becerileri ve saldırganlık düzeylerindeki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan çalışmaya 131 kadın sporcu alınmıştır. Sonuç olarak, çalışmamıza katılan kadın voleybolcuların futbolculardan daha yüksek iletişim becerilerine sahip oldukları, voleybolcularda eğitim durumu düştükçe saldırganlık puanlarının arttığı gözlemlenmiştir.

Özkan (2023) bu doğrultuda çalışmada amaç olarak, çim hokeyi sporcularının saldırganlık düzeyinin ve problem çözme becerilerinin incelenmesi saldırganlık düzeylerindeki ilişkiyi incelemek amacıyla gönüllü 202 çim hokeyi sporcusu katılmıştır. Katılım sağlayan sporculardan 114'ü erkek 88'i ise kadın sporcudur. Araştırmanın sonucunda spor yaşları arttıkça saldırganlık düzeylerinin azaldığı gözlemlenmiştir.

Gedik (2023) çalışmanın amacı dövüş sporcularının saldırganlık ve öfke düzeylerinin belirlenmesidir. Araştırmaya 88 sporcu katılmıştır. Elde edilen bulgulara göre dövüş sporu yapanların saldırganlık ve öfke ölçeğinde öfke boyutunun saldırganlık boyutundan daha yüksek olduğu ortaya konulmuştur.

Kocabaş (2024) çalışmanın amacı 2021-2022 Futbol Sezonunda Aydın Süper Amatör Ligi'nde oynayan futbolcularda saldırganlık ve öfke düzeyi ile ilişkili faktörlerin belirlenmesidir. Futbolcuların saldırganlık ve öfke ortalamaları

değerlendirmesi sonucunda öfke düzeyinin, saldırganlık düzeyine göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Erdoğan (2022) araştırmanın örneklemini İstanbul Gelişim Üniversitesi'nde okuyan 384 öğrenci oluşturmaktadır. Bu araştırma sonucunda, üniversite öğrencilerinin iletişim biçimleri ve öfke stilleri incelenmiş, eğitim seviyelerine ve cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılaşma görülmüştür.

Zor (2021) bu araştırma “Lisanslı Olarak Okul Sporlarına Katılan Ortaöğretim Öğrencilerinin Sportmenlik Yönelimi ve Sporda Saldırganlık-Öfke Düzeylerini” belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın örneklem grubunu İstanbul ilinde lisanslı olarak spor yapan 360 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın sonucunda saldırganlık ve öfke ölçeğinden aldıkları puanlar değerlendirildiğinde ise orta düzeyde çıkmıştır.

Meses (2023) bu çalışmada, takım sporcularının algıladıkları antrenör tutum, davranışları ile saldırganlık ve öfke düzeylerinin sporcuların cinsiyetlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını saldırganlık ve öfke düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmıştır. Araştırmaya Adana ilinde hentbol, voleybol ve futbol branşlarında müsabakalara katılan 62 kadın, 59 erkek olmak üzere 121 sporcu dahil edilmiştir. Cinsiyet değişkenine göre “Saldırganlık” ve “Öfke” alt boyutlarından elde edilen puanlar arasında anlamlı bir farkın olmadığı ortaya konmuştur.

Sadi (2024) çalışmanın amacı, farklı branşlarda spor yapan sporcuların saldırganlık ve öfke düzeylerinin fair-play davranışları üzerine etkisinin incelenmesidir. Araştırmanın evrenini; 2023 yılı Diyarbakır Gençlik ve Spor Merkezinde farklı branşlarda eğitim alan 360 sporcudan oluşturmaktadır. Çalışma sonucunda sporcuların saldırganlık ve öfke düzeyleri, puanlarının ortalamalarının orta düzeyde kaldığı belirlenmiştir.

3. ARAŞTIRMANIN METODOLİJİSİ

Tezin bu bölümünde sırasıyla araştırmanın gerekçesi ve önemi, araştırmanın problemi, amacı ve alt amaçları, sınırlılıkları, varsayımları, araştırma modeli, evren ve örnekleme, veri toplama süreci ve verilerin analizine ilişkin bilgiler ele alındı.

3.1. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi

Sporda iletişim, oyuncuların bireysel ve takım performanslarını etkileyen en önemli unsurlardan biridir. İletişim, sadece oyunun teknik ve taktik yönlerinin aktarılması için değil, aynı zamanda takım ruhunun ve işbirliğinin güçlendirilmesi için de kritik bir rol oynar. Özellikle takım sporlarında, etkili iletişim, oyuncular arasında anlayış ve güven oluşturarak performansın artmasına katkıda bulunur. Sporda etkili iletişim, oyuncuların birbirleriyle etkileşim kurmalarını, koçlarla bilgi alışverişi yapmalarını ve karşı takımla stratejik bir mücadele için gerekli olan anlayışı geliştirmelerini sağlar.

Spor psikolojisinin ilgi alanlarından biri de bireysel ve takım sporları ile ilgilenen oyuncuların performanslarını doğrudan etkileyen süreçleri belirlemektir. Sporculardan, spor takımlarından ve kulüplerden yüksek düzeyde performans beklenildiği günümüz spor dünyasında bu beklentileri karşılamak için yarışmadan önce başarılı olma, yarışma anında başarılı olma ve yarışmadan sonra da başarılı olmaya devam etme ihtiyacı gerekmiştir. Connaughton ve Hanton (2009)'a göre sporda rekabetin çok üst düzeyde yaşanması, bu rekabet ortamından iyi sonuçlar elde etmek için yüksek performans sergilemek, yetenek, fiziksel hazırlık ve deneyim kadar; zihinsel yeterliliğin de var olması büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, spor psikolojisi günümüzde büyük önem taşımaktadır. Öztürk ve Soytürk, (2019) sporda etkili iletişim, antrenör ve sporcu arasındaki ilişkinin kalitesini artırarak, sporcuların performansını, motivasyonunu ve sportmenlik davranışlarını olumlu yönde etkiler. Bu nedenle antrenörlerin iletişim becerilerini geliştirmeleri, sporcuların başarısı ve takımın genel performansı için kritik öneme sahiptir. Etkili iletişim becerileri, sporcuların performansını ve takım içi etkileşimini doğrudan etkileyen kritik bir faktördür. Özellikle takım sporlarında, antrenör ve sporcular arasındaki iletişim kalitesi, takımın başarısı üzerinde belirleyici bir rol oynar. Antrenörlerin etkili iletişim becerileri, sporcuların motivasyonunu artırarak, takım içindeki uyumu ve iş birliğini güçlendirir (Soytürk, 2021). Öte yandan, sporcuların saldırganlık düzeyleri, hem bireysel performanslarını hem de takım

dinamiklerini etkileyebilir. Saldırganlık, sporda istenmeyen davranışlara ve takım içi çatışmalara yol açabilir. Bu nedenle, sporcuların saldırganlık düzeylerini yönetebilmeleri, hem bireysel hem de takım başarısı için önemlidir (Şahinler ve Ulukan, 2020). Sporcuların etkili iletişim becerilerini geliştirmeleri ve saldırganlık düzeylerini yönetebilmeleri, hem bireysel hem de takım performansını artırmak için kritik öneme sahiptir. Antrenörlerin de bu süreçte rol alarak, sporcuların iletişim becerilerini geliştirmelerine ve saldırganlıklarını yönetmelerine yardımcı olmaları, takım başarısını olumlu yönde etkileyebilir (Özdemir ve Abakay, 2017). Voleybol, takım içi iletişim ve duygusal kontrolün başarının anahtar unsurları olduğu bir spor dalıdır. Bu bağlamda, oyuncuların saldırganlık ve öfke düzeylerinin yönetimi, hem bireysel performans hem de takım uyumu açısından kritik öneme sahiptir. Saldırganlık ve öfke, sporcuların performansını doğrudan etkileyen duygusal tepkilerdir. Yüksek düzeyde kontrolsüz öfke ve saldırganlık, sporcuların odaklanma yetilerini zayıflatarak hata yapma olasılıklarını artırır ve takım dinamiklerini olumsuz etkiler. Bu durum, voleybol branşı gibi hızlı karar verme ve koordinasyon gerektiren sporlarda daha belirgin hale gelir. Örneğin, yapılan bir çalışmada, sporcuların yaralanma kaygılarının saldırganlık ve öfke düzeylerini artırdığı, bu durumun da performansı olumsuz etkilediği belirlenmiştir (Gürbüz vd., 2019). Etkili iletişim becerileri, takım sporlarında koordinasyon ve stratejik oyun planlarının uygulanmasında hayati bir rol oynar. İletişim eksiklikleri, yanlış anlaşılmalara ve oyun sırasında hatalara yol açabilir. Bu nedenle, sporcuların iletişim becerilerini geliştirmeleri, takımın genel performansını artırmada önemli bir faktördür. Nitekim, sporda saldırganlık ve öfke ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanmasıyla ilgili bir çalışmada, sporcuların iletişim becerilerinin değerlendirilmesi ve geliştirilmesinin önemi vurgulanmıştır (Yıldırım vd., 2019). Voleybolda, oyuncuların pozisyonlarına bağlı olarak farklı iletişim ve duygusal kontrol gereksinimleri ortaya çıkabilir. Özellikle pasörler ve libero gibi pozisyonlar, oyunun akışını yönlendirme ve savunma organizasyonunda kritik roller üstlenir. Bu pozisyonlardaki oyuncuların, stres altında bile soğukkanlılıklarını koruyarak etkili iletişim kurabilmeleri, takımın başarısı için esastır. Sonuç olarak, voleybolda saldırganlık ve öfkenin kontrolü ile etkili iletişim becerilerinin geliştirilmesi, hem bireysel hem de takım performansını optimize etmek için gereklidir. Bu alanlarda yapılacak eğitim ve farkındalık çalışmaları, sporcuların duygusal zekâlarını ve iletişim yetkinliklerini artırarak, saha içi ve saha dışı başarılarını destekleyecektir (Kızılay, 2023). Bu bağlamda, antrenörlerin ve sporcuların, duygusal zekâyı ve çatışma çözme becerilerini geliştirmeleri, hem bireysel hem de takım düzeyinde daha verimli bir performans ortaya koymalarını sağlar. Dolayısıyla, sporda

etkili iletişim, sadece teknik becerilerin ötesinde, psikolojik ve duygusal gelişimi de destekleyerek, oyuncuların potansiyellerini en üst seviyeye çıkarmalarına olanak tanır. Bu sebeple literatüre bakıldığında voleybol alanında bir çalışmanın yapılmadığı görülmüştür. Araştırmanın; literatürdeki önemli boşluğu dolduracağı, elde edilen sonuçların spor kulüplerine, beden eğitimi öğretmenlerine, antrenörlere ve sporculara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

3.2. Araştırmanın Problemi, Amacı ve Alt Amaçları

Voleybol sporcularının etkili iletişim becerileri, hem bireysel performansın artırılmasında hem de takım başarısının sağlanmasında temel bir unsurdur. Bu nedenle, antrenörlerin ve sporcuların iletişim becerilerini geliştirmeye yönelik eğitim ve çalışmaların önemi büyüktür (Dumangöz, 2021).

Literatürdeki bu bilgiler doğrultusunda; hızlı ve dinamik bir takım sporu olarak kabul edilen voleybol branşında, fiziki gücün sporcu performansını etkileyen tek unsur olmadığı düşüncesinden hareketle, bilişsel bir beceri olarak bilinen etkili iletişim ve sporda saldırganlık ve öfke düzeyleri hangi seviyededir? Bu temel problem doğrultusunda aşağıda amacı belirtilen çalışmamızın alt problemlerine cevap aranmıştır.

Profesyonel voleybolcuların iletişim becerileri ile saldırganlık ve öfke düzeylerinin bazı değişkenler açısından nasıl farklılaştığı ve bu durumun voleybolcuların bireysel performansı ve takım başarısına olan etkisi belirsizdir. Bu bağlamda, voleybolcuların etkili iletişim becerileri ile saldırganlık ve öfke düzeyleri arasındaki ilişkilerin ortaya konması, hem bireysel hem de takım performanslarının artırılması açısından önem arz etmektedir (Ateş vd., 2018).

Voleybol, takım üyelerinin uyumlu ve etkili iletişim kurmasını gerektiren bir spor dalıdır. Sahada hızlı ve doğru kararlar alabilmek, oyuncuların birbirleriyle ve antrenörleriyle etkili iletişim kurmalarına bağlıdır. Bu iletişim, takımın genel performansını doğrudan etkiler. Aslan vd., (2016) Türkiye Birinci Ligi'nde yer alan bazı voleybol takımları üzerinde yaptıkları araştırma, oyuncuların iletişim becerilerinin takım başarısı üzerinde önemli bir etkisi olduğunu göstermektedir (Aslan vd., 2016). Birçok spor dalında, özellikle takım sporlarında, rekabetin yüksek olduğu ortamlarda saldırganlık davranışlarının artması mümkündür. Bu tür davranışlar, sadece bireysel sporcuların performanslarını etkilemekle kalmaz, aynı zamanda takım uyumunu da bozabilir. Voleybol branşında aşırı saldırganlık, takım içi gerilimleri artırabilir, psikolojik sorunlara yol açabilir ve sakatlanma risklerini artırabilir (Güneş vd., 2023). Öfke, voleybolda yalnızca bireysel performansı değil, aynı zamanda takım içi uyumu da

etkileyen bir duygudur. Takım arkadaşlarıyla veya rakiplerle yaşanan çatışmalar, oyuncuların odaklanma becerilerini zayıflatır. Öfke kontrolü sağlanamadığında, sporcuların hem fiziksel hem de mental performanslarında düşüşler gözlemlenebilir (Rey, 2002). Bu nedenle voleybolcuların, öfke yönetimi becerilerini geliştirmek adına uygun tekniklerle desteklenmeleri önemlidir.

Bu çalışmanın amacı; profesyonel voleybolcuların (kadın-erkek) “iletişim, saldırganlık ve öfke” düzeylerini belirlemek “cinsiyet, yaş, oynadığı lig düzeyi, (voleybol) spor yapma yılı, eğitim durumu, medeni durum ve oynadığı mevki” gibi değişkenler açısından karşılaştırılması ve aralarındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Bu doğrultuda, voleybolcuların kullandıkları etkili iletişim becerilerinin saldırganlık ve öfke düzeylerine etkisi ile ilgili aşağıda belirtilen araştırma sorularına cevap aranması hedeflenmektedir.

1. Voleybolcuların etkili iletişim becerilerinin saldırganlık ve öfke düzeylerine etkisi cinsiyeti göre değişmekte midir?
2. Voleybolcuların etkili iletişim becerilerinin saldırganlık ve öfke düzeylerine etkisi yaşa göre değişmekte midir?
3. Voleybolcuların etkili iletişim becerilerinin saldırganlık ve öfke düzeylerine etkisi oynadıkları lig düzeyine göre değişmekte midir?
4. Voleybolcuların etkili iletişim becerilerinin saldırganlık ve öfke düzeylerine etkisi (voleybol) aktif spor yapma yılına göre değişmekte midir?
5. Voleybolcuların etkili iletişim becerilerinin saldırganlık ve öfke düzeylerine etkisi eğitim durumlarına göre değişmekte midir?
6. Voleybolcuların etkili iletişim becerilerinin saldırganlık ve öfke düzeylerine etkisi oynadığı medeni duruma göre değişmekte midir’?
7. Voleybolcuların etkili iletişim becerilerinin saldırganlık ve öfke düzeylerine etkisi oynadığı mevkiye göre değişmekte midir’?
8. Voleybolcuların “etkili iletişimin becerilerinin saldırganlık ve öfke” arasındaki ilişki hangi seviyededir?

3.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmada ana kısıtlamalar aşağıda belirtilmiştir.

1. TVF liglerinde mücadele eden (174 kadın, 226 erkek) lisanslı voleybol sporcularıyla sınırlıdır.

2. Yapılan çalışma neticesinde elde edilen veriler EİBÖ, SSÖÖ ve demografik özellikler formunun ölçtüğü nitelikler ile sınırlıdır.

3. Ayrıca bu tarama yaklaşımı ile elde edilen veriler ve verilerin bulguları için yapılacak tüm olumsuz görüşler bu çalışma için de geçerlidir.

3.4. Araştırmanın Varsayımları

Bu çalışma ile ilgili öngörülen varsayımlar aşağıda şu şekilde sıralanmıştır.

1. Çalışmada kullanılan “ölçekler ve kişisel bilgi formu” sorularını uygulayıcıların doğru bir şekilde algıladığı varsayıldı.

2. Çalışmada kullanılan veri toplama araçlarının çalışmaya katılan bireylerin ankete katılım şartlarının eşit olduğu varsayıldı.

3. Ölçek ve kişisel bilgiler formuna verilen yanıtlar olduğu gibi, doğrudan işleme alındı.

4. Araştırma için kullanılan ölçekler ve kişisel bilgiler formunun sporcular tarafından bilgi, birikim ve deneyimleri ile samimi bir şekilde doldurulduğu kabul edilmiştir.

3.5. Araştırma Modeli

Bu çalışmada, profesyonel voleybolcuların iletişim becerileri ile saldırganlık ve öfke düzeylerinin incelenmesi için “ilişkisel-tarama modeli” kullanıldı. İlişkisel araştırma modeli, bir çalışmada bir durum veya olayın ortaya çıkışını ve bu duruma neden olan değişkenler arasındaki ilişkileri, etkilerini ve büyüklük derecelerini belirlemek için kullanılır (Karasar, 2013).

3.6. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini 2023-2024 sezonunda TVF liglerinde oynayan aktif lisanslı sporcu gurubu oluşturmaktadır. Bu evreni temsil etmek amacıyla seçilen örneklemde TVF liglerinde oynayan 400 (174 kadın, 226 erkek) sporcu bulunmaktadır. Veri toplama sürecinde veriler sadece Türk sporculardan toplandı. Örneklem belirleme yöntemi olarak “Kolayda örnekleme yöntemi” tercih edildi (Malhotra, 2004: 321, Aaker vd., 2007: 394, Zikmund, 1997: 428). Örneklem hesaplamasında çeşitli pratik yöntemler bulunmaktadır. Bunlardan biri Tavşancıl (2014) yaptığı çalışmada çalışma da kullanılan ölçeklerdeki madde sayısının 5 ile çarpılmasının güvenilir düzeyde bir örneklem grubu oluşturacağı şeklindedir. Buna göre etkili iletişim becerileri ölçeği (34 Madde) ve sporda saldırganlık ve öfke ölçeğini (12 Madde) oluşturan maddelerin sonucu olarak en

az 230 kişiden veri toplanacağı şeklinde hesaplanmıştır. Fakat oluşabilecek hatalardan dolayı en fazla kişiye ulaşılmaya çalışılmıştır. Bunu sonucu çalışmaya 411 kişi katılmış, eksik veya hatalı olan 11 veri çalışma dışı bırakılarak 400 veri üzerinde analizler gerçekleştirilmiştir. Bu yöntemle TVF tüm lig düzeylerinde (Efeler Ligi, Sultanlar Ligi / 1. Lig / 2. Lig) spor yapan katılımcıların belli bir oranını temsil ettiği düşünülen minimum %10 katılımcı sayısına ulaşıldı. Örneklemi tanımlayıcı özellikler aşağıda Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Araştırmanın grubuna ait demografik bilgilerin dağılımı

Değişkenler	Gruplar	n.	%
Cinsiyet	Kadın	174	43.5
	Erkek	226	56.5
Yaş	18-21 yaş	94	23.5
	22-25 yaş	112	28.0
	26-29 yaş	98	24.5
	30 yaş ve üzeri	96	24.0
Bulunduğunuz Lig	Efeler. Sultanlar lig	68	17.0
	TVF 1. Lig	134	33.5
	TVF 2. Lig	198	49.5
Aktif spor Yılı	1-3 yıl	28	7.0
	4-6 yıl	64	16.0
	7-9 yıl	100	25.0
	10 ve üzeri yıl	208	52.0
Eğitim Durumu	Lise	142	35.5
	Lisans	228	57.0
	Lisansüstü	30	7.5
Medeni Durum	Evli	109	27.3
	Bekâr	291	72.8
Oynadığınız Mevki	Pasör	63	15.8
	Pasör Çaprazı	53	13.3
	Smaçör	147	36.8
	Orta Oyuncu	85	21.3
	Libero	52	13.0

Araştırmada uygulanan betimsel istatistik analiz sonucunda araştırmaya katılım sağlayan bireylere ait örneklemi tanımlayıcı bulgular tabloda sunuldu (Tablo 1). Bu bulgulara bakıldığında araştırmaya katılım sağlayan kişilerin 226’i (%56.5) erkek, 174’u ise (%43.5) kadın katılımcı; 94’si (%23.5) 18-21 yaş, 112’i (%28.0) 22-25 yaş, 98’u (%24.5) 26-29 yaş aralığında, 96’i ise (%24.0) 30 ve üzeri yaşa sahip olduğu belirlendi. Oynamakta olduğu lig düzeyine bakıldığında, 68’si (%17.0) efeler ve sultanlar liginde, 134’i (%33.5) kadınlar veya erkekler 1. liginde, 198’ü (%49.5) kadınlar veya erkekler 2. liginde yer almaktadır. TVF liglerinde mücadele eden voleybolcuların 28’i (%7.0) 1-3 yıl arası, 64’ü (%16.0) 4-6 yıl arası, 100’ü (%25.0) 7-9

yıl arası, 208'i ise (%52.0) 10 ve üzeri yıl spor yapmaktadır. Eğitim düzeylerine bakıldığında 142'si (%35.5) lisede okumakta veya liseden mezun olmuş, 228'si (%57.0) lisansa devam etmekte veya lisans mezunu, 30'sı ise (%7.5) lisansüstü programına devam etmekte veya lisansüstü programı mezunudur. Medeni durumlarına bakıldığında 109'u (%27.3) evli, 291'i ise (%72.8) bekârdır. Son olarak oynadığı mevkilere göre ise 63'ü (%15.8) pasör, 53'ü (%13,3) pasör çaprazı, 147'si (%36.8) smaçör, 85'i (%21.3) orta oyuncu, 52'si (%13.0) liberodur.

3.7. Veri Toplama Araçları

Çalışmada kullanılan veri araçlarının birinci kısmı araştırmacının oluşturduğu Kişisel Bilgi Formu (KBF) ve diğer kısımlar ise etkili iletişim, saldırganlık ve öfke düzeylerini belirlemeye yönelik Etkili İletişim Becerileri Ölçeği (EİBÖ) ve Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği (SSÖÖ) formlarıdır.

3.7.1.Kişisel Bilgi Formu

Mevcut araştırmada araştırmacının belirlediği değişkenlerden oluşan kişisel bilgi formu; “cinsiyet, yaş, bulunduğu lig düzeyi, (voleybol) aktif spor yapma yılı, eğitim durumu, medeni durum ve oynadığı mevki” gibi değişkenlerden oluşmaktadır.

3.7.2.Etkili İletişim Becerileri Ölçeği (EİBÖ)

Etkili İletişim Becerileri Ölçeği; Egoyu Geliştirici Dil, Etkin Dinleme, Kendini Tanıma/Açma, Empati ve Ben Dili olmak üzere beş boyuttan ve 34 maddeden oluşan 5'li likert şeklindedir. Bu beş madde; “1: Hiç Uygun Değil, 2: Çok Az Uygun, 3: Kısmen Uygun, 4: Çoğunlukla Uygun, 5: Tamamen Uygun” olarak ifade edilmiştir (Buluş vd., (2017). Egoyu Geliştirici Dil: Kişilerarası ilişkilerde benliği olumlu yönde etkileyen bir ifade türü olarak egoyu geliştirici dil 1, 2, 3, 4, 5, 6 numaralı maddelerden oluşmaktadır ve alt ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's Alpha) .72 olarak hesaplanmıştır. Etkin Dinleme: Dinlenen kişide önemsendiği duygusunun oluşmasına katkı sağlayan etkin dinleme 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 numaralı maddelerden oluşmaktadır ve alt ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's Alpha) .84 olarak hesaplanmıştır. Kendini Tanıma - Kendini Açma: Bireyin kendisine ilişkin farkındalığına, düşünce ve duygularıyla yeterli düzeyde ilişki kurmasını sağlayan bu alt boyut 15, 16, 17, 18, 19 numaralı maddelerden oluşmaktadır ve alt ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's Alpha) .76 olarak hesaplanmıştır. Empati: Karşıdaki kişinin öznel dünyasından yola çıkarak onu anlamayı sağlayan bu alt boyut 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26,

27 numaralı maddelerden oluşmaktadır ve alt ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's Alpha) .85 olarak hesaplanmıştır. Ben Dilini Kullanma: Bireyin istenilir olmayan davranışlarının, kişiyi yargılamadan, eleştirmeden dinleyen üzerindeki etkilerinin geri iletilmesini sağlayan ben dili 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34 numaralı maddelerden oluşmaktadır ve alt ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's Alpha) .83 olarak hesaplanmıştır.

3.7.3.Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği(SSÖÖ)

Anket formunun üçüncü bölümünde sporcularda öfke ve saldırganlığın değerlendirilmesi amacıyla Maxwell ve Moores (2007) tarafından geliştirilen ve Gürbüz, Kural ve Özbek (2019) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği" (SSÖÖ) yer almaktadır. Ölçekte beşli likert tipinde (1: Kesinlikle katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Biraz katılıyorum, 4: Katılıyorum, 5: Tamamen katılıyorum) 12 madde ve her biri 6 maddeden oluşan 2 boyut (öfke, saldırganlık) bulunmaktadır. Ölçekte yüksek puan öfke ve saldırganlığın yüksek düzeyde olduğunu ifade etmektedir. Bu çalışmada ölçeğin Cronbach's Alpha katsayısı 0.830; alt boyutların Cronbach's Alpha katsayıları sırasıyla 0.702 ve 0.842 olarak tespit edilmiştir. Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği güvenirlik sonuçları Cronbach's Alfa değeri 0.830 dur ve güvenilirirdir.

3.8.Veri Toplama Süreci

İlgili makamlardan ve Türkçeye adaptasyonunu gerçekleştiren ölçek sahiplerinden gerekli izinler alınarak, günümüzde güncel veri toplama süreçlerinden biri olan "Google Form" aracı ile dijital ortamda veriler toplandı. Google formda hazırlanan ankette katılımın gönüllü olduğu, araştırmanın amacı ve anket kodlama bilgisi belirtilerek, TVF liglerinde mücadele eden voleybolculara uygulandı. Anketin belirlediği kriterler dışında yanlış bilgi veya eksik kodlama yapmış kişilerin formları çalışma dışında tutuldu.

3.9.Verilerin Analizi

Araştırmamızda elde edilen veriler Google Formlar aracıyla toplanmıştır. Toplanan veriler Microsoft Excel programına aktarılmıştır. Daha sonra ise SPSS 25 istatistik paket programına aktarılıp analizleri yapılmıştır. Verilerin normallik varsayımları için kolmogorov-smirnov testi uygulanmıştır. Normallik varsayımları için çarpıklık-basıklık değerlerinin -1.5 ile +1.5 arasında yer alması verilerin normallik

sağladığı bildirildiği için veriler normal dağılım gösterdiği varsayılmıştır (Büyüköztürk, 2011; Tabachnick ve Fidell, 2015).

Tablo 2. Ölçek puanlarının dağılımına ilişkin betimsel istatistikler ve normal dağılım durumunun değerlendirilmesi (n:400)

Alt Boyut	Madde sayısı	α	Ortalama	S.S.	Çarpıklık	Basıklık
EGD	6	.843	3.72	.62	-.413	.491
ED	8	.931	3.76	.59	-.219	.439
KTKA	5	.635	3.51	.55	.469	.037
E	8	.903	3.71	.56	-.315	.690
BDK	7	.684	3.04	.47	-.091	.256
EİBÖ TOPLAM	34	.925	3.56	.45	-.282	.549
ÖB	6	.702	2.56	.57	.330	.510
SB	6	.842	1.59	.62	1.308	1.437
SSÖÖ TOPLAM	12	.830	2.08	.51	1.074	1.327

EGD: Egoyu geliştirici dil, ED: Etkin dinleme, KTKA: Kendini tanıma - kendini açma, E: Empati, BDK: Ben dilini kullanma, EİBÖ: Etkili iletişim becerileri ölçeği, ÖB: Öfke boyutu, SB: Saldırganlık boyutu, SSÖÖ: Sporda saldırganlık ve öfke ölçeği

Katılımcıların EİBÖ ve SSÖÖ alt boyutlarından ulaşılan verilerle ilgili puanlar (kişi sayısı, alt boyut madde sayıları, alfa değerleri, standart sapma değerleri, aritmetik ortalama puanları, çarpıklık ve basıklık değerleri) Tablo 2.'de sunuldu. Katılımcıların sırasıyla EİBÖ toplam $3.56 \pm .45$ ve alt faktörlerinden EGD $3.72 \pm .62$, ED $3.76 \pm .59$, KTKA $3.51 \pm .55$, E $3.71 \pm .56$, BDK $3.04 \pm .47$; SSÖÖ toplam $2.08 \pm .51$ ve alt faktörlerinden ÖB $2.56 \pm .57$, SB $1.59 \pm .62$ aritmetik ortalama ve standart sapma değerlerine sahiptir (Tablo 2). Basıklık ve çarpıklık değerleri göz önünde bulundurulduğunda -1.5 ile +1.5 arasında değer alarak verilerin analizlere uygun olduğu görüldü

Verilerin incelenmesinde betimsel istatistikler, ikili gruplar için Simple T-testi, iki ve daha fazla değişkenli gruplar için ANOVA testi, gruplar arasındaki farkı belirlemek için post-hoc testlerinden Tukey HSD testi, ölçekler arasındaki ilişkinin varlığı ve yönünü belirlemek için pearson korelasyon testi kullanıldı.

4.BULGULAR

4.2. Voleybol Sporcularının Etkili İletişim Becerileri ve Sporda Saldırganlık ve Öfke Düzeyleri İle İlgili Bulguları

Tablo 3. Cinsiyet değişkenine EİBÖ ve SSÖÖ puanları sonuçları

Ölçekler Alt Boyut	Cinsiyet	n.	$\bar{X}$	Ss	t	p
EGD	Kadın	174	3.75	.59	1.031	.303
	Erkek	226	3.69	.64		
ED	Kadın	174	3.76	.59	-.001	.999
	Erkek	226	3.76	.60		
KTKA	Kadın	174	3.53	.54	.611	.541
	Erkek	226	3.50	.57		
E	Kadın	174	3.70	.55	-.331	.741
	Erkek	226	3.72	.56		
BDK	Kadın	174	3.06	.46	.687	.492
	Erkek	226	3.02	.48		
EİBÖ Toplam	Kadın	174	3.57	.43	.415	.678
	Erkek	226	3.55	.46		
ÖB	Kadın	174	2.54	.55	.208	.487
	Erkek	226	2.58	.59		
SB	Kadın	174	1.56	.65	-.759	.448
	Erkek	226	1.61	.59		
SSÖÖ Toplam	Kadın	174	2.05	.51	-.848	.397
	Erkek	226	2.09	.51		

EGD: Egoyu geliştirici dil, ED: Etkin dinleme, KTKA: Kendini tanımı - kendini açma, E: Empati, BDK: Ben dilini kullanma, EİBÖ: Etkili iletişim becerileri ölçeği, ÖB: Öfke boyutu, SB: Saldırganlık boyutu, SSÖÖ: Sporda saldırganlık ve öfke ölçeği

EİBÖ ve SSÖÖ puanlarının “cinsiyet” durumuna bağlı t-testi sonuçları uygulandı (Tablo 3). Bu sonuçları göre, Etkili İletişim Becerileri Ölçeği Toplam [$t_{(398)}=.415$, $p>0.05$] ve Egoyu Geliştirici Dil [$t_{(398)}=1.031$, $p>0.05$], Etkin Dinleme [$t_{(398)}=-.001$, $p>0.05$], Kendini Tanıma Kendini Açma [$t_{(398)}=.611$, $p>0.05$], Empati [$t_{(398)}=-.331$, $p>0.05$], Ben Dilini Kullanma [$t_{(398)}=.687$, $p>0.05$] alt boyutlarına bağlı cinsiyet açısından farklılaşmaya rastlanılmadı. Sporda Saldırganlık ve Öfke Düzeyleri Toplam [$t_{(398)}=-.848$, $p>0.05$] ile Öfke Boyutu [$t_{(398)}=.208$, $p>0.05$], Saldırganlık Boyutu [$t_{(398)}=-.759$, $p>0.05$] cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık olmamıştır (Tablo 3).

Tablo 4. Yaş değişkenine EİBÖ ve SSÖÖ puanları sonuçları

Ölçekler								
Alt Boyut	Yaş Aralığı	N	$\bar{x}$	Ss	sd	F	p	Fark
EGD	^a 18-21 yaş	94	3.49	.67	2-397	15.22	p<0.001**	c>a.b
	^b 22-25 yaş	112	3.63	.54				
	^c 26yaş ve üzeri	194	3.88	.60				
ED	^a 18-21 yaş	94	3.58	.70	2-397	9.07	p<0.001**	c>a.b
	^b 22-25 yaş	112	3.71	.51				
	^c 26yaş ve üzeri	194	3.88	.56				
KTKA	^a 18-21 yaş	94	3.46	.55	2-397	2.94	.054	
	^b 22-25 yaş	112	3.44	.54				
	^c 26yaş ve üzeri	194	3.58	.56				
E	^a 18-21 yaş	94	3.59	.67	2-397	4.99	.01*	c>a
	^b 22-25 yaş	112	3.66	.51				
	^c 26yaş ve üzeri	194	3.80	.51				
BDK	^a 18-21 yaş	94	3.2	.47	2-397	2.20	.11	
	^b 22-25 yaş	112	3.12	.47				
	^c 26yaş ve üzeri	194	3.00	.47				
EİBÖ Toplam	^a 18-21 yaş	94	3.43	0.51	2-397	7.11	p<0.001**	c>a
	^b 22-25 yaş	112	3.52	0.41				
	^c 26yaş ve üzeri	194	3.64	0.42				
ÖB	^a 18-21 yaş	94	2.71	0.58	2-397	11.82	p<0.001**	a>c
	^b 22-25 yaş	112	2.68	0.61				
	^c 26yaş ve üzeri	194	2.42	0.51				
SB	^a 18-21 yaş	94	1.77	0.63	2-397	16.34	p<0.001**	a>c
	^b 22-25 yaş	112	1.73	0.67				
	^c 26yaş ve üzeri	194	1.41	0.53				
SSÖÖ Toplam	^a 18-21 yaş	94	2.24	0.52	2-397	19.55	p<0.001**	a>c
	^b 22-25 yaş	112	2.21	0.52				
	^c 26yaş ve üzeri	194	1.92	0.45				

*p<0.05, **p<0.001

Katılımcıların “yaş değişkeni” ANOVA sonuçlarına göre, Etkili İletişim Becerileri Ölçeği toplam [$F_{(2-397)}=7.11$, $p<0.001$] ve Egoyu Geliştirici Dil [$F_{(2-397)}=15.22$, $p<0.001$], Etkin Dinleme [$F_{(2-397)}=9.07$, $p<0.001$], Empati [$F_{(2-397)}=4.99$, $p<0.05$] alt boyutlarında anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edildi. Farklılığın bulunduğu yaş aralığını belirlemek amacıyla yapılan Tukey HSD çoklu karşılaştırma analiz sonucuna göre bu anlamlı farklılığın ise 26 yaş ve üzeri olanların 18-21 yaş aralığında olanlardan ve 22-25 yaş aralığında olanlardan anlamlı farklılaştığı görüldü. Yaş değişkeninin diğer alt boyutlarında Kendini Tanıma Kendini Açma [$F_{(2-397)}=2.94$, $p>0.05$] ve Ben Dilini Kullanma [$F_{(2-397)}=2.20$, $p>0.05$] üzerindeki temel etkisinin benzer olduğu görülmektedir (Tablo 4).

Katılımcıların “yaş değişkeni” ANOVA sonuçlarına göre, Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği toplam [$F_{(2-397)}=19.55$, $p<0.001$] ve Öfke Boyutu [$F_{(2-397)}=11.82$, $p<0.001$],

Saldırganlık Boyutu [$F_{(2-397)}=16.34$, $p<0,001$] alt faktörlerinde anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bu anlamlı farklılığın 18-21 yaş grubunun 26 yaş ve üzeri olanlardan daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır (Tablo 4). Aritmetik ortalama değerlerine bakıldığında yaşı büyük olan voleybolcuların iletişim becerilerinin yüksek olduğu, yaşı küçük olan voleybolcuların ise saldırganlık ve öfke düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 5. Oynadığı lig değişkenine EİBÖ ve SSÖÖ puanları sonuçları

Ölçekler Alt Boyut	Oynadığı Lig	n	$\bar{x}$	Ss	sd	F	p	Fark
EGD	^a TVF Efeler ve Sultanlar Ligi	68	4.09	.42	2-397	16.11	$p<0.001^{**}$	a>b.c
	^b TVF 1. Lig	134	3.60	.64				
	^c TVF 2. Lig	198	3.67	.62				
ED	^a TVF Efeler ve Sultanlar Ligi	68	4.01	.45	2-397	7.81	$p<0.001^{**}$	a>b.c
	^b TVF 1. Lig	134	3.68	.64				
	^c TVF 2. Lig	198	3.72	.58				
KTKA	^a TVF Efeler ve Sultanlar Ligi	68	3.87	.52	2-397	19.19	$p<0.001^{**}$	a>b.c
	^b TVF 1. Lig	134	3.48	.55				
	^c TVF 2. Lig	198	3.41	.52				
E	^a TVF Efeler ve Sultanlar Ligi	68	4.00	.37	2-397	11.87	$p<0.001^{**}$	a>b.c
	^b TVF 1. Lig	134	3.63	.60				
	^c TVF 2. Lig	198	3.67	.55				
BDK	^a TVF Efeler ve Sultanlar Ligi	68	2.99	.54	2-397	3.18	.043	
	^b TVF 1. Lig	134	2.98	.49				
	^c TVF 2. Lig	198	3.10	.43				
EİBÖ Toplam	^a TVF Efeler ve Sultanlar Ligi	68	3.79	.32	2-397	12.33	$p<0.001^{**}$	a>b.c
	^b TVF 1. Lig	134	3.48	.48				
	^c TVF 2. Lig	198	3.53	.44				
ÖB	^a TVF Efeler ve Sultanlar Ligi	68	2.17	.50	2-397	23.60	$p<0.001^{**}$	c>a
	^b TVF 1. Lig	134	2.56	.54				
	^c TVF 2. Lig	198	2.70	.56				
SB	^a TVF Efeler ve Sultanlar Ligi	68	1.25	.57	2-397	15.66	$p<0.001^{**}$	c>a
	^b TVF 1. Lig	134	1.57	.58				
	^c TVF 2. Lig	198	1.72	.62				
SSÖÖ Toplam	^a TVF Efeler ve Sultanlar Ligi	68	1.71	.45	2-397	26.95	$p<0.001^{**}$	c>a.b
	^b TVF 1. Lig	134	2.06	.47				
	^c TVF 2. Lig	198	2.21	.50				

* $p<0.05$, ** $p<0.001$

Katılımcıların “oyndığı lig düzeyi” durumuna bağlı ANOVA testi sonuçlarına göre sergiledikleri puanlar (Tablo 5)’te sunuldu. ANOVA sonuçları, oynadığı lig düzeyinin, Etkili İletişim Becerileri Ölçeği toplam [$F_{(2-397)}=12.232$, $p<0.001$] ve alt boyutlarından Egoyu Geliştirici Dil [$F_{(2-397)}=16.11$, $p<0.001$], Etkin Dinleme [$F_{(2-397)}=7.81$, $p<0.001$], Kendini Tanıma Kendini Açma [$F_{(2-397)}=19.19$, $p<0.001$], Empati [$F_{(2-397)}=11.87$, $p<0.001$] üzerindeki temel etkisinin anlamlı olduğunu göstermektedir. Ben Dilini Kullanma [$F_{(2-397)}=3.18$, $p<0.001$] lig düzeyinde anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Farklılığın bulunduğu lig düzeyini belirlemek amacıyla yapılan Tukey HSD çoklu karşılaştırma analiz sonucuna göre bu anlamlı farklılığın TVF Efeler ve Sultanlar ligi sporcularının iletişim becerilerinin, TVF 1. Lig ve TVF 2. Lig sporcularından daha yüksek olduğu saptandı (Tablo 5).

Katılımcıların “oyndığı lig düzeyi” durumuna bağlı ANOVA testi sonuçlarına göre sergiledikleri puanlar (Tablo 5)’te sunuldu. ANOVA sonuçları, Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği Toplam [$F_{(2-397)}=26.95$, $p<0.001$] ve alt boyutlarından Öfke Boyutu [$F_{(2-397)}=23.60$, $p<0.001$] ile Saldırganlık Boyutu [$F_{(2-397)}=15.66$, $p<0.001$] lig düzeyine göre anlamlı farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. TVF 2. Lig sporcularının saldırganlık ve öfke puanlarının, TVF 1. lig ve TVF Efeler ve Sultanlar ligi sporcularından daha yüksek olduğu saptandı (Tablo 5). Aritmetik ortalama değerlerine bakıldığında üst liglerde oynayan sporcuların iletişim becerilerinin yüksek olduğu, alt liglerde oynayan sporcuların ise saldırganlık ve öfke düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 6. Spor yapma yılı değişkenine EİBÖ ve SSÖÖ puanları sonuçları

Ölçekler Alt Boyut	Spor Yapma Yılı	N	$\bar{X}$	Ss	sd	F	p	Fark
EGD	^a 1-3 yıl	28	4.01	0.64	3-396	16.53	$p<0.001^{**}$	a>b.c
	^b 4-6 yıl	64	3.57	0.56				
	^c 7-9 yıl	100	3.43	0.66				
	^d 10 ve üzeri yıl	208	3.87	0.54				d>b.c
ED	^a 1-3 yıl	28	4.16	0.52	3-396	13.18	$p<0.001^{**}$	a>b.c.d
	^b 4-6 yıl	64	3.64	0.60				
	^c 7-9 yıl	100	3.52	0.63				
	^d 10 ve üzeri yıl	208	3.85	0.53				d>c
KTKA	^a 1-3 yıl	28	3.76	0.72	3-396	8.18	$p<0.001^{**}$	a>b.c
	^b 4-6 yıl	64	3.36	0.48				
	^c 7-9 yıl	100	3.36	0.49				
	^d 10 ve üzeri yıl	208	3.60	0.55				d>b.c

Tablo 6. (Devamı).

Ölçekler Alt Boyut	Spor Yılı	Yapma N	$\bar{X}$	Ss	sd	F	p	Fark
E	^a 1-3 yıl	28	3.96	0.61	3-396	10.05	p<0.001**	a>c
	^b 4-6 yıl	64	3.67	0.58				
	^c 7-9 yıl	100	3.48	0.59				
	^d 10 ve üzeri yıl	208	3.80	0.49				d>c
BDK	^a 1-3 yıl	28	3.17	0.48	3-396	2.76	0.042	
	^b 4-6 yıl	64	3.14	0.48				
	^c 7-9 yıl	100	2.96	0.48				
	^d 10 ve üzeri yıl	208	3.03	0.46				
EİBÖ Toplam	^a 1-3 yıl	28	3.82	0.43	3-396	13.85	p<0.001**	a>b.c
	^b 4-6 yıl	64	3.49	0.44				
	^c 7-9 yıl	100	3.36	0.47				
	^d 10 ve üzeri yıl	208	3.64	0.40				d>c
ÖB	^a 1-3 yıl	28	2.89	0.80	3-396	7.98	p<0.001**	a>c.d
	^b 4-6 yıl	64	2.74	0.59				b>d
	^c 7-9 yıl	100	2.58	0.53				
	^d 10 ve üzeri yıl	208	2.46	0.52				
SB	^a 1-3 yıl	28	1.92	0.90	3-396	10.96	p<0.001**	a>c
	^b 4-6 yıl	64	1.84	0.60				b>d
	^c 7-9 yıl	100	1.62	0.56				
	^d 10 ve üzeri yıl	208	1.45	0.56				
SSÖÖ Toplam	^a 1-3 yıl	28	2.41	0.76	3-396	13.07	p<0.001**	a>c.d
	^b 4-6 yıl	64	2.29	0.49				
	^c 7-9 yıl	100	2.10	0.45				
	^d 10 ve üzeri yıl	208	1.95	0.46				

*p<0.05, ** p<0.001

Katılımcıların “(voleybol) spor yapma yılı” değişkenine bağlı olarak uygulanan ANOVA testi; spor yapma yılı değişkeninin Etkili İletişim Becerileri Ölçeği toplam [$F_{(3-396)}=13.85$, $p<0.001$] ve alt boyutlarından Egoyu Geliştirici Dil [$F_{(3-396)}=16.53$, $p<0.001$], Etkin Dinleme [$F_{(3-396)}=13.18$, $p<0.001$], Kendini Tanıma Kendini Açma [$F_{(3-396)}=8.18$, $p<0.001$], Empati [$F_{(3-396)}=10.05$, $p<0.001$] faktörleri üzerindeki temel etkisinin anlamlı olduğu belirlendi. Ben Dilini Kullanma [$F_{(3-396)}=2.76$, $p>0.05$] spor yapma yılı değişkeninde anlamlı bir farklılık görülmemiştir (Tablo 6). Farklılığın bulunduğu spor yapma yıl aralığını belirlemek amacıyla yapılan Tukey HSD çoklu karşılaştırma analiz sonucuna göre bu anlamlı farklılığın EİBÖ toplam, EGD, ED, KTKA ve E boyutlarında 1-3 yıl spor yapanların 4-6 yıl ve 7-9 yıl spor yapanlardan yüksek iletişim puan aldığı

saptandı. EGD, ED, KTKA ve E boyutlarında 10 yıl ve üzeri spor yapanların 4-6 yıl ve 7-9 yıl spor yapanlardan, iletişim becerilerinin daha yüksek olduğu saptandı.

Sporda Saldırganlık Öfke Ölçeği toplam [$F_{(3-396)}=13.07$, $p<0.001$] ve alt boyutlarından Saldırganlık Boyutu [$F_{(3-396)}=10.96$, $p<0.001$] ile Öfke Boyutu [$F_{(3-396)}=7.98$, $p<0.001$] faktörleri üzerindeki temel etkisinin anlamlı olduğu belirlendi (Tablo 6). Spor yapma yıl aralığını belirlemek amacıyla yapılan Tukey HSD çoklu karşılaştırma analiz sonucuna göre bu anlamlı farklılığın SSÖÖ toplam, Saldırganlık ve Öfke boyutlarında 1-3 yıl arası spor yapanların saldırganlık ve öfke puanları 7-9 yıl ve 10 ve üzeri yıl spor yapanlardan yüksek sonuçlar aldığı tespit edilmiştir. Öfke ve Saldırganlık boyutlarında 4-6 yıl arası spor yapanların 10 yıl ve üzeri spor yapanlardan saldırganlık ve öfke puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. (Tablo 6).

Tablo 7. Eğitim durumu değişkenine EİBÖ ve SSÖÖ puanları sonuçları

Ölçekler Alt Boyut	Eğitim Durumu	N	$\bar{X}$	Ss	sd	F	p	Fark
EGD	^a Lise	142	3.54	.59	2-397	11.41	$p<0.001^{**}$	
	^b Lisans	228	3.79	.59				b>a
	^c Lisansüstü	30	3.99	.76				c>a
ED	^a Lise	142	3.60	.62	2-397	9.59	$p<0.001^{**}$	
	^b Lisans	228	3.83	.55				b>a
	^c Lisansüstü	30	4.00	.66				c>a
KTKA	^a Lise	142	3.44	.50	2-397	2.40	.092	
	^b Lisans	228	3.54	.58				
	^c Lisansüstü	30	3.65	.59				
E	^a Lise	142	3.60	.57	2-397	5.31	.01*	
	^b Lisans	228	3.76	.52				b>a
	^c Lisansüstü	30	3.90	.66				c>a
BDK	^a Lise	142	3.04	.46	2-397	.04	.957	
	^b Lisans	228	3.04	.48				
	^c Lisansüstü	30	3.01	.50				
EİBÖ Toplam	^a Lise	142	3.45	.45	2-397	7.39	$p<0.001^{**}$	
	^b Lisans	228	3.60	.42				b>a
	^c Lisansüstü	30	3.72	.54				c>a
ÖB	^a Lise	142	2.64	.54	2-397	1.99	.138	
	^b Lisans	228	2.52	.57				
	^c Lisansüstü	30	2.52	.68				
SB	^a Lise	142	1.62	.53	2-397	.49	.613	
	^b Lisans	228	1.58	.64				
	^c Lisansüstü	30	1.49	.82				

Tablo 7. (Devamı).

Ölçekler Alt Boyut	Eğitim Durumu	N	$\bar{x}$	Ss	sd	F	p	Fark
SSÖÖ Toplam	^a Lise	142	2.13	.44	2-397	1.25	.288	
	^b Lisans	228	2.05	.52				
	^c Lisansüstü	30	2.01	.69				

*p<0.05, ** p<0.001

Katılımcıların eğitim durumuna göre uygulanan ANOVA testi sonuçları yukarıdaki tabloda sunuldu (Tablo 7). ANOVA testi sonuçları, Etkili İletişim Becerileri Ölçeği toplam [$F_{(2-397)}=7.39$, $p<0.001$] ve alt boyutlarında Egoyu Geliştirici Dil [$F_{(2-397)}=11.41$, $p<0.001$], Etkin Dinleme [$F_{(2-397)}=9.59$, $p<0.001$], Empati [$F_{(2-397)}=5.31$, $p<0.05$] temel etkisinin anlamlı olduğu belirlendi. Farklılığın bulunduğu eğitim düzeyi aralığını belirlemek amacıyla yapılan Tukey HSD çoklu karşılaştırma analiz sonucuna göre bu anlamlı farklılığın lisans eğitime devam eden veya lisans eğitiminden mezun olan voleybol sporcularının lise eğitimine devam eden veya liseden mezun olanlardan; lisansüstü eğitim düzeyine sahip olanların lise eğitimine devam eden veya lise eğitimden mezun olanlardan iletişim becerileri düzeylerinin farklılaştığı tespit edildi. Kendini Tanıma Kendini Açma [$F_{(2-397)}=2.40$, $p>0.05$] ve Ben Dilini Kullanma [$F_{(2-397)}=.04$, $p>0.05$] alt boyutla anlamlı bir farklılaşma olmamıştır. ANOVA testi sonuçları, Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği toplam [$F_{(2-397)}=1.25$, $p>0.05$] ve alt boyutlarında Öfke Boyutu [$F_{(2-397)}=1.99$, $p>0.05$] ile Saldırganlık Boyutu [$F_{(2-397)}=.49$, $p>0.05$] eğitimin durumu üzerinde anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir (Tablo 7).

Tablo 8. Medeni durum değişkenine EİBÖ ve SSÖÖ puanları sonuçları

Ölçekler Alt Boyut	Medeni Durum	n	$\bar{x}$	Ss	sd	t	p
EGD	Evli	109	4.03	.51	398	6.55	$p<0.001^{**}$
	Bekâr	291	3.60	.62			
ED	Evli	109	4.00	.52	398	5.09	$p<0.001^{**}$
	Bekâr	291	3.67	.59			
KTKA	Evli	109	3.67	.58	398	3.48	$p<0.001^{**}$
	Bekâr	291	3.46	.53			
E	Evli	109	3.90	.46	398	4.17	$p<0.001^{**}$
	Bekâr	291	3.64	.57			
BDK	Evli	109	3.04	.47	398	.01	.99
	Bekâr	291	3.04	.48			
EİBÖ Toplam	Evli	109	3.73	.38	398	5.04	$p<0.001^{**}$
	Bekâr	291	3.49	.45			
ÖB	Evli	109	2.32	.48	398	-5.31	$p<0.001^{**}$
	Bekâr	291	2.65	.58			
SB	Evli	109	1.35	.46	398	-4.76	$p<0.001^{**}$
	Bekâr	291	1.67	.65			
SSÖÖ Toplam	Evli	109	1.84	.39	398	-5.92	$p<0.001^{**}$
	Bekâr	291	2.16	.52			

*p<0.05, **p<0.001

EİBÖ ve SSÖÖ puanlarının “medeni” durumuna bağlı t-testi sonuçları yukarıdaki tabloda sunuldu (Tablo 8). Bu sonuçlara göre, Ekili İletişim Becerileri Ölçeği toplam [$t_{(398)}=5.04$, $p<0.001$] ve alt boyutlarından Egoyu Geliştirici Dil [$t_{(398)}=6.55$, $p<0.001$], Etkin Dinleme [$t_{(398)}=5.09$, $p<0.001$], Kendini Tanıma Kendini Açma [$t_{(398)}=3.48$, $p<0.001$], Empati [$t_{(398)}=4.17$, $p<0.001$] medeni durum değişkenine göre anlamlı bir farklılık tespit edilirken; Ben Dilini Kullanma [$t_{(398)}=.01$, $p>0.05$] medeni durum değişkenine göre anlamlı bir farklılık görülmedi. Evli sporcuların bekâr sporculara göre etkili iletişim becerileri değerlerinin daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Sporda Saldırganlık Öfke Ölçeği puanları “medeni” durumuna bağlı t-testi sonuçları (Tablo 8)’de sunuldu. Bu sonuçlara göre, Sporda Saldırganlık Öfke Ölçeği toplam [$t_{(398)}=-5.92$, $p<0.001$] ve alt boyutlar incelendiğinde Öfke boyutunda [$t_{(398)}=-5.31$, $p<0.001$] ile Saldırganlık boyutunda [$t_{(398)}=-4.76$, $p<0.001$] medeni durum değişkenine göre anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Bekârların sporcuların evli sporculara göre daha yüksek puanlar aldığı ortaya çıkmıştır (Tablo 8).

Tablo 9. Oynadığı mevki değişkenine EİBÖ ve SSÖÖ puanları sonuçları

Ölçekler Alt Boyut	Oynadığı Mevki	n.	$\bar{X}$	Ss	sd	F	p	Fark
EGD	Pasör	63	3.76	.67	4-395	.36	.836	
	Pasör Çaprazı	53	3.71	.66				
	Smaçör	147	3.73	.55				
	Orta Oyuncu	85	3.72	.61				
	Libero	52	3.63	.72				
ED	Pasör	63	3.74	.67	4-395	.19	.945	
	Pasör Çaprazı	53	3.72	.63				
	Smaçör	147	3.76	.51				
	Orta Oyuncu	85	3.80	.59				
	Libero	52	3.74	.70				
KTKA	Pasör	63	3.61	.61	4-395	1.98	.098	
	Pasör Çaprazı	53	3.49	.65				
	Smaçör	147	3.42	.47				
	Orta Oyuncu	85	3.60	.59				
	Libero	52	3.54	.52				
E	Pasör	63	3.74	.66	4-395	.31	.872	
	Pasör Çaprazı	53	3.69	.59				
	Smaçör	147	3.70	.48				
	Orta Oyuncu	85	3.75	.58				
	Libero	52	3.66	.55				
BDK	Pasör	63	3.06	.50	4-395	.42	.797	
	Pasör Çaprazı	53	3.10	.51				
	Smaçör	147	3.03	.44				
	Orta Oyuncu	85	3.03	.45				
	Libero	52	3.00	.53				

Tablo 9. (Devamı).

Ölçekler Alt Boyut	Oynadığı Mevki	n.	$\bar{x}$	Ss	sd	F	p	Fark
EİBÖ Toplam	Pasör	63	3.59	.52	4-395	.30	.879	
	Pasör Çaprazı	53	3.55	.49				
	Smaçör	147	3.54	.36				
	Orta Oyuncu	85	3.59	.46				
	Libero	52	3.52	.51				
ÖB	Pasör	63	2.57	.60	4-395	.16	.958	
	Pasör Çaprazı	53	2.58	.67				
	Smaçör	147	2.56	.54				
	Orta Oyuncu	85	2.53	.53				
	Libero	52	2.61	.60				
SB	Pasör	63	1.70	.59	4-395	.96	.428	
	Pasör Çaprazı	53	1.64	.64				
	Smaçör	147	1.57	.61				
	Orta Oyuncu	85	1.55	.68				
	Libero	52	1.51	.54				
SSÖÖ Toplam	Pasör	63	2,13	,51	4-395	,39	,816	
	Pasör Çaprazı	53	2,11	,56				
	Smaçör	147	2,06	,49				
	Orta Oyuncu	85	2,04	,51				
	Libero	52	2,06	,50				

p>0.05

Tablo 10. Lig düzeyi ve oynadığı mevkiye göre etkili iletişim becerileri ölçeğinin karşılaştırılması

LİG		n.	X	S.S	F	p.	
TVF Efeler ve Sultanlar Ligi	EGD	Pasör	11	25.09	2.17	0.719	0.582
		Pasör çaprazı	9	25.11	3.06		
		Smaçör	17	24.76	2.66		
		Orta oyuncu	20	23.8	1.99		
		Libero	11	24.36	3.04		
		Toplam	68	24.51	2.51		
	ED	Pasör	11	33	2.53	1.087	0.371
		Pasör çaprazı	9	31.56	5.39		
		Smaçör	17	32.41	3.32		
		Orta oyuncu	20	30.9	3.43		
		Libero	11	33.27	3.64		
		Toplam	68	32.09	3.64		
	KTKA	Pasör	11	17.27	3.29	0.751	0.561
		Pasör çaprazı	9	17.89	3.3		
		Smaçör	17	17.76	1.82		
		Orta oyuncu	20	16.7	1.89		
		Libero	11	17.91	2.12		
		Toplam	68	17.41	2.38		
	E	Pasör	11	32.91	2.91	1.129	0.351
		Pasör çaprazı	9	32.56	4.42		
		Smaçör	17	32.53	2.76		
		Orta oyuncu	20	31.5	2.28		
		Libero	11	30.73	2.97		
		Toplam	68	32	2.97		

Tablo 10. (Devamı).

LİG			n.	X	S.S	F	p.
TVF 1. LİG	BDK	Pasör	11	19.45	6.5	0.212	0.931
		Pasör çaprazı	9	19.44	7		
		Smaçör	17	18	3.66		
		Orta oyuncu	20	19.15	4.55		
		Libero	11	18.27	6.5		
		Toplam	68	18.81	5.28		
	EGD	Pasör	23	21.91	4.38	0.801	0.527
		Pasör çaprazı	17	21.76	3.38		
		Smaçör	41	22.29	3.72		
		Orta oyuncu	32	21	3.55		
		Libero	21	20.81	4.15		
		Toplam	134	21.62	3.82		
	ED	Pasör	23	28.43	5.78	0.847	0.498
		Pasör çaprazı	17	29.12	3.82		
		Smaçör	41	30.63	4.81		
		Orta oyuncu	32	29.19	5.4		
		Libero	21	29.05	5.36		
		Toplam	134	29.47	5.1		
	KTKA	Pasör	23	16.43	2.95	1.156	0.334
		Pasör çaprazı	17	16.76	2.68		
		Smaçör	41	17.37	2.24		
		Orta oyuncu	32	16.69	2.01		
		Libero	21	16.05	2.8		
		Toplam	134	16.76	2.48		
	E	Pasör	23	29.61	5.5	0.373	0.827
		Pasör çaprazı	17	28.41	4.7		
		Smaçör	41	29.49	4.35		
		Orta oyuncu	32	28.81	4.75		
		Libero	21	28.33	5.01		
		Toplam	134	29.03	4.76		
BDK	Pasör	23	20.26	3.99	0.883	0.476	
	Pasör çaprazı	17	19.59	3.99			
	Smaçör	41	18.59	4.85			
	Orta oyuncu	32	18.5	4.64			
	Libero	21	19.9	4.16			
	Toplam	134	19.19	4.44			
2. LİG	EGD	Pasör	29	22.17	4.01	0.451	0.772
		Pasör çaprazı	27	21.63	4.24		
		Smaçör	89	21.98	3.02		
		Orta oyuncu	33	22.64	4.16		
		Libero	20	21.4	4.69		
		Toplam	198	22.01	3.71		
	ED	Pasör	29	30	5.43	1.225	0.302
		Pasör çaprazı	27	29.59	5.62		
		Smaçör	89	29.38	3.62		
		Orta oyuncu	33	31.33	4.53		
		Libero	20	29.05	6.29		
		Toplam	198	29.79	4.68		
	KTKA	Pasör	29	16.31	2.7	1.545	0.191
		Pasör çaprazı	27	16.11	2.87		
		Smaçör	89	16.98	2.54		
		Orta oyuncu	33	17.24	2.77		
		Libero	20	15.9	2.45		
		Toplam	198	16.7	2.66		

Tablo 10. (Devamı).

LİG		n.	X	S.S	F	p.
E	Pasör	29	29.03	5.59	0.5	0.736
	Pasör çaprazı	27	29.22	4.64		
	Smaçör	89	29.09	3.54		
	Orta oyuncu	33	30.3	5.32		
	Libero	20	29.45	4.39		
	Toplam	198	29.34	4.42		
BDK	Pasör	29	19.83	4.29	1.124	0.346
	Pasör çaprazı	27	20.48	4.14		
	Smaçör	89	20.78	3.05		
	Orta oyuncu	33	20.85	3.36		
	Libero	20	19.2	4.05		
	Toplam	198	20.45	3.57		

Tablo 11. Lig düzeyi ve oynadığı mevkiye saldırganlık ve öfke düzeylerinin karşılaştırılması

LİG		n.	X	S.S	F	p.
TVF Efeler ve Sultanlar Ligi	SB	Pasör	11	12.36	0.544	0.704
		Pasör çaprazı	9	12.22		
		Smaçör	17	13.06		
		Orta oyuncu	20	13.7		
		Libero	11	13.18		
		Toplam	68	13.04		
	ÖB	Pasör	11	7.09	0.602	0.662
		Pasör çaprazı	9	7.11		
		Smaçör	17	6.82		
		Orta oyuncu	20	8.45		
		Libero	11	7.55		
		Toplam	68	7.5		
TVF 1. LİG	SB	Pasör	23	15.35	0.595	0.667
		Pasör çaprazı	17	14.65		
		Smaçör	41	15.07		
		Orta oyuncu	32	15.69		
		Libero	21	16.05		
		Toplam	134	15.37		
	ÖB	Pasör	23	10.96	2.075	0.088
		Pasör çaprazı	17	9.82		
		Smaçör	41	8.54		
		Orta oyuncu	32	9.53		
		Libero	21	8.81		
		Toplam	134	9.4		
2. LİG	SB	Pasör	29	16.59	1.056	0.38
		Pasör çaprazı	27	17.07		
		Smaçör	89	15.91		
		Orta oyuncu	33	15.61		
		Libero	20	16.6		
		Toplam	198	16.19		
	ÖB	Pasör	29	10.79	0.496	0.735
		Pasör çaprazı	27	10.78		
		Smaçör	89	10.28		
		Orta oyuncu	33	9.67		
		Libero	20	10.1		
		Toplam	198	10.3		

EİBÖ ve SSÖÖ puanlarının “oynadığı mevki” değişkenine göre uygulanan ANOVA testi sonuçları yukarıdaki tabloda sunuldu (Tablo 9). ANOVA testi sonuçları,

Etkili İletişim Becerileri Ölçeği toplam [$F_{(4-395)}=.30, p>0.05$] ve alt boyutlarından Egoyu Geliştirici Dil [$F_{(4-395)}=.36, p>0.05$], Etkin Dinleme [$F_{(4-395)}=.19, p>0.05$], Kendini Tanıma Kendini Açma [$F_{(4-395)}=1.98, p>0.05$], Empati [$F_{(4-395)}=.31, p>0.05$], Ben Dilini Kullanma [$F_{(4-395)}=.42, p>0.05$] oynadığı mevki değişkenine göre temel bir etkisi görülmedi. ANOVA testi sonuçları, Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği toplam [$F_{(4-395)}=.39, p>0.05$] ve alt boyutlarından Öfke boyutu [$F_{(4-395)}=.16, p>0.05$] ile Saldırganlık boyutunda [$F_{(4-395)}=.96, p>0.05$] voleybolcuların oynadığı mevkilerin temel etkisinin bulunmadığı göstermektedir (Tablo 9, 10, 11).

Tablo 12. EİBÖ ve SSÖÖ arasındaki korelasyon sonuçları

EİBÖ		SSÖÖ
N	r	p
400	-.240	$p<0.001^{**}$

$^{**}p<0.001$

Tablo 12 EİBÖ (Etkili İletişim Becerileri Ölçeği) ve SSÖÖ (Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği) arasındaki ilişkiyi değerlendirmektedir. EİBÖ ve SSÖÖ arasındaki ilişkinin düşük düzeyde, anlamlı ve negatif yönde olduğunu uygulanan “Pearson Korelasyon” testi göstermiştir [$r=-.240, p=0.00$] (Tablo 12).

Tablo 13. EİBÖ ve SSÖÖ arasındaki alt boyut korelasyon sonuçları

Değişken	EGD	ED	KTKA	E	BDK	ÖB	SB
ED	r. .782 **	1					
	p. .000						
KTKA	r. .523 **	.526 **	1				
	p. .000	.000					
E	r. .749 **	.783 **	.563 **	1			
	p. .000	.000	.000				
BDK	r. .292 **	.355 **	.142 **	.388 **	1		
	p. .000	.000	.004	.000			
ÖB	r. -.261 **	-.241 **	-.202 **	-.252 **	-.093	1	
	p. .000	.000	.000	.000	.062	.000	
SB	r. -.188 **	-.145 **	-.130 **	-.149 **	.057	-.146 **	1
	p. .000	.004	.009	.003	.256	.003	.000

$^{**}P<0.01$

Tablo 13’de EİBÖ alt boyutları (EGD, ED, KTKA, E, BDK) ve SSÖÖ (ÖB ve SB) faktörleri ile yapılan korelasyon analiz sonuçları gösterildi (Tablo 11). EGD ile ED ($r = 0.782, p < 0.01$), E ile ED ($r = 0.783, p < 0.01$) arasında anlamlı pozitif yönde yüksek düzeyde $p < 0,01$ ilişki bulundu. ÖB ile SB ($r = 0.474, p < 0.01$), KTKA ile E ($r = 0.563, p < 0.01$), BDK ile ED ($r = 0.355, p < 0.01$) arasında anlamlı pozitif yönde orta düzeyde

$p < 0.01$ ilişki bulundu. B ile EGD ($r = -0.261$, $p < 0.01$), SB ile ED ($r = -0.145$, $p < 0.01$) arasında anlamlı negatif yönde düşük düzeyde ilişki bulundu.

5. TARTIşMA

Bu bölümde, TVF Liglerinde mücadele eden voleybol sporcularından elde edilen istatistiksel verilerin sonuçlarının alanda yapılan çalışmalar ile ortaklaşa analiz edilmesi, tartışılması ve sonuçlarının incelenmesi amaçlandı.

TVF Liglerinde mücadele eden voleybol sporcularının istatistiki sonuçları incelendiğinde; voleybol sporcularının etkili iletişim becerileri düzeyi puanlarının ortalamasının üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Sporda saldırganlık ve öfke düzeyi puanlarının ortalamasının altında olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu ışığında, katılımcıların ilişkinin düşük düzeyde, anlamlı ve negatif yönde bir ilişki tespit edilmiştir.

Bu çalışmada, voleybolcuların etkili iletişim becerileri ile sporda saldırganlık ve öfke düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Voleybol sporcularının “cinsiyet” değişkenine yönelik yapılan analiz sonuçlarına bakıldığında etkili iletişim toplam puanının ve alt boyutlarının ortalamasının üzerinde kadın ve erkek sporcuların benzer sonuçlar aldığı saldırganlık ve öfke boyutu toplam puanı ve alt boyutlarının ortalamasının altında olduğu kadın ve erkek sporcuların benzer sonuçlar aldığı görülmüştür.

Bu bulgu, literatürdeki bazı çalışmalarla uyumlu iken, bazılarıyla ise çelişmektedir. Mevcut araştırma sonuçlarını destekleyen çalışmalar literatürde mevcuttur. Yıldırım ve Abakay (2015) kadın ve erkek hokeycilerin cinsiyet değişkeni açısından iletişim becerileri ve saldırganlık düzeyleri arasında herhangi bir farklılığa rastlanamamıştır. Bingöl ve Demir (2011) üniversite öğrencileri üzerinde yapmış oldukları çalışmada cinsiyet değişkeni açısından iletişim becerilerinde farklılık olmadığını belirtmişlerdir. Ulukan (2012) takım ve ferdi sporcular üzerinde yapmış olduğu çalışmasında cinsiyet değişkeni açısından iletişim becerilerinin farklılık göstermediğini belirtmiştir. Tutkun ve ark., (2010) cinsiyete göre öfke puanları incelendiğinde cinsiyet ile öfke alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Kaya (2012) üniversite öğrencilerinin cinsiyet değişkeninin ve yaptıkları spor türü bulgularına göre kişilik özelliklerinin iletişim beceri düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Certel ve Bahadır (2012) tarafından yapılan çalışmada cinsiyetin öfke kontrolünde anlamlı bir farklılık yaratmadığı bulunmuştur. Hacıoğlu (2017)

çalışmasında üniversite öğrencilerinin iletişim becerilerinde cinsiyet değişkeni açısından farklılığa rastlamamış, kadın ve erkeklerin iletişim becerisi yönünden farklılaşmadığını belirtmiştir. Literatürde çalışma bulgularının aksine anlamlı farklılık bulan araştırmalarda yer almaktadır. Can ve ark., (2020) araştırma bulgularında, futbol taraftarı olan katılımcıların cinsiyet değişkenine göre saldırganlık boyutunda istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir. Erdoğan, (2020) toplam iletişim becerisi ve her bir alt faktörü de cinsiyetlere göre farklılık göstermektedir. Sağ, (2024) sporcu algısına göre antrenör iletişim becerisi ölçeği ile cinsiyet değişkeni açısından yapılan değerlendirmede anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Batıgün ve Utku (2006) saldırgan davranışlar alt ölçeğinde erkeklerin daha yüksek puan aldığı tespit edilmiştir. Cinsiyet değişkenine bağlı olarak etkili iletişim becerileri, saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunmaması, bu değişkenlerin bireylerin davranış ve duygusal tepkileri üzerindeki etkisinin sınırlı olabileceğini ya da bu değişkenlerin başka faktörlerle etkileşim içinde değerlendirilmesi gerektiğini gösterebilir. Bu durum çeşitli nedenlerle açıklanabilir: Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel kalıpların giderek değişmesi, kadın ve erkeklerin iletişim becerileri, öfke ve saldırganlık konularındaki tutumlarını birbirine yaklaştırmış olabilir. Modern toplumlarda kadın ve erkek bireylerin benzer sosyal, akademik ve mesleki ortamlarda bulunmaları, cinsiyet farklılıklarının davranışsal düzeydeki etkisini azaltabilir. Eğitim programlarının cinsiyet farkı gözetmeksizin etkili iletişim, öfke yönetimi ve duygusal zekâ gibi konulara odaklanması, her iki cinsiyetin bu becerilerde benzer düzeylere ulaşmasını sağlamış olabilir. Bu, bireylerin iletişim becerileri ve duygusal kontrol stratejileri açısından eşit bir temel geliştirdiğini gösterebilir. Çalışmanın örneklemini oluşturan bireylerin benzer sosyokültürel ve eğitimsel geçmişlere sahip olması, cinsiyet değişkenine bağlı farklılıkların ortaya çıkmamasına neden olmuş olabilir. Cinsiyet değişkenine bağlı anlamlı bir farklılık bulunmaması, cinsiyetin tek başına belirleyici bir değişken olmadığını veya bireylerin davranışlarının daha karmaşık bir etkileşim sonucu ortaya çıktığını gösterebilir. Bu durum, saldırganlık, öfke ve iletişim becerilerinin daha geniş bir perspektifte, çoklu değişkenler üzerinden incelenmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Araştırma bulguları, yaş değişkeninin etkili iletişim becerileri, öfke ve saldırganlık düzeyleri üzerinde anlamlı farklılıklar olduğunu göstermektedir. Voleybol sporcularının “yaş” değişkenine yönelik yapılan analiz sonuçlarına bakıldığında etkili iletişim toplam puanının ortalamasının üzerinde değerler aldığı alt boyutlara bakıldığında egoyu geliştirici dil, etkin dinleme, empati boyutunda, puanlarına bakıldığında anlamlı bir

farklılaşmanın görüldüğü tespit edildi. Sporda saldırganlık ve öfke toplam puanı ile saldırganlık ve öfke alt boyut puanları ortalamasının altında temel etkisinin olduğu görülmüştür. Özellikle 26 yaş ve üzeri sporcuların, 18-21 yaş grubuna kıyasla daha yüksek etkili iletişim becerilerine sahip olduğu; buna karşın öfke ve saldırganlık düzeylerinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir. 18-21 yaş grubunun saldırganlık ve öfke düzeyleri 26 yaş ve üzeri olan sporculardan daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlar literatürdeki mevcut çalışmalarla hem uyumlu hem de bazı farklılıklar göstermektedir. Sağ (2024) sporcu algısına göre antrenör iletişim becerisi ölçeği ile yaş değişkeni açısından yapılan değerlendirmede anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Yaşın ilerlemesiyle birlikte bireylerin iletişim becerilerinin geliştiği, deneyim ve olgunlaşma süreçlerinin bu becerileri olumlu etkilediği literatürde sıkça vurgulanmaktadır. Uluç (2022) karate yaptıkları yaşa göre saldırganlık ve öfke toplam puanı ve saldırganlık alt boyutundaki anlamlı farklılık bulunmuştur. Buluş, Atan ve Erten Sarıkaya (2017) tarafından geliştirilen “Etkili İletişim Becerileri Ölçeğinin” alt boyutları olan ben dilini kullanma, egoyu geliştirici dil, empati, etkin dinleme ve kendini tanıma ve açma, yaşla birlikte gelişim gösteren beceriler olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda, araştırma bulgularının literatürle uyumlu olduğu söylenebilir. Öfke ve saldırganlık düzeylerinin yaşla birlikte azalması, duygusal düzenleme becerilerinin gelişimiyle ilişkilendirilmektedir. Donat-Bacıoğlu ve Özdemir (2012) ilköğretim öğrencilerinin saldırgan davranışları ile yaş, cinsiyet, başarı durumu ve öfke arasındaki ilişkileri inceledikleri çalışmalarında, yaşın artmasıyla saldırganlık düzeylerinin azaldığını belirtmişlerdir. Bu durum, bireylerin yaşlandıkça duygusal tepkilerini daha iyi kontrol edebildiklerini ve sosyal normlara daha fazla uyum sağladıklarını göstermektedir. Yaşı büyük olan sporcular, uzun yıllar boyunca farklı antrenörler, takım arkadaşları ve rakiplerle iletişim kurma fırsatı buldukları için takım içi dinamikleri daha iyi anlama ve etkili iletişim stratejileri geliştirme konusunda deneyim kazanmış olabilirler. Yaşı büyük sporcular, oyun sırasında stres ve çatışma durumlarını daha iyi yönetebilir. Zaman içinde kazanılan bu beceriler, iletişimde sakin, yapıcı öfkesini kontrol eden saldırganlığı düşünmeyip çözüm odaklı bir yaklaşım sergilemelerine katkıda bulunabilir. Yaşı küçük sporcular, genellikle etkili iletişim ve problem çözme becerilerini henüz tam olarak geliştirmemiş olabilir. Bu durum, bir çatışma anında duygularını doğru bir şekilde ifade edememelerine ve öfkelerini kontrol edememelerine neden olabilir. Genç sporcular, kendilerini kanıtlama ve takım içinde yer edinme baskısı altında olabilirler. Bu rekabetçi ortamda, küçük düşme korkusu, hata yapma kaygısı veya başarısızlık stresi saldırganlık ve öfke düzeylerini artırabilir.

Bununla birlikte, bazı çalışmalar yaşın öfke ve saldırganlık üzerinde belirleyici bir faktör olmadığını öne sürmektedir. Cenkseven (2003) tarafından yapılan bir çalışmada, ergenlere uygulanan öfke yönetimi becerileri programının öfke ve saldırganlık düzeyleri üzerindeki etkisi incelenmiş ve yaş faktörünün tek başına anlamlı bir farklılık yaratmadığı sonucuna varılmıştır. Bu sonuçlarla benzer olarak Erdoğan vd. (2018), Kafalı vd., (2017) yaş kriterinin saldırganlık düzeyinde anlamlı bir farklılık teşkil etmediğini sonucuna ulaşmışlardır. Demir vd., (2017) tarafından yapılan çalışmada ise yaşın öfke düzeyi üzerinde anlamlı farklılık teşkil etmediği sonucuna ulaşılmıştır. Tepeköylü (2007), besyo öğrencilerinin iletişim becerileri ile ilgili araştırmalarında elde ettiği bulgulara, yaş değişkeninin iletişim becerisi ile anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşmışlardır. Bu farklılıklar, örneklem gruplarının sosyokültürel özellikleri, eğitim düzeyleri ve bireysel deneyimlerinden kaynaklanıyor olabilir. Araştırma sonuçlarına göre, yaş seviyesinin yükselmesiyle saldırganlık düzeyinin genellikle artış göstermesi kaygı verici bir durum olarak değerlendirilebilir. Yaş ilerledikçe ve hayat deneyimleri arttıkça bireylerin daha olgun bir tavır sergilemesi gerektiği düşünüldüğünde, bu bulgunun beklenen durumla örtüşmediği ifade edilebilir. Yaşın ilerlemesiyle birlikte etkili iletişim becerilerinin arttığı, öfke ve saldırganlık düzeylerinin azaldığı görülmektedir. Ancak, bu ilişkilerin her zaman tutarlı olmadığı ve farklı faktörlerin etkisiyle değişebileceği de göz önünde bulundurulmalıdır.

Araştırma bulguları, oynadığı lig değişkenine göre etkili iletişim becerileri, öfke ve saldırganlık düzeyleri üzerinde anlamlı farklılıklar olduğunu göstermektedir. Voleybol sporcularının “oynadığı lig” değişkenine yönelik yapılan analiz sonuçlarına bakıldığında etkili iletişim toplam puanının ortalamasının üzerinde değerler aldığı alt boyutlara bakıldığında egoyu geliştirici dil, etkin dinleme, kendini tanıma ve açma, Empati boyutunda, puanlarına bakıldığında anlamlı bir farklılaşmanın görüldüğü tespit edildi. Sporda saldırganlık ve öfke toplam puanı ile öfke ve saldırganlık alt boyutları puanlarının ortalamasının altında olduğu farklılaştığı görülmüştür. TVF Efeler ve Sultanlar Ligi oyuncularının, TVF 1. ve 2. Lig oyuncularına kıyasla daha yüksek etkili iletişim becerilerine sahip olduğu; buna karşın, TVF 2. Lig oyuncularının öfke ve saldırganlık düzeylerinin diğer iki lig düzeyine kıyasla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgular, spor bağlamında bireysel ve çevresel faktörlerin iletişim, öfke ve saldırganlık üzerindeki etkisini anlamada önemli ipuçları sunmaktadır. Etkili iletişim becerileri, özellikle profesyonel seviyelerde oynayan sporcular arasında daha yüksek bulunmuştur. TVF Efeler ve Sultanlar Ligi oyuncularının egoyu geliştirici dil, etkin dinleme, kendini tanıma ve açma, empati gibi becerilerde anlamlı düzeyde üstün olmaları, üst düzey

liglerde rekabet eden sporcuların daha gelişmiş sosyal becerilere ve daha fazla deneyime sahip olmalarıyla açıklanabilir. Literatürde, sporcuların iletişim becerileriyle ilgili yapılan çalışmalar, profesyonel seviyede oynayan sporcuların daha gelişmiş iletişim becerilerine sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Türkiye Voleybol Federasyonu tarafından düzenlenen ‘voleybolda iletişim becerileri’ seminerinde (TVF, İSTANBUL, 2018) voleybolda iletişim becerilerinin önemi vurgulanmış ve bu becerilerin geliştirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bulgular, TVF 2. Lig oyuncularının öfke ve saldırganlık düzeylerinin, TVF Efeler ve Sultanlar Ligi oyuncularına kıyasla daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bu durum, alt liglerde oynayan sporcuların, daha az profesyonel destek alması, stres yönetimi ve duygusal düzenleme becerilerinde yetersizlik yaşaması gibi faktörlerle açıklanabilir. Literatürde, duygusal düzenleme becerilerinin profesyonel deneyim ve eğitimle geliştiği belirtilmektedir. Özdemir ve Abakay (2017) oynadıkları liglere göre kadın futbolcuların yıkıcı saldırganlık düzeylerinin, kadın voleybolculara kıyasla daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Alt liglerde oynayan sporcuların daha yüksek öfke ve saldırganlık düzeyine sahip olmaları, bu gruptaki bireylerin daha yoğun bir şekilde rekabet baskısı hissetmesiyle de ilişkilendirilebilir. Abakay ve Kuru (2011) profesyonel ve amatör futbolcuların antrenörleriyle olan iletişim beceri düzeylerini oynadığı lig seviyesine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemişler. Futbolculara uygulanan iletişim ölçeğinden çıkan sonuç ile iletişim düzeylerinin futbolcuların lig seviyesine paralel olarak artış gösterdiği bulunmuştur. Bununla birlikte, alt liglerdeki sporcuların daha sınırlı antrenman olanaklarına sahip olmaları ve antrenör desteği eksikliği, bu sonuçları açıklayan ek faktörler olarak değerlendirilebilir. Araştırma bulguları genel olarak literatürle uyumlu olmakla birlikte, bazı farklılıklar da mevcuttur. Çelik ve Gümüşdağ (2023) voleybol oyuncularının genel öz-yeterlilik inançlarını inceleyen bir başka araştırmada lig düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu durum, mevcut çalışmanın, sadece lig düzeyine odaklanmasının, diğer faktörlerin etkisini tam anlamıyla değerlendirememesiyle ilişkili olabilir. Gelecekteki araştırmalar, farklı spor dallarında oynanan lig seviyelerinin yanı sıra antrenörlerin liderlik stillerini, takım dinamiklerini ve sosyo-kültürel faktörleri de dikkate almalıdır. Bu tür çalışmalar, sporcuların iletişim, öfke ve saldırganlık düzeylerini daha bütüncül bir şekilde açıklamaya yardımcı olabilir.

Araştırma bulguları, spor yapma yılı değişkenine göre etkili iletişim becerileri, öfke ve saldırganlık düzeyleri üzerinde anlamlı farklılıklar olduğunu göstermektedir. Voleybol sporcularının “spor yapma yılı” değişkenine yönelik yapılan analiz sonuçlarına bakıldığında etkili iletişim toplam puanının ortalamasının üzerinde değerler aldığı alt

boyutlara bakıldığında egoyu geliştirici dil, etkin dinleme, kendini tanıma ve açma, empati boyutlarında, puanlarına bakıldığında anlamlı bir farklılaşmanın görüldüğü tespit edildi. Sporda saldırganlık ve öfke toplam puanı ile saldırganlık ve öfke alt boyut puanlarının ortalamasının altında olduğu, farklılaştığı görülmüştür. Elde edilen bulgular, spor yapma süresi arttıkça etkili iletişim becerilerinin geliştiğini ve saldırganlık ile öfke düzeylerinin azaldığını göstermektedir. Bu sonuçlar, spor yapma süresinin artmasının etkili iletişim becerilerini olumlu yönde etkilediğini göstermektedir (Özbalta, 2018). Bu sonuçlar, sporun bireylerin sosyal becerileri ve duygusal kontrol mekanizmaları üzerindeki olumlu etkilerini vurgulamaktadır. Dolayısıyla, bireylerin spora katılım sürelerinin artırılması, hem iletişim becerilerinin gelişimine katkı sağlayacak hem de saldırganlık ve öfke gibi olumsuz duyguların kontrolünde yardımcı olacaktır (Çavdar, 2018). Abakay (2013) lise öğrencilerinin iletişim becerileri üzerine etkilerini araştırdığı çalışmada spor yılı arttıkça iletişim becerisinin de arttığı bulgularına ulaşılmıştır. Karademir ve Türkçarpar (2016) bireysel ve takım sporcularında iletişim becerilerini inceledikleri çalışmalarında, aktif spor yılı değişkenine göre sporcunun iletişim beceri düzeyinin spor yapma yılıyla pozitif bir korelasyon içerisinde olduğunu belirtmişlerdir. Çelik vd., (2017) lise öğrencilerine yapılan araştırmada spor yapma yılına göre saldırganlık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Afyon ve Metin (2014) uzun süre spor yapan sporcuların yılların geçmesine paralel olarak deneyimlerinin arttığını, saldırganlık düzeyinin azaldığını söyleyebiliriz. Spor yapma süresi uzadıkça, sporcuların farklı insanlarla tanışması ve iletişim kurması artar. Bu durum, bireyin sosyal becerilerini geliştirirken saldırgan davranış eğilimlerini azaltır. Spor yapma yılı arttıkça bireylerin yaşı da ilerler, bu da duygusal olgunluk seviyesinin yükselmesine katkı sağlar. Duygusal olgunluk, öfke yönetimi ve saldırganlık kontrolünde önemli bir rol oynar. Bu bulgular, spor yapmanın iletişim becerileri üzerindeki olumlu etkisini destekleyen literatürle uyumludur. Nitekim, bazı araştırmalar da spor yapma süresi ile iletişim becerileri arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığını göstermektedir. Güvendi ve Türksoy (2019) tarafından yapılan çalışma sonucunda saldırganlık düzeyinde spor yılına göre anlamlı farklılık bulunmadığını belirtilmiştir. Kişiler arası iletişim, öfke kontrolü ve saldırganlık düzeyleri gibi unsurlar, yalnızca spor yapma süresinden ziyade aile yapısı, sosyal çevre, kişilik özellikleri ve alınan eğitim gibi çok sayıda faktörden etkilenebilir. Cengiz (2017) dövüş sporları antrenörlerinin öfke düzeylerini incelediği çalışmada antrenörlük yılına göre anlamlı farklılık göstermediği bulgularını elde etmiştir. Türkçarpar ve Eroğlu (2023) tarafından yapılan bir araştırmada, bireysel ve takım sporu yapan bireylerin saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Şeker ve Uslu (2020) tarafından yapılan bir çalışmada, spor yapan ve yapmayan üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Uluç (2022) sporcuların spor süreleri ile sporda saldırganlık ve öfke düzeyleri (toplam) arasındaki ilişki anlamlı bulunamamıştır. Çalışmamızla aynı doğrultuda Güvendi ve Türksoy (2019) tarafından yapılan çalışma sonucunda saldırganlık düzeyinde spor yılına göre anlamlı farklılık bulunmadığını belirtilmiştir. Şahinler ve Ulukan (2020) öğrencilerinin spor yapma yılı değişkenine göre katılımcıların saldırganlık alt boyutlarında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Spor yapma süresi, bireyin kişisel özelliklerini, duygusal durumlarını veya sosyal becerilerini tek başına şekillendirecek kadar etkili olmayabilir. Sonuç olarak, bu araştırma, spor yapma süresinin etkili iletişim becerileri, öfke ve saldırganlık düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisi olduğunu göstermektedir. Gelecekteki araştırmaların, bu değişkenler arasındaki ilişkileri daha derinlemesine inceleyebilmesi için daha geniş ve çeşitli örneklem gruplarıyla, farklı metodolojik yaklaşımlar kullanarak yapılması önerilmektedir.

Araştırma bulguları, eğitim değişkenine göre etkili iletişim becerileri, öfke ve saldırganlık düzeyleri üzerinde anlamlı farklılıklar yarattığını göstermektedir. Voleybol sporcularının “eğitim” değişkenine yönelik yapılan analiz sonuçlarına bakıldığında etkili iletişim toplam puanının ortalamasının üzerinde değerler aldığı alt boyutlarında egoyu geliştirici dil, etkin dinleme ve empati boyutlarında anlamlı bir farklılaşmanın olduğu tespit edildi. Sporda saldırganlık ve öfke toplam puanı ile saldırganlık ve öfke alt boyutları puanlarının ortalamasının altında olduğu, temel bir etkisinin olmadığı görülmüştür. Lisans ve lisansüstü eğitim düzeyine sahip katılımcıların, lise düzeyindekilere göre daha yüksek EİBÖ toplam puanlarına sahip oldukları saptanmıştır. Bu bulgu, eğitim seviyesinin artmasının iletişim becerilerini olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Özellikle lisans ve lisansüstü eğitim düzeyine sahip katılımcıların, lise düzeyindekilere göre bu alt boyutlarda daha yüksek puanlar aldığı tespit edilmiştir. Bu durum, daha yüksek eğitim seviyelerinin bireylerin iletişim becerilerini geliştirdiğini ve empatik yaklaşımlarını artırdığını düşündürmektedir. Kendini tanıma ve açma, ben dilini kullanma alt boyutlarında eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu sonuç, bu spesifik iletişim becerilerinin eğitim düzeyinden bağımsız olarak benzer seviyelerde olduğunu veya bu becerilerin gelişiminde eğitimin tek başına belirleyici olmadığını göstermektedir. Eğitim seviyesinin sporcuların öfke ve saldırganlık düzeyleri üzerinde belirgin bir etkisi olmadığını, bu duygusal tepkilerin eğitimden bağımsız faktörlerden etkilendiğini düşündürmektedir.

Literatürde, eğitim seviyesinin iletişim becerileri üzerindeki etkisini destekleyen çalışmalar bulunmaktadır. Koç ve Kılıç (2015) üniversite öğrencileri üzerinde yaptıkları bir araştırmada, iletişim becerileri ile kişilerarası problem çözme becerileri arasında pozitif bir ilişki bulmuşlardır. Bu da daha yüksek eğitim seviyelerinin iletişim becerilerini geliştirdiğini desteklemektedir. Bahadır (2006) Konya spor taraftarı üzerinde yapmış olduğu çalışmada; bireylerin eğitim düzeylerinin yükseldikçe şiddete eğilimlerinin azaldığını savunmaktadır. Yıldız vd., (2010) yaptıkları çalışmada eğitim durumu değişkenine göre inceledikleri futbolcuların sürekli öfke, öfke ve öfke kontrol boyutlarında anlamlı farklılık bulmuşlardır. Futbolcuların eğitim düzeyi arttıkça öfke kontrolü konusunda daha başarılı olduklarını belirtmişlerdir. Keçialan ve Ocakçı (2018) ergenlere yapılan ve iletişim ve öfke düzeylerinin incelenirken eğitimin seviyesinin artmasının iletişim seviyesinin artmasına öfkenin azalmasına etki eder ve anlamlı farklılıklar bulmuştur. Öte yandan, eğitim düzeyinin öfke ve saldırganlık üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığını gösteren bulgular da literatürde mevcuttur. Yılmaz (2008) eğitim düzeyi değişkenine göre incelediğinde ise sporcuların antrenörlerinin iletişim becerilerini değerlendirme sonucunda ise anlamlı bir farklılık bulunmadığını belirtmiştir. Donat Bacioğlu ve Özdemir (2014) ilköğretim öğrencileri üzerinde yaptıkları bir çalışmada, ancak eğitim seviyesinin belirleyici bir faktör olmadığını belirtmişlerdir. Kuru ve Gökmen (2021) yine aynı şekilde sürekli öfke ve öfke ifade tarzı ölçeğinden alınan puanlar ile katılımcıların eğitim seviyeleri arasında anlamlı farklılık olmadığı sonucu çıkarılmıştır. Topuz (2008)'da futbolcuların saldırganlık boyutlarına ve toplamına ait puan ortalamalarının eğitim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesinde; ilköğretim, lise ve üniversite mezunu olan futbolcuların, saldırganlık alt boyutlarına ve toplamına ait puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Cin vd., (2022) saldırganlık alt boyutuna yönelik olarak gerçekleştirilen analiz sonucunda ise eğitim düzeyine göre saldırganlık algısının farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Ağlamaz (2006) ile Bolat-Karataş (2002) tarafından gerçekleştirilen araştırmalarda ise farklı sınıf düzeylerindeki bireylerin saldırganlık düzeylerinde anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim düzeyinin öfke ve saldırganlık düzeyleri üzerinde anlamlı bir fark yaratmaması, bu duygusal tepkilerin sadece eğitimle değil, bireysel ve çevresel faktörlerle de şekillenebileceğinden kaynaklanabilir. Bu bulgular, eğitim seviyesinin iletişim becerileri üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu, ancak öfke ve saldırganlık düzeyleri üzerinde belirgin bir etkisi olmadığını göstermektedir. Bu durum, iletişim becerilerinin eğitim yoluyla geliştirilebilir olduğunu, ancak öfke ve

saldırganlık gibi duygusal tepkilerin daha karmaşık ve çok boyutlu faktörlerden etkilendiğini düşündürmektedir.

Araştırma bulguları, medeni durum değişkenine göre etkili iletişim becerileri, öfke ve saldırganlık düzeyleri üzerinde anlamlı farklılıklar olduğunu göstermektedir. Voleybol sporcularının “medeni durum” değişkenine yönelik yapılan analiz sonuçlarına bakıldığında etkili iletişim toplam puanının ortalamasının üzerinde değerler aldığı alt boyutlardan egoyu geliştirici dil, etkin dinleme, kendini tanıma ve açma, empati puanlarına bakıldığında anlamlı bir farklılaşmanın görüldüğü tespit edildi. Ortaya çıkan bu anlamlı farklılıklar da evli sporcular bekâr sporculara göre ortalama puanları daha yüksektir. Sporda saldırganlık ve öfke toplam puanı ile alt boyutlarından saldırganlık ve öfke puanlarının ortalamasının altında olduğu temel etkisinin olduğu görülmüştür. Ortaya çıkan bu anlamlı farklılıklar da bekâr sporcular evli sporculara göre ortalama puanları daha yüksektir. Bu analiz gösteriyor ki bekâr sporcular evli sporculara göre öfkelenmeye daha müsaitlerdir. Etkili iletişim becerileri ve öfke ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişki, sporcuların performans ve takım dinamikleri açısından kritik öneme sahiptir. Medeni durumun bu faktörler üzerindeki etkisi, literatürde çeşitli çalışmalarla incelenmiştir. Özellikle, medeni durumun iletişim becerileri ve saldırganlık ile öfke düzeyleri üzerindeki etkisini araştıran çalışmalar bulunmaktadır. Gökçe vd., (2020) medeni durum değişkenine göre iletişim becerileri ve sosyal görünüş kaygı puanları karşılaştırıldığında, iletişim becerileri ölçeği alt boyutlarından “egoyu geliştirici dil”, “kendini tanıma ve açma” ve “ben dilini kullanma” evlilerin lehine anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Bu bulgu, evli bireylerin iletişim becerilerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Cin vd., (2022) sporcularda öfke ve saldırganlık algısının çeşitli değişkenler açısından incelendiği bir çalışmada, medeni durumun bu algılar üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu belirtilmiştir. Caz vd., (2015) tarafından gerçekleştirilen bir başka çalışmada mevcut bulgumuza paralel şekilde medeni durum değişkenine göre fiziksel saldırganlık, düşmanlık ve öfke alt boyutlarında hiç evlenmemiş olan bireylerin anlamlı farklılık gösterdiği ve sıra ortalamalarının yüksek olduğu bildirilmiştir. Karayılmaz (2006) amatör futbolcuların saldırganlık davranış nedenlerini araştırdığı çalışmasında bekâr futbolcuların saldırganlık düzeylerinin evli futbolculara göre daha düşük olduğunu bildirmiştir. Bu bulgular, medeni durumun sporcuların iletişim becerileri ve duygusal tepkileri üzerinde belirleyici bir faktör olduğunu göstermektedir. Evlilik gibi sosyal bağların, bireylerin duygusal düzenlemeleri ve iletişim stratejileri üzerinde olumlu etkiler yaratabileceği düşünülebilir. Bu nedenle, sporcuların medeni durumları göz önünde bulundurularak, iletişim becerileri ve duygusal yönetim stratejileri

geliştirilmelidir. Kumcağız, Yılmaz, Çelik, ve Avcı, (2011) hemşirelerle gerçekleştirdikleri çalışmalarında medeni durum değişkenine göre iletişim becerileri arasında herhangi bir fark bulamamışlardır. Hergüner ve Yaman (1997) yaptıkları çalışmada yine medeni durum değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulamamışlardır. Sonuç olarak, medeni durumun sporcuların iletişim becerileri ve saldırganlık ile öfke düzeyleri üzerinde anlamlı etkileri olduğu görülmektedir. Bu etkilerin anlaşılması, sporcuların performanslarını ve takım içi etkileşimlerini iyileştirmek için stratejileri geliştirilmesine katkı sağlayabilir.

Voleybol sporcularının “oynadıkları mevki” değişkenine yönelik yapılan analiz sonuçlarına bakıldığında etkili iletişim toplam ve alt boyut puanlarının ortalamasının üzerinde olduğu fakat temel etkisinin olmadığı görüldü. Sporda saldırganlık ve öfke toplam alt boyut puanlarının ortalamasının altında olduğu ve herhangi bir farklılaşmanın olmadığı görülmüştür. Bu bulgular, voleybol oyuncularının iletişim becerileri ile öfke ve saldırganlık düzeylerinin, oynadıkları mevkiden bağımsız olduğunu göstermektedir. Bu durum, takım içi iletişim ve duygusal kontrolün, mevkiden ziyade bireysel özellikler ve takımın genel dinamikleriyle daha yakından ilişkili olabileceğini düşündürmektedir. Cin vd., (2022) yaptığı bir çalışmada, sporcularda öfke ve saldırganlık algısının çeşitli değişkenler açısından incelendiği ve benzer şekilde mevkinin bu faktörler üzerinde belirleyici bir etkisinin olmadığı belirtilmiştir. Benzer şekilde, Yıldırım (2015) hokeycilerin iletişim becerileri ve saldırganlık ölçeği alt boyutlarından elde ettiklerin puanların oynadıkları mevkiler açısından farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Çelik ve Gümüldağ (2023) voleybol sporcularının genel öz-yeterlilik inançlarını inceleyen araştırmada oynadıkları mevki arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır Bu durum, oynanan mevkinin iletişim becerileri ile saldırganlık ve öfke düzeyleri üzerinde belirleyici bir faktör olmadığını desteklemektedir. Kocabaş (2024) amatör ligde futbol oynayan futbolcuların saldırganlık ve öfke düzeyi ile futbol oynadığı pozisyon değişkeni arasında öfke alt boyutu, saldırganlık alt boyutu ve toplam ölçekte anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Bu durum, takım içi dinamiklerin ve bireysel özelliklerin, mevkiden bağımsız olarak benzer iletişim ve duygusal tepkilere yol açabileceğini düşündürmektedir. Ayrıca, takım sporu olan voleybolda iletişim ve saldırganlık düzeylerinin bireysel rollerden ziyade takım dinamikleri, antrenör etkisi ve takım kültürü gibi faktörlerden etkilenebileceğiyle açıklanabilir. Sonuç olarak, mevcut literatür ve elde edilen bulgular, voleybol oyuncularının iletişim becerileri ve saldırganlık-öfke düzeylerinin, oynadıkları mevkiye göre anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koymaktadır.

6.SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmanın bu kısmında, araştırma bulguları doğrultusunda voleybol sporcularının EİBÖ ve SSÖÖ istatistiki verilerinin incelenmesine yönelik sonuçlar bulunmaktadır.

6.1. Sonuçlar

- Araştırma bulgularına göre voleybol sporcularının etkili iletişim becerileri alt boyutlarından elde edilen puanların ortalamasının üzerinde olduğu, sporda saldırganlık ve öfke düzeyi alt boyutlarından ise elde edilen puanların ortalamasının altında olduğu sonucuna varıldı.

- Voleybol sporcularının etkili iletişim becerilerinin, saldırganlık ve öfke düzeylerini etkileyen faktörlere yönelik genel bir değerlendirme yapıldığında ise; erkek voleybolcuların saldırganlık boyutunda ve öfke boyutlarında, kadın voleybolcuların ise iletişim becerilerinin daha yüksek olduğu ancak genel toplamda anlamlı farklılık oluşmadığı sonucuna ulaşıldı.

- Yaş değişkeni etkili iletişim becerileri, öfke ve saldırganlık düzeylerinde anlamlı farklılıkların olduğu sonucuna varıldı. Yaşı büyük tecrübeli sporcuların etkili iletişim becerileri (egoyu geliştirici dil, etkin dinleme ve empati) puanlarının daha yüksek olduğu, öfke ve saldırganlık düzeylerinin ise daha düşük olduğu sonucuna varılmıştır. Genç yaştaki sporcuların öfke ve saldırganlık düzeyleri daha yüksek bulunmuş, yaş ilerledikçe bu düzeylerin azaldığı sonucuna varılmıştır.

- Voleybol sporcularının oynadığı lig düzeyine göre iletişim becerileri ve saldırganlık öfke düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna varıldı. Üst liglerde oynayan voleybolcuların etkili iletişim becerilerinde alt liglerde oynayanlardan yüksek puanlar almıştır ve anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alt liglerde oynayan voleybolcuların saldırganlık ve öfke düzeyleri ise üst liglerden daha yüksektir ve anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

- Voleybol sporcularının spor yapma yılı değişkenine göre yapılan analizde, etkili iletişim becerileri ve öfke-saldırganlık düzeylerinde anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna varıldı. Spor yapma yılı fazla olan voleybolcuların, spor yılı az olan voleybolculardan etkili iletişim becerileri puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna varıldı. Öfke ve saldırganlık düzeylerinin ise spor yapma yılı az olanların fazla olanlardan yüksek puanlar aldığı sonucuna varılmıştır.

- Eğitim durumu değişkenine göre yapılan, Etkili İletişim Becerileri Ölçeği (EİBÖ) toplam puanı ve alt boyutlarında anlamlı farklılıklar olduğu sonucuna ulaşıldı. Eğitim kademesi arttıkça etkili iletişim düzeyinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği ve alt boyutlarında ise eğitim düzeyinin etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

- Medeni durum değişkenine Etkili İletişim Becerileri Ölçeği (EİBÖ) toplam puanı ve alt boyutlarında anlamlı farklılıklar olduğu sonucuna ulaşıldı. Evli voleybolcuların, bekârlara kıyasla etkili iletişim becerileri açısından daha yüksek puanlara sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Sporda saldırganlık ve öfke düzeyleri açısından bekârların daha yüksek puan aldığı sonucuna varılmıştır.

- Voleybolcuların oynadığı mevki ile etkili iletişim becerileri ve saldırganlık-öfke düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olmadığı sonucuna ulaşıldı. Tüm mevkiiler arasında iletişim becerileri ve saldırganlık-öfke düzeylerinin benzer dağılım gösterdiği sonucuna ulaşıldı.

- Tüm bu sonuçlara ek olarak voleybol sporcularının etkili iletişim becerilerinin saldırganlık ve öfke düzeylerine etkisi arasında düşük düzeyde, anlamlı ve negatif yönde bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşıldı.

6.2. Öneriler

Günümüz spor sektöründe, rekabetin ön planda olduğu, ciddi yatırımların ve organizasyonların yapıldığı bir platformda insanların başarıyı yakalayabilmesi için süreç içerisindeki tüm gelişim ve değişim aşamalarına alışık olması ve kendini sürekli güncellemesi gerekecektir. Bu değişim ve gelişim içerisinde bilimsel çalışmalardan ulaşılan sonuçlardan faydalanılması gerekecektir. İletişim, sporcu başarısının en önemli kaynağıdır. Sporcuların iletişim becerilerinin performansları üzerinde derin bir etkisi bulunmaktadır. Ayrıca psikolojik bir durum olan saldırganlık ve öfke düzeyleri kontrol edildiğinde sporcu performansına ve üretkenliğine katkı sağladığı, başarılı olmalarında etkili olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, başarı sırasında sporcuların etkili iletişim becerilerinin saldırganlık ve öfke düzeylerine ilişkin bilimsel verileri kullanarak sporcuların performansları üzerinde olumlu bir etki yaratmak amaçlamaktadır. Çalışmanın bu bölümünde, voleybolcuların etkili iletişim becerilerinin saldırganlık ve öfke düzeylerine etkisinin arasındaki ilişkinin incelenmesine dair yapılacak olan çalışmalara katkı sağlamak amacıyla öneriler bulunmaktadır.

6.2.1. Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler

1. Etkili iletişim becerilerine sahip voleybolcuların daha az saldırganlık sergilediğini ve öfke kontrolünü daha iyi sağladığını göstermektedir. Bu doğrultuda, sporcuların iletişim becerilerini geliştirmek amacıyla kulüpler ve federasyonlar tarafından eğitim programları düzenlenmelidir.

2. Voleybol sporcularının eğitiminde üniversitelerin spor bölümlerinde, Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki spor liseleri başta olmak üzere tüm kademelerinde, Gençlik Spor Bakanlığı bünyesindeki spor eğitimlerinde alanında uzman spor eğitimcileri tarafından etkili iletişim, saldırganlık ve öfke konularında eğitimler verilebilir.

3. Yapılan alışma bulguları sonucunda, yaş ilerledikçe etkili iletişim kurabilme ve saldırganlık ve öfke düzeylerini kontrol etme görölmüştür. Bu durum göstermektedir ki küçük yaştaki sporcu bireylere etkili iletişim, saldırganlık ve öfke konularında eğitimler verilebilir.

4. Üst liglerdeki sporcuların deneyimlerinden faydalanılmalıdır. Üst liglerde oynayan sporcuların iletişim becerilerinin daha yüksek olduğu görölmüştür. Alt liglerdeki sporcuların da bu becerileri geliştirebilmesi için deneyimli voleybolcularla mentörlük programları oluşturulmalı ve antrenman süreçlerinde iletişim temelli çalışmalar yapılmalıdır.

5. Belirli demografik özelliklerin saldırganlık ve öfke düzeyi üzerinde etkili olduğu görölmüştür. Bu nedenle, bireysel farklılıkları göz önünde bulunduran psikolojik destek ve öfke yönetimi programları hazırlanarak sporcuların saha içindeki duygu yönetimi güçlendirilmelidir.

6. Spor yapma süresi arttıkça iletişim becerilerinin yükseldiği, saldırganlık ve öfke düzeylerinin azaldığı gözlemlenmiştir. Bu durum dikkate alınarak, sporcuların uzun vadede spora devam etmelerini teşvik edecek ödöl ve motivasyon sistemleri geliştirilmeli, spor kültürünün sürdürülebilirliği desteklenmelidir.

7. Eğitim düzeyi yükseldikçe iletişim becerilerinin arttığı belirlenmiştir. Sporcuların eğitim hayatlarını aksatmadan sürdürebilmeleri için kulüpler ve federasyonlar tarafından akademik destek sağlanmalı, üniversiteler ile iş birliğı yapılarak sporcu bursları ve akademik danışmanlık hizmetleri artırılmalıdır.

8. Evli sporcuların daha güçlü iletişim becerilerine sahip olmaları dikkate alınarak sosyal destek programları oluşturulmalı.

9. Mevkilere göre iletişim becerileri ve öfke-saldırganlık düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunmadığından, takım içi genel iletişim süreçlerine odaklanılmalı, takım içi uyum ve koordinasyonu artıracak grup çalışmaları düzenlenmelidir.

10. İletişim becerileri ile saldırganlık ve öfke düzeyleri arasında negatif bir ilişki olduğu bulgusu doğrultusunda, sporcuların ruh sağlığını desteklemek amacıyla kulüpler bünyesinde spor psikologları istihdam edilmeli ve düzenli danışmanlık hizmetleri sunulmalıdır.

11. Etkili iletişim becerilerinin geliştirilmesi için teorik eğitimlerin yanı sıra uygulamalı çalışmalar da yapılmalıdır. Sporcuların gerçek maç senaryoları üzerinden iletişim becerilerini test edebilecekleri simülasyonlar, grup çalışmaları ve atölyeler düzenlenerek bu becerilerin kalıcılığı artırılmalıdır.

12. Sosyal çevre ile güçlü ilişkiler kuran sporcuların iletişim becerilerinin daha yüksek olduğu göz önüne alındığında, kulüpler tarafından sosyal etkinlikler, takım gezileri ve toplumsal sorumluluk projelerine katılım teşvik edilerek sporcuların iletişim becerilerini geliştirmelerine katkı sağlanmalıdır.

13. Takım içinde olumlu iletişim kuran ve saldırgan davranışlardan kaçınan sporcular ödüllendirilerek bu tür davranışların teşvik edilmesi sağlanmalıdır. Antrenörler ve kulüp yöneticileri, sporcuların olumlu tutumlarını takdir ederek bu alışkanlıkların yaygınlaşmasını sağlayabilirler.

14. Sporcuların iletişim becerilerinin artırılması ve saldırganlık-öfke düzeylerinin azaltılması için voleybol federasyonları, kulüpler ve üniversiteler arasında iş birlikleri geliştirilmeli ve antrenman süreçlerinde psikolojik destek mekanizmalarının standart hale getirilmesi sağlanmalıdır.

6.2.2. İleride Yapılabilecek Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. Bu çalışma, voleybol branşı üzerine yapılmıştır. Gelecekte farklı branşlar üzerine de benzer çalışmalar yapılarak sonuçlarının karşılaştırılması yapılabilir.

2. Çalışmada, Türkiye Voleybol Ligleri'ndeki erkek ve kadın voleybolculara ulaşılmaya çalışıldı. Bundan sonraki çalışmalarda, her ligin kendi içerisinde özeline inilerek araştırmalar yapılabilir.

3. Bu çalışmada, Türkiye Voleybol Ligi'nin 2023-2024 sezonu ele alındı. Daha uzun süreli veya daha kısa süreli çalışmalar ele alınarak sonuçlarından yararlanılabilir.

4. Yapılacak çalışmalarda değişken sayısı artırılıp veya azaltılıp çalışmalara yer verilerek fikir edinilebilir.

5. MEB bünyesinde voleybol branşında takım oluşturan spor liselerinde etkili iletişim, saldırganlık ve öfke düzeylerine olan etkisi üzerine çalışmalar yapıp sonuçları hakkında fikir edinilip çalışmalarda kullanılabilir.

6. MEB ve GSB iş birliğı ile spor eğıticileri tarafından eğıtimin her kademesinde etkili iletişim, saldırganlık ve öfke düzeylerine yer verilmesi faydalı olabilir.

7. Voleybol branşı için oynatılan mevki açısından sporcular üzerinde etkili iletişim yapılarak pozisyon bazındaki sporculara kullanımı için fikir verilebilir.

8. Bu çalışma, uluslararası voleybol takımlarına ve oyuncularına da uygulanabilir. Bulunan sonuçlar doğrutusunda Türk takımları ve oyuncuları ile karşılaştırma yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Abakay, U. (2013). Investigation of the effect of sport on submissive behavior and communication skills of high school students. *Educational Research Review*, 8(15), 1304
- Abakay, U. ve Kuru, E. (2011). Profesyonel ve amatör futbolcuların antrenörleri ile olan iletişim farklılıklarının karşılaştırılması. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 13(1), 125-131
- Abakay, U. ve Kuru, E. (2013). Kadın futbolcularda antrenörle iletişim düzeyi ve başarı motivasyonu ilişkisi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 12(1), 20-33.
- Açak, M. (2011). *İşitme engelli ve işitme engelli olmayan futbolcuların benlik saygıları ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Adair, J. (2013). *Etkili iletişim*. (4. Baskı). (Çev. Ö. Çolakoğlu). İstanbul: Babıâli Kültür Yayıncılığı.
- Afyon, Y. S. ve Metin, S. C. (2014). Muğla süper amatör ligindeki futbolcuların saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 5-11.
- Ağlamaz, T. (2006). *Lise öğrencilerinin saldırganlık puanlarının kendini açma davranışı, okul türü, cinsiyet, sınıf düzeyi, anne-baba öğrenim düzeyi ve ailenin aylık gelir düzeyi açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Ak, A. G. (2002). İletişim ötesi iletişim ve dinleyici istekleri. *Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Dergisi*, 2, 29-47
- Akman, K. T. (2013). *Genel iletişim*. İzmir: İlya Yayınevi, 15-48.
- Algur, V. (2019). *Üniversite öğrencilerinin anksiyete ve depresyon düzeyleri ile fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve sözel saldırganlık arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gelişim Üniversitesi, İstanbul.
- Altın, M. ve Fişekçioğlu, G. B. (2014). *Herkes için voleybol*. (1. Baskı). Konya: Atlas Akademi, 1-17.
- Araz, G. Y. (2017). *Spor yapan bireylerin kaygı düzeyleri, saldırganlık eğilimleri ve yaklaşma-uzaklaşma tepkilerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne.

- Aslan, C. S., Eyüpoğlu, E. ve Dalkıran, O. (2016) Türkiye birinci liginde yer alan bazı voleybol takımlarında iletişim becerisi seviyesinin takım başarısına etkisi. *International Journal of Sport Culture and Science*4(2), 625 – 630.
- Ateş, C., Yıldız, Y. ve Yıldız, K. (2018). Profesyonel basketbol ve voleybolcuların antrenör iletişim beceri düzeyleri algısı ve sporcuların kaygı düzeylerinin araştırılması. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(3), 40 – 52.
- Averill, JR. (1983). Studies on anger and aggression: Implications for theories of emotion. *American Psychologist*, 38(11), 1145.
- Ay, M. (2021). *Bireysel spor yapan sporcuların saldırganlık düzeyleri ile benlik saygısı düzeylerinin bazı değişkenler altında incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Aziz, A. (2013). *İletişime giriş*. (5. baskı). İstanbul: Hiperlink Yayınları.
- Balcıoğlu, İ. (2003). *Sporun sosyolojisi ve psikolojisi*. İstanbul: Bilge Yayınevi.
- Balcıoğlu, Y. H., Ildırım, E. ve Balcıoğlu, İ. (2016). Spor bilimleri alanında öfke duygusu ve saldırganlığın farklı açılardan değerlendirilmesi: Bir derleme. *İstanbul Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 6(1), 1-9.
- Baltaş, Z. ve Baltaş, A. (1992). *Beden dili*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Batıgün, A. D. ve Utku, Ç. (2006). Bir grup gençte yeme tutumu ve öfke arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 21(57), 65-78.
- Baumann, L. (1997). *Teenage problems and how to solve them?*.USA: Carol Publishing Group.
- Berko, R. M., Wolwin, A. D. ve Wolwin, D. R. (2000). *Communicating: a social and career focus*. (Eight edition). Boston: Houghton Mifflin Company.
- Berkowitz, L. ve Harmon-Jones, E. (2004). Toward an understanding of the determinants of anger. *Emotion*, 4(2), 107.
- Berna, L. T. (2021). *Erken dönem uyumsuz şemaların ve şema modlarının saldırganlık türleri üzerindeki etkilerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Kent Üniversitesi, İstanbul.
- Beşkat, M. (2016). *Futbol seyircilerinin empatik eğilimleri ile sporda saldırganlık ve şiddet düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi: Şanlıurfa örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Beyazaslan, T. (2012). *Öfke kontrol eğitiminin hipertansiyon tanısı alan hastaların öfke ve duygu kontrol durumlarına etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.

- Bilge, F.(1997). Eğitim bilimleri öğrencilerinin sürekli kızgınlık düzeyleri ve kızgınlıklarını ifade biçimlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 75-80.
- Bilir, N. (2018). *Bireysel ve takım sporcularının çeşitli değişkenlere göre öfke ve saldırganlık düzeylerinin araştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Bingöl, G. ve Demir A. (2011). Amasya Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin iletişim becerileri. *Göztepe Tıp Dergisi*, 26(4), 152-159.
- Bolat Karataş, Z. (2002). *Anne baba saldırganlığı ile lise öğrencilerinin saldırganlığı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Bolat, S. (1996). Eğitim örgütlerinde iletişim: H. Ü. Eğitim Fakültesi uygulaması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(12), 75-80.
- Bora, M. V. (2013). *Beden eğitimi öğretmenleri ve sporcu öğrenciler arasındaki iletişimin, sportif başarı motivasyonu ile ilişkisi*. Yüksek lisans tezi, Harran Üniversitesi Şanlıurfa.
- Bryman, A. (2007). Barriers to integrating quantitative and qualitative research. *Journal of Mixed Methods Research*, 1(1), 8-22.
- Budak, S. (2000). *Psikoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat yayımları.
- Budak, Y. (2009). Yaşam boyu öğrenme ve ilköğretim programlarının hedeflemesi gereken insan tipi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(3), 693-708.
- Buluş, M., Atan, A. ve Erten, H. (2017). Etkili iletişim becerileri: bir kavramsal çerçeve önerisi ve ölçek geliştirme çalışması. *International Online Journal of Educational Sciences*, 9(2), 575-590.
- Burgoon, J. K. ve Bacue. A. E. (2003). Nonverbal Communication Skills, içinde (Editör J. O. Greene, B. R. Burleson.), *Handbook of Communication and Social Interaction Skills*, 179–219. Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. (15. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Can, B., Kendirli, K. ve Polat, E. (2020). Basketbol ve futbol seyircilerinin taraftar özdeşleşme düzeyi, iletişim becerisi ve saldırganlık arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 243-264.
- Can, H. (1999). *Organizasyon ve yönetim*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

- Caz, Ç., Göksel, A., Yazıcı Ö. F. ve Belli, E. (2015). Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü'nde görevli personellerin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(2), 9-18.
- Cengiz, M. S. (2017). *Aikido antrenörleri ile diğer savaş sanatı antrenörlerinin; duygusal zekâ, sürekli öfke ve sporda güdülenme açılarından incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Cenkseven, F. (2003). Öfke yönetimi becerileri programının ergenlerin öfke ve saldırganlık düzeylerine etkisi. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 2(4), 153-167.
- Certel, Z. ve Bahadır, Z. (2012). Takım sporu yapan sporcularda benlik saygısı ve sürekli öfke ve öfke ifade tarz ilişkisinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 14(2), 157-164.
- Cin, H., Yılmaz, B. H. ve Ektirici, A. (2022). Sporcularda Öfke ve Saldırganlık Algısının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Celal Bayar Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(2), 230-243
- Connaughton, D. ve Hanton, S. (2009). Advances in applied sport psychology: A review içinde *Mental toughness in sport: Conceptual and practical issues*. (Mellalieu, S. D. ve Hanton, S. Edt.). London: Routledge.
- Cüceloğlu D. (2000). *İnsan ve davranış*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 76-79.
- Çamdereli, M. (2015). *İletişime giriş*. (2. Baskı). İstanbul: DEM Yayınları, 14, 15, 29, 35, 39, 43, 59, 88, 104.
- Çavdar, S. (2018). *Lise öğrencilerinin öfke kontrolleri, saldırganlık eğilimleri ve tolerans düzeylerinin spora katılım açısından değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Trabzon Üniversitesi, Trabzon.
- Çelik, H. (2006). *Üniversite birinci sınıf öğrencilerinin saldırganlık tepkileri bağlanma tarzları ve kişiler arası şemalarının incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Çelik, H. ve Otrar, M. (2013). Saldırganlık envanterinin Türkçeye uyarlanması: geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 29(29), 101-120.
- Çelik, A., Zengin, S., ve Baş, M. (2017). Sporcu lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin belirlenmesi. *Spor Bilimleri Dergisi*, 2(4), Gaziantep Üniversitesi
- Çelik, Z. ve Gümüşdağ, H. (2023). Voleybol oyuncularının genel öz-yeterlilik inançları. *Uluslararası Bozok Spor Bilimleri Dergisi*, 4(2), 165-172.

- Çetinoğlu, G. (2016). *Bursa birinci amatör ligindeki futbolcuların özyeterlik ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Çilenti, K. (1984). *Eğitim teknolojisi ve öğretim*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Çiloğlu, E. (2019). *İzmir ilindeki profesyonel liglerde mücadele eden futbol, basketbol, voleybol ve hentbol branşlarındaki erkek sporcuların saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Uşak Üniversitesi, Uşak.
- Çobanoğlu Güner, B. (2006). *Takım sporları ve bireysel sporlar yapan sporcuların saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Dalkıran, M. A. (2014). *Ortaokul öğrencilerinin spor branşlarına göre kişilik özelliklerinin incelenmesi: Osmaniye örnekleme*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Aksaray Üniversitesi, Aksaray.
- Demir, H., Sezan, T., Demirel, H., Yalçın, Y. G. ve Altın, M. (2017). Sporcuların öfke ifade tarzları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(19), 408-414.
- Demir, Ş. (2020). *Elit düzey boksörlerin sporda güdülenme, saldırganlık ve öfke düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Donat-Bacıoğlu, S. ve Özdemir, Y. (2012). İlköğretim öğrencilerinin saldırgan davranışları ile yaş, cinsiyet, başarı durumu ve öfke arasındaki ilişkiler. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 169-187.
- Dökmen, Ü. (2005). *İletişim çatışmaları ve empati*. Ankara: Sistem Yayıncılık.
- Dubrin, A. (2005). *Fundamentals of organizational behavior*. (3. Baskı). Australia: Thomson South-Western.
- Dumangöz, P. D. (2021) Spor bilimleri alanında yapılan iletişim araştırmalarına ilişkin bir değerlendirme. *İletişim Çalışmaları Dergisi*, 7(3), 425 - 452
- Eğimli, A. T. (2011). Kültürlerarası yeterliliğin kazanılmasında kültürel farklılık eğitimlerinin önemi. *Öneri Dergisi*, 9(35), 215-227.
- Elkatmış, M. ve Ünal, E. (2014). Sınıf öğretmenleri adaylarının iletişim beceri düzeylerine yönelik bir çalışma. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 98-112.
- Elkin, N. ve Karadağlı, F. (2016). Üniversite öğrencilerinin öfke ifade tarzı ve ilişkili faktörler. *Anadolu Kliniği*, 21(1), 64-71.

- Er, T., Elmas, A. ve Hızlı Sayar, G. (2018). Suç ve medya. *Üsküdar Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi Etkileşim*, 1(2), 56-69.
- Erdem, A. (2011). İletişim sürecinde geri bildirimin önemi ve iletişime katkısı. *Erciyes İletişim Dergisi*, 1(3).
- Erden, N. K. (2007). *Abant İzzet Baysal Üniversitesi öğretmenlik bölümleri birinci öğretim son sınıf öğrencilerinin saldırganlık türleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Erdoğan İ. (2000). *Okul yönetimi ve öğretim liderliği*. (1.Baskı). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Erdoğan, E. (2020). *Üniversite öğrencilerinde aleksitimi, öfke ve öfke ifade tarzları ile iletişim becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.
- Erdoğan, M., Koçyiğit, M., Kayışoğlu, B. ve Yılmaz, B. (2018). Futbol ve futsal branşlarında spor yapan genç kadınların saldırganlık yaklaşımları. *International Journal of Cultural and Social Studies*, 4(3), 1-14.
- Eren E. (2003). *Yönetim ve organizasyon, çağdaş ve kültürel yaklaşımlar*. (7.Baskı). İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım.
- Eroğlu, E. (2019). Etkili iletişim ve doğru anlatma. İçinde Eroğlu E., Yüksel A.H. (Ed.), *Etkili iletişim teknikleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 20-36.
- Erşan, E., Dogan, O. ve Doğan, S. (2009). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin sosyodemografik açıdan değerlendirilmesi. *Cumhuriyet Medical Journal*, 31(3), 231-238. Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Fröhner ve Berthold (1999). *Voleybol oyun kuramı ve alıştırılmaları* (Ali Cengiz, Çev.). Ankara: Bağırhan Yayınevi.
- Gedik, M. R. (2023). Dövüş sporcularının saldırganlık ve öfke düzeylerinin belirlenmesi: Yalova ili örneği. *Yalova Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 29-35.
- Gökçe, H. ve Keçeci, K. (2020) Fiziksel aktiviteye katılan bireylerin iletişim becerileri ve sosyal görünüş kaygıları. *Ulusal Spor Bilimleri Dergisi*, 4(1), 73-81.
- Gökmen, H. ve Kuru, E. (2021). Ankara Gençlik Spor İl Müdürlüğü'nde görevli spor yapan/spor yapmayan personellerin öfke kontrol düzeylerinin ölçülmesi. *Spor, Eğitim ve Çocuk*, 1(2), 1-15.
- Görgüt, İ. ve Tuncel, S. (2017). Spor karakter ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması. *Spormetre*, 15(3). 149-156.
- Güçlü, N. (1997). Eğitim örgütlerinde iletişim engelleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 104-111.

- Gülaştı, C. (2022). *Amatör sporcular ile spor yapmayan erkek bireylerin liderlik ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi (Ordu il örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Iğdır Üniversitesi, Iğdır.
- Güler, M. (1990). *Endüstri İşletmelerinin İş Doyumu ve Depresyon Kaygı ve Diğer Bazı Değişkenlerin Etkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Gündoğu, R. (2009). *Yaratıcı drama temelli çatışma çözme programının ergenlerde öfke, saldırganlık ve çatışma çözme becerisine etkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Güneri, E., Üney, R. ve Demirci, O. (2018). *Kişilerarası etkili iletişim*. İstanbul: Gelişim Üniversitesi Yayınları.
- Güneş, U. Güney, G. ve Cengiz, Ö. (2023). Türkiye’de sporda şiddet ve saldırganlık üzerine yapılan çalışmaların analizi: Bir meta sentez çalışması. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 32, 592– 610
- Gürbüz, B., Kural, S. ve Özbek, O. (2019) Competitive aggressiveness and anger scale: Validity and reliability study. *Celal Bayar Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2, 206-217.
- Güven, B. (2013). İletişim türleri. (Güven, B. Edt.). *Etkili iletişim*. içinde Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 9.
- Güvendi, B. ve Işım Türksoy, A. (2019). Moral disengagement and aggression in fight sport athletes. *Journal of Education and Training Studies*, 7(7), 118-123.
- Güvendi, B. ve Pehlivan, M. Y. (2020). Dövüş sporcularının kendi kendilerine konuşmaları ile saldırganlık ve öfke davranışlarının incelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 14(2),
- Hacıoğlu, M. (2017). Üniversite öğrencilerinin beden imgesi hoşnutluğu ve iletişim becerilerinin incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 1-16.
- Hasıl, N. ve Erden, G. (1992). Basketbol ve voleybol sporu yapan iki grubun kişilik ve sosyoekonomik özelliklerinin karşılaştırılması. *Spor Bilimleri*, 2, 337- 340.
- Hergüner, G. ve Yaman, Ö. G. M. (1997). Sporun üniversite öğrencilerinin iletişim beceri düzeylerine etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(3), 95-1001.
- İlhan, A. ve Uçar, T. C. (2021). Mücadele Sporcularının Öfke Düzeylerinin İncelenmesi. *Uluslararası Bozok Spor Bilimleri Dergisi*.
- İmamoğlu, Kaya, M., Çiçek, G. ve İmamoğlu, M. (2020). Kadın futbolcularda algılanan stres, sporda güdülenme, sürekli öfke ve öfke tarzı düzeyleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(74).

- Kafalı, S., Hünkar, İ., Keçeci, O. ve Demiray, E. (2017). Bireysel spor ve takım sporu yapan sporcuların saldırganlık düzeylerinin araştırılması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(50), 36-390.
- Kalafatoğlu, A. (2022). 2. lig ve 3. ligde profesyonel olarak futbol oynayan sporcuların öfke düzeylerinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize.
- Karacan, Doğan, P. (2018). *Halkla ilişkiler*. Ankara: Gazi Kitabevi, 116.
- Karademir, T. ve Türkçarpar Ü. (2016). Bireysel ve takım sporcularında iletişim becerilerinin incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 18(4), 67-80.
- Karasar, N. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaufmann, H. (1970). *Agression and altruism, holt rinehart and winston*. New York: Holt Rinehart and Winston.
- Kaya, N. ve Solmaz, Ş. (2009). Bir üniversite hastanesinin kulak burun boğaz kliniğinde çalışan hemşirelerin öfke ve öfke ifadesi. *Türkiye Klinikleri Hemşirelik Bilimleri Dergisi*, 1(2), 56- 64.
- Kaya, Ö. E. (2022) Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin bireysel ve takım sporu yapmasındaki kişilik özelliklerinin iletişim beceri düzeylerine etkisi. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 5(2).
- Keçialan, R. ve Ocakçı, A. F. (2018). Ergenlere yapılan sosyal beceri eğitiminin iletişim ve öfke kontrolüne etkisi. *Medical Sciences*,13(3). 58-65.
- Kellecioğlu, B. (2019). *Temel iletişim becerilerinin iş doyumuna etkisi: Hizmet sektöründe bir araştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Bülent Ecevit Üniversitesi, Zonguldak, 16-18.
- Kızılay, S. (2023). *Antrenörlerin saldırganlık ve öfke kontrolü düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Bozok Üniversitesi, Yozgat.
- Kocabaş İ. (2024). *Aydın Süper Amatör Liginde oynayan futbolcularda saldırganlık, öfke düzeyi ve ilişkili faktörler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Koç, B., Yüksel, K. ve Gül, A. (2015). Üniversite öğrencilerinin iletişim becerileri ile kişilerarası problem çözme becerileri arasındaki ilişki. *Uluslar Arası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. 369-390.
- Koçak, Ç. V. ve Yılmaz, E. (2013). Elit kadın voleybol müsabakalarında bazı fiziksel ve teknik değişkenlerin başarı ile ilişkisi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 11(1), 19- 25.

- Kumcağız, H., Yılmaz, M., Çelik, S. B. ve Avcı, İ.A. (2011). Hemşirelerin iletişim becerileri: Samsun ili Örneği. *Dicle Tıp Dergisi*, 38(1), 49-56.
- Kurtiç, N. (2006). *Futbol seyircisini saldırganlığa iten psiko-sosyal nedenler (Sakarya ili örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Küçük, M. (2012). İletişim kavramı ve iletişim süreci. Orhon, E. N. ve Eriş, U. (Ed.), *İletişim bilgisi* (2-19) içinde. Eskişehir: Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, 7, 11, 12.
- Loeber, R. ve Hay, D. (1997). Key issues in the development of aggression and violence from childhood to early adulthood. *Annual Review Of Psychology*, 48(1), 371-410.
- Lunenburg, F. (1991). *Educational administration concepts and practices*. Belmont: California Wodworth Publishing.
- Malhotra, N. K. (2004). *Marketing Research an Applied Orientation*, 4. Edition, Pearson Prentice Hall, New Jersey.
- Maxwell, J. P., Visek, A. J. Moores E. (2009). Anger and perceived legitimacy of aggression in male Hong Kong Chinese athletes: Effects of type of sport and level of competition. *Psychology of Sport and Exercise*, 10, 289-296.
- Meses, C. (2023). *Takım sporcularında algılanan antrenör tutum ve davranışları ile sporda saldırganlık ve öfke ilişkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Mısırlı, İ. (2004). *Genel ve teknik iletişim*. (2. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık, 1, 2, 6, 15, 17, 21, 53, 54, 56, 75-76, 127, 153, 166.
- Mil, H. İ. ve Şanlı, S. (2015). Sporda şiddet ve medya etkisi: Bir maçın analizi. *Electronic Journal of Social Sciences*, 14(55).
- Mowlaie, M., Besharat, M. A., Pourbohloul, S. ve Azizi, L. (2011). The mediation effects of selfconfidence and sport self-efficacy on the relationship between dimensions of anger and anger control with sport performance. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 30, 138-142.
- Nas, K. (2017). *Futbolcuların saldırganlık düzeyleri ile öfke tarzlarının belirlenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Navaro, L. (2003). *Gerçekten beni duyuyor musun?* İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Newstrom, J. V. ve Davis K. (1993). *Organizational behavior human behavior at work*. (9. Baskı). New York: McGraw - Hill.
- Odabaşı, Y. ve Oyman, M. (2002). *Pazarlama iletişimi yönetimi*. İstanbul: Mediacat Yayınları.

- Ölçücüoğlu, G. (2019). *Kişilerarası iletişimde “bedenlerin toplumsal inşası” konusunun eril ve dişil kavramlar kapsamında inceleme: Moda dergileri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Özbalta, M. (2018). *Spor yapan ve yapmayan ortaöğretim öğrencilerinin iletişim becerileri ile empatik eğilim düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Özbaydar, S. (1983). *İnsan davranışının sınırları ve spor psikolojisi*. (1. Baskı). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Özdemir, N. ve Abakay, U. (2017). Kadın voleybol ve futbolcularda iletişim becerileri ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 2(1), 41-52.
- Özen, Y. (2001). *İlköğretimde iletişim (sınıfta yönetim)*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Özer, A. K. (1994). Öfke, kaygı ve depresyon eğilimlerinin bilişsel alt yapısıyla ilgili bir çalışma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9(31), 12-25.
- Özkan, K. (2023). *Çim hokeyi sporcularının saldırganlık düzeyinin ve problem çözme becerilerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.
- Özkök, E. (1985). *İletişim kuralları açısından kitlelerin çözülüşü*. Ankara: Tan Yayınları.
- Öztürk, E. (2012). *İlköğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin öfke nedenleri ve öfke kontrol yönetimleri (Elazığ ili örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.
- Öztürk, M. (2019). *Aktif spor yapan ve yapmayan spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin sporda şiddet eğilimi ve saldırganlık davranışlarına ilişkin görüşlerin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Bartın Üniversitesi, Bartın.
- Öztürk, M. O. (1993). *Ruh sağlığı ve bozuklukları*, (4.Basım). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Öztürk, Ö. T. ve Soytürk, M. (2019). Sporcu algılarına göre antrenör iletişim becerileri. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 576-583.
- Pearson, J. C. Ve Nelson, P. E. (1997). *An introduction to human communication*. United States of America: McGraw - Hill Companies, 11.
- Planalp, S. (1999). *The intertwining of communication and emotion: A communications scientist's perspectives*. New York: Cambridge University Press.
- Rey, W. (2002). Daha iyi antrenör olmak (Baytimur, G. Çev.). *Voleybol Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 27(1), 45-49.
- Romas, A. ve Sharma, M. (2000). *Practical Stress Management*. Massachusetts: Allin&Bacon.

- Sadi, S. S. (2024). *Farklı branşlarda spor yapan sporcuların saldırganlık, öfke düzeylerinin fair-play davranışları üzerine etkisinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Munzur Üniversitesi, Tunceli.
- Sağ, S. (2024). *Dövüş sporcularının algılarına göre antrenör iletişim becerisinin sporculardaki sürekli öfke-öfke ifade tarzı ile ilişkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Sala, G. (1997). *Zonguldak karaelmas üniversitesi öğrencilerinin öfke ifade etme biçimlerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Salar, B., Hekim B. ve Tokgöz, M. (2012). 15- 18 yaş grubu takım ve ferdi spor yapan bireylerin duygusal durumlarının karşılaştırılması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5, 123-135.
- Schermerhorn J. R. (2001). *Management*. (6. Baskı). New York: John Wiley and Sons.
- Sevim, Y. (2002). *Basketbolda teknik-taktik antrenman*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Shokoufeh, S. (2014). *Erzurum'da farklı branşlarla ilgilenen sporcular ile spor yapmayan sedanterlerin kişilik ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Sonkaya, İ. Z., Göçer, Ş., Günay, O. ve Ulutabanca, R. Ö. (2017). Meslek yüksekokulu öğrencilerinde öfke düzeyi, ifade tarzı ve ilişkili faktörler. *Uluslararası Hakemli Psikiyatri ve Psikoloji Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 61-86.
- South Richardson, D. (2014). Everyday aggression takes many forms. *Current Directions in Psychological Science*, 23(3), 220-224.
- Soytürk, M. (2021). Antrenör iletişim becerileri ile sporcuların sürekli optimal performans duygu durumları arasındaki ilişkinin sporcu algılarına göre incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.
- Spielberger, C. D., Jacobs, G., Russell, S. ve Crane, R. S. (1983). Assessment of anger: The state-trait anger scale. In Butcher, J. N. ve Spielberger, C. D. (Eds.), *Advances in personality assessment*, 2, 159-187. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Şahan H. (2007). *Üniversite öğrencilerinin sosyalleşme sürecinde spor aktivitelerinin rolü*. Yayımlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Şahinler, Y. ve Ulukan, M. (2020) Spor yapan üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. *Uluslararası Spor Bilimleri Öğrenci Çalışmaları*, 2(1), 16-24
- Şanlı, S. (2014). *Futbol müsabakalarında olaylarda yer alan seyircilerin saldırganlık düzeylerinin belirlenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.

- Şeker, İ. ve Uslu, T. (2020). Spor yapan ve spor yapmayan üniversite öğrencilerinin sosyal beceri, saldırganlık ve spor ahlakı düzeylerinin incelenmesi: Harran Üniversitesi örneği. *Spor Eğitim Dergisi*, 4(2), 172-189.
- Şenyüzlü, E. (2013). *Üniversite öğrencilerinde spora katılımın saldırgan davranışlar üzerine etkilerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Şimşek, Y. (2003). *Okul müdürlerinin iletişim becerileri ile okul kültürü arasındaki ilişki*. Yayımlanmamış doktora tezi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Taşmektepligil, M., Küçük, V., Karakuş, S. ve Kalkavan, A. (2017). Bireysel şiddet açısından spor medyasının etkileri. *Marmara Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 30-42.
- Tavşancıl, Ezel (2014). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık 5. Basım.
- Telman, N. ve Ünsal, P. (2005). *İnsan ilişkilerinde iletişim*. İstanbul: Epilson Yayıncılık
- Tepeköylü Ö. (2007). *Beden eğitimi ve spor yüksekokulu (besyo) öğrencilerinin iletişim becerisi algılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.
- Terakye, G. (1998). *Hasta hemşire ilişkileri*. (5. Baskı). Ankara: Zirve Ofset, 34-6.
- Topaloğlu, M. ve Koç, H. (2002). *Büro yönetimi*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Topuz, R. (2008). *Amatör futbol oyuncularının saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Tunçel, E. (2021). *Kadınlar voleybol 1. Liginde oynayan profesyonel sporcuların voleybol branşına yönelmesinde aile, çevre ve toplum unsurlarının etkisinin araştırılması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gelişim Üniversitesi, İstanbul.
- Tutkun, E. Çobanoğlu B. G., Ağaoğlu, S. A. ve Soslu, R. (2010). Takım sporları ve bireysel sporlar yapan sporcuların saldırganlık düzeylerinin değerlendirilmesi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 23-29.
- Türk, E. (2018). Katılımcılık, geribildirim ve cevap verebilirlik boyutlarıyla facebook'un kurumsal iletişimde etkileşimli bir mecra olarak kullanım yetersizliği: Türkiye menşeli hava yolları şirketleri üzerine bir değerlendirme. *Istanbul University Journal Of Communication Sciences*, (55), 171-196.
- Türkçapar, Ü. ve Eroğlu, H. (2023). Bireysel ve takım sporu yapan bireylerin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. *Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi*, 8(2), 244-257.

- Türker, S. (2010). *Öğretmenlerin çatışma yönetim stratejileri ile sürekli öfke ve öfke ifade düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Türkiye Voleybol Federasyonu. (2018). Voleybolda kuvvet antrenmanı ve iletişim becerileri semineri bildiriler kitabı.
- Türkiye Voleybol Federasyonu. (2020). Kuralları Türkiye Voleybol Federasyonu Oyun. Erişim: 22 Aralık 2020, erişim adresi, www.tvf.org.tr.
- Uluç, E. A. (2022). Karate sporcularında spor karakterinin saldırganlık ve öfke üzerinde etkisinin değerlendirilmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi Araştırma Makalesi*, 1559-1568
- Uluışık, V. (2015). *Spor yapan ve yapmayan ortaöğretim öğrencilerinin stres ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi: Burdur ili örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.
- Ulukan, H. (2012). *İletişim becerilerinin takım ve bireysel sporculara olan etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Karaman.
- Uluöz, E. (2009). 1895'ten günümüze rekreasyonel bir spor dalı olarak voleybolun gelişimi. *Spor ve Rekreasyon Araştırmaları Dergisi*
- URL-1, Uluslararası Salon Voleybolu Oyun Kuralları, https://www.tvf.org.tr/_dosyalar/MHGK_Belgeler/2021-2024_resmi_voleybol_oyun_kurallari.pdf.
- URL-2, Voleybol Tarihçesi, <https://tr.wikipedia.org/wiki/Voleybol>.
- Van, R. A. (2007). Antisocial, aggressive, and violent behavior in children and adolescents within alternative education settings: prevention and intervention. *Preventing School Failure: Alternative Education for Children and Youth*, 51(2), 5-12.
- Vurat, M. (2000). *Voleybol*. Ankara: Bağırhan Yayınevi
- Wahlström, N. (2010). Learning to communicate or communicating to learn? A conceptual discussion on communication, meaning, and knowledge. *Journal of Curriculum Studies*, 42(4), 431-449.
- Williams, J. ve Eggland, S. (1991). *Örgütlerde iletişim*. (1.Baskı). (Ş. Özalp, H. Seçim, ve Y. Büyükerşen, Çev.) Anadolu Üniversitesi Yayınları, 628.
- Wulf, G. (2007). *Attention and motor learning*. Champaign: Human Kinetics.
- Yıldırım, A. ve Abakay, U. (2015). Hokeycilerin iletişim becerileri ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi İnönü Üniversitesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(1), 17-28.

- Yıldız, M. E. (2021). *Taekwondo sporcularının özgüven seviyelerinin algılanan stres ve saldırganlık düzeyleri ile ilişkisinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Yılmaz, İ. (2008). *Sporcu algıları çerçevesinde farklı spor branşlarındaki antrenörlerin liderlik davranış analiz ve iletişim beceri düzeyleri*. Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yoka, K. (2023). *Farklı branşlarda spor yapan sporcuların saldırganlık, öfke düzeylerinin fairplay davranışları üzerine etkisi, sporda şiddet ve düzensizliğin önlenmesi kanununa yaklaşımlarının incelenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Ömer Halisdemir Üniversitesi, Niğde.
- Zıllıoğlu, M. (2003). *İletişim nedir?*. (2.Baskı). İstanbul: Cem Yayınevi, 54.
- Zıllıoğlu, M. (2007). *İletişim bilgisi ve tanımı* (Edt. Yüksel, A.). Eskişehir: Açıköğretim Yayınları.
- Zor, S. (2021). *Lisanslı olarak okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin sportmenlik yönelimi ve sporda saldırganlık-öfke düzeyleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Zorba, E. (2012). *Herkes için yaşam boyu spor*. Ankara: Neyir Yayınları.

EKLER

Ek 1. Kişisel Bilgi Formu

Değerli Katılımcılar,

Bu çalışmanın amacı; “Profesyonel voleybolcuların iletişim becerileri ile saldırganlık ve öfke düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi”dir. Bu anketlerden elde edilen sonuçlar bilimsel bir çalışmada kullanılacaktır. Sizden istenilen bu ifadeleri okuduktan sonra kendinizi değerlendirmeniz ve sizin için en uygun seçeneğin karşısına çarpı (X) işareti koymanızdır.

En uygun yanıtları vereceğinizi ümit eder katkılarınız için teşekkür ederim.

Murat TERZİ
Gümüşhane Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi

KİŞİSEL BİLGİLER		
1	Cinsiyetiniz?	Kadın () Erkek ()
2	Yaşınız?	18-21 () 22-25 () 26-29 () 30 ve üzeri ()
3	Bulunduğunuz Lig?	TVF Efeler – Sultanlar Ligi () TVF 1. Lig () TVF 2. Lig ()
4	Aktif Spor Yılıınız?	1-3 Yıl () 4-6 Yıl () 7-9 Yıl () 10 ve Üzeri ()
5	Eğitim Durumunuz?	Lise () Lisans () Yüksek Lisans () Doktora ()
6	Medeni Durumunuz?	Evli () Bekâr ()
7	Oynadığınız mevki, bölge hangisidir?	Pasör () Orta Oyuncu () Smaçör () Pasör Çaprazı () Libero ()

Ek 2. Etkili İletişim Becerileri Ölçeği

Aşağıda Etkili İletişim Becerisini ölçmeyi amaçlayan 34 adet cümle bulunmaktadır. Her bir cümleyi dikkatlice okuduktan sonra, cümlelerin ne derece uygun olduğunu belirtmek için cümlelerin sağındaki seçeneklerden size uygun olan yalnız bir tanesini (X) işareti koyarak işaretleyiniz. Lütfen cümlelerden hiçbirini yanıtsız bırakmayınız.

	SORULAR	Hiç Uygun Değil	Çok Az Uygun	Kısmen Uygun	Çoğunlukla Uygun	Tamamen Uygun
1	İnsanlara eksiklerini söylerken/iletirken olumlu özelliklerindende söz ederim.					
2	İnsanlara başarısızlıklarını ifade ederken başarılı yönlerinede muhakkak değinirim.					
3	Çevremdeki insanların yanlış yada hatalarını onları incitmeden dile getiririm.					
4	Karşımdaki insanın kişiliğini ve benliğini hedef almadığım için konuşmalarım gerginlik yaratmaz.					
5	Karşımdakine önce olumlu özelliklerinden bahsederek olumsuz yönlerinede geçirmesi için cesaret veririm.					
6	Günlük yaşamımda insanlarla iletişimimde kullandığım ifadelere ve kelimelere onları incitmek için çok dikkat ederim.					
7	Biri benimle konuşurken onunla göz teması kurmaya çalışırım.					
8	Biri benimle ,konuşurken onu anladığımı gösteren iletiler veririm.					
9	Karşımdaki kişi konuşurken beden diline ve yüz ifadesine dikkat ederim.					
10	Karşımdaki kişi konuşurken, onu anlamak için kullandığı ipuçlarına dikkat ederim.					
11	Biriyle iletişim halindeyken söylediklerini bütün halinde anlamaya çalışırım.					
12	Karşımdakini anlamaya çalışırken ihtiyaç duyduğumda soru sorarım.					
13	Konuşurken etkili göz teması kurarım.					
14	Konuşmaları dinlerken arkasındaki duygularıda anlamaya çalışırım.					
15	Düşüncelerimi tanımda/farketmede/anlamada zorluk çekerim.					
16	Genellikle duygularımı tanımda/farketmede/anlamlandırmada zorluk çekerim.					
17	Kendini rahatlıkla ifade eden bireyim.					
18	Üzüntülerimi, endişelerimi karşımdaki insana rahatlıkla ifade edebilirim.					

Ek 1. (Devamı).

19	Düşüncelerimi başkalarına iletmekte zorluk çekmem.					
20	Karşımdakinin duygu ve düşüncelerini doğru anlayabilirim.					
21	Karşımdaki kişinin neye ihtiyacı olduğunu anlar ve onu yargılamadan bu durumu ona iletebilirim.					
22	Kendim i karşımdaki kişinin yerine koyarak ,olaylaraonun bakış açısıyla bakabilirim.					
23	Karşımdaki kişinin ne düşündüğünü fark edebilirim.					
24	Karşımdaki kişinin yaşadığı duyguların neler olduğunu fark edebilirim.					
25	Genellikle karşımdaki insanı anlarım.					
26	Karşımdaki kişiye genellikle uygun/yerinde tepkiler veririm.					
27	Karşımdaki kişinin beklentilerinin neler olduğunu fark edebilirim.					
28	Karşımdakinin olumsuz davranışını değiştirmek için onu suçlayıcı bir dille uyarırım.					
29	Karşımdakinin olumsuz davranışları karşısında hissettiğim duygulan ona uygun bir dille iletebilirim/yansıtabilirim.					
30	Karşımdakinin olumsuz bir davranışını, bendeki etkilerini ona yansıtarak göstermeye çalışırım.					
31	Bir başkasının davranışlarının sonuçlarını görebilmesi için hissettiğim olumsuz duyguları ona iletebilirim.					
32	İnsanlar “sinirli/huysuz/agresif” gibi özelliklere sahipse onları bu kelimelerle nitelendirmede sakınca görmem.					
33	İnsanların olumsuz davranışlarını gördüğümde hatasını düzeltmesi için gerekirse kötü konuşurum.					
34	İnsanların yanlışlarını düzeltirken kişiliklerine saygı gösterilmesi gerektiğine inanırım.					

Ek 3. Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği

Değerli katılımcılar;

Aşağıda sizin, sporda “öfke” ve “saldırganlık” düzeyinizi ölçtüğü düşünülen bazı ifadelere yer verilmiştir. Her biri ifadede sunulan durumun sizin için uygunluğunu belirtmek için uygun alanı işaretleyiniz. Çalışmadan elde edilen veriler sadece bilimsel maksatla kullanılacak olup kişi ve kurumlarla ilgili herhangi bir değerlendirme içermeyecektir. Çalışmaya yapacağınız katkılardan dolayı teşekkür ederiz.

	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz Katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
Lütfen her ifadeyi bir kez işaretleyiniz ve cevaplanmamış hiç bir ifade bırakmayınız.					
1.Müsabaka sırasında dezavantajlı duruma düşersem hırçınlaşıyorum.	1	2	3	4	5
2.Müsabakayı kaybediyorsam rakibime karşı sertleşirim.	1	2	3	4	5
3.Sayı kaybettiğim zaman çığına dönerim.	1	2	3	4	5
4.Müsabaka sırasında hayal kırıklığına uğradığımda öfkelenirim.	1	2	3	4	5
5.Müsabaka esnasında sinirlerimi kontrol etmekte zorlanırım.	1	2	3	4	5
6.Hakemlerin hataları beni kızdırır.	1	2	3	4	5
7.Rakibe karşı sergilenen şiddet içeren davranışlar kabul edilebilir.	1	2	3	4	5
8.Avantaj sağlamak için kural dışı fiziksel güç kullanmak kabul edilebilir.	1	2	3	4	5
9.Rakiplerimin konsantrasyonunu bozmak için onlarla alay ederim.	1	2	3	4	5
10.Rakibime karşı avantaj sağlamak için aşırı güç kullanırım.	1	2	3	4	5
11.Rakiplerimin dikkatini dağıtmak için onlara sözlü hakaretlerde bulunurum.	1	2	3	4	5
12.Rakipler bir dereceye kadar kötü davranışı kabul eder.	1	2	3	4	5

ETİK KURUL KARARI

T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU

Sayı : E-95674917-108.99-222920

Konu : Etik Kurul Onay

Sayın Dr. Öğr. Üyesi Oktay ŞAHİN

"TÜRKİYE VOLEYBOL LİGLERİNDE OYNAYAN VOLEYBOLCULARIN ETKİLİ İLETİŞİM BECERİLERİNİN, SALDIRGANLIK VE ÖFKE DÜZEYLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ " konulu etik kurul başvurunuz; Gümüşhane Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 13/12/2023 tarih ve 2023/6 sayılı toplantısında görüşülmüş olup; projenin yürürlükteki mevzuata uygun olduğuna oy birliği ile karar verilmiştir.
Bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Günay ÇAKIR
Kurul Başkanı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : 006B-VO8P-03U2

Belge Doğrulama Adresi : <https://ebysorgu.gumushane.edu.tr/>

Adres:
Telefon No : Fax No :
e-Posta : İnternet Adresi : <http://www.gumushane.edu.tr/>
Kep Adresi : gumushaneuniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi İçin :Özge GÖKAY
Memur
Dahili No:

ÖZGEÇMİŞ

Murat TERZİ, ilk ve ortaokulunu Torul Namık Kemal İlköğretim Okulu'nda, liseyi ise Gümüşhane Adalet Meslek Lisesi'nde tamamladı. Lisans eğitimini 2015 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'nda tamamladı. Yüksek Lisans eğitimine 2025 yılı itibarıyla Gümüşhane Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda devam etmektedir.

2015 Eylül ayında Zonguldak ili Alaplı ilçesi Merkez Ortaokulu'na beden eğitimi öğretmeni olarak atandı. 2 yıl burada görev yaptıktan sonra Gümüşhane iline tayini çıktı ve görevine devam etmektedir.

A takım seviyesinde ve altyapılarda voleybol oynamıştır. Voleybol 3. Kademe antrenörlük belgesine sahiptir. Çeşitli takımlarda voleybol antrenörü olarak görev yapmıştır. Evli bir çocuk babasıdır.